

980175

Hämeen Härkätie

Maisemanhoidon yleissuunnitelma
Hämeenlinnasta Tammelaan

08 TTEL / HÄM

Hämeen tiepiiri

Hämeen Liitto

LT-Konsultit Oy

Tielaitos
Hämeen tiepiiri
Åkerlundinkatu 5 B
PL 376
33010 TAMPERE

© Maanmittauslaitos, lupa nro 283/MAR/97
© Karttakeskus Oy, lupa nro L0311/97

Hämeen Härkätie
Maisemanhoidon yleissuunnitelma

Tielaitos, Hämeen tiepiiri
Hämeen Liitto
Hämeenlinna
Hattula
Renko
Loppi
Tammela

Sisältö

JOHDANTO

1	SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT	9
	1.1 TYÖN TAVOITTEET	10
	1.2 HÄMEEN HÄRKÄTIEHISTORIA	12
	1.3 HÄRKÄTIE KOKEMUSMAAILMANA	14
	1.4 YMPÄRISTÖN ARVOKOhteet	15
2	MAISEMANHOIDON SUUNNITTELUPERIAATTEITA	17
	2.1 TIENVARSIMAISEMAN HOITOMENETELMÄT	18
	2.2 METSÄHOITOSUOSITUKSET	20
	2.3 OSALLISTUVA SUUNNITTELU	24
3	HÄRKÄTIE MATKAILUTIENÄ	27
	3.1 HÄRKÄTIE HISTORIALLISENA KULKUREITTINÄ	28
	3.2 MATKAILUPALVELUJEN KEHITTÄMINEN	29
	3.3 MATKAILUTIEVIITTA JA HÄRKÄTIESYMBOLI	31
4	MAISEMANHOIDON TAVOITTEET TIEJAKSOITTAIN	33
	4.1 HÄMEENLINNAN JA HATTULAN JAKSO	34
	4.2 VUORENTAAN-KOUVALAN KULTTUURIMAISEMAJAKSO	35
	4.3 HIITANKANKAAN METSÄJAKSO	36
	4.4 RENGON KYLÄMAISEMAJAKSO	37
	4.5 VIIALAN-NUMMENKYLÄN KYLÄJAKSO	38
	4.6 MUSEOTIEJAKSO	39
	4.7 LOPEN JA TAMMELAN JÄRVIYLÄNKÖJAKSO	40
	4.8 PORTAAN KYLÄRAITTIJAKSO	41
	4.9 RUOSTEJÄRVEN ERÄMAAJAKSO	42
	4.10 LETKUN HÄMÄLÄINEN KYLÄMAISEMAJAKSO	43
5	MAISEMANHOIDON YLEISSUUNNITELMA TIEJAKSOITTAIN	45
		
6	JATKOTOIMENPITEET JA IDEAT	63
	6.1 JATKOTOIMENPITEET	64
	6.2 MATKAILUPALVELU- JA KÄYNTIKOhteiden KEHITTÄMISIDEOITA	64

JOHDANTO

*“Tuu, tuu tupakkirulla, mistäs tiesit tänne tulla?
Tulin pitkin Turun tietä, hämäläisten Härkätie-
tä.”*

Suomen varhais historian merkittävin tie, joka on ollut käytössä jo yli tuhat vuotta on suurim- malle osalle suomalaisia tuttu enää tuosta lasten kehtolaulusta. Kuninkaiden ja talonpoi- kien kärrytie on yhä kuljettavissa päästä pää- hän Hämeen linnasta Turun linnaan. Sen var- relta löytyvät ne samat kivet ja vielä jokunen vanha kievarikin. Maisematkin ovat vielä suu- relta osin samat, joskin metsän vihreä seinä on levittäytynyt monille hakamaille ja pelloille ihmisten muuttaessa maalta kaupunkeihin. Tie on kuitenkin se sama, vaikka se on suurelta osin asfaltilla päällystetty ja muutamien mutki- en kohdalta oiottu. Härkätien varren elämykset odottavat matkailijaa yhä samoilla paikoillaan kuin aina - ne täyty vain herättää henkiin.

Maisemanhoidon yleissuunnitelma on laadittu yhteishankkeena Hämeen tiepiirin, Hämeen liiton sekä Härkätien varren kuntien kesken mm. EU:n rahoituksen turvin. Suunnitelman on tehnyt helsinkiläinen LT-Konsultit Oy. Hä- meen Härkätien maisemanhoidon yleissuun- nittelu jatkuu syksyllä 1997 Somerolta Tur- kuun ja sen teettää Turun tiepiiri.

Yleissuunnitelmahanketta ovat ohjanneet ympäristösuunnittelija Tuula Säämänen Hämeen tiepiiristä, seutukaavainsinööri Outi Ryyppö Hämeen liitosta sekä Jaakko Masonen Tie- museosta. Maisemanhoidon yleissuunnitel- man ovat laatineet metsänhoitaja Tiina Sauk- konen ja maisema-arkkitehti Marja Oittinen LT-Konsultit Oy:stä.

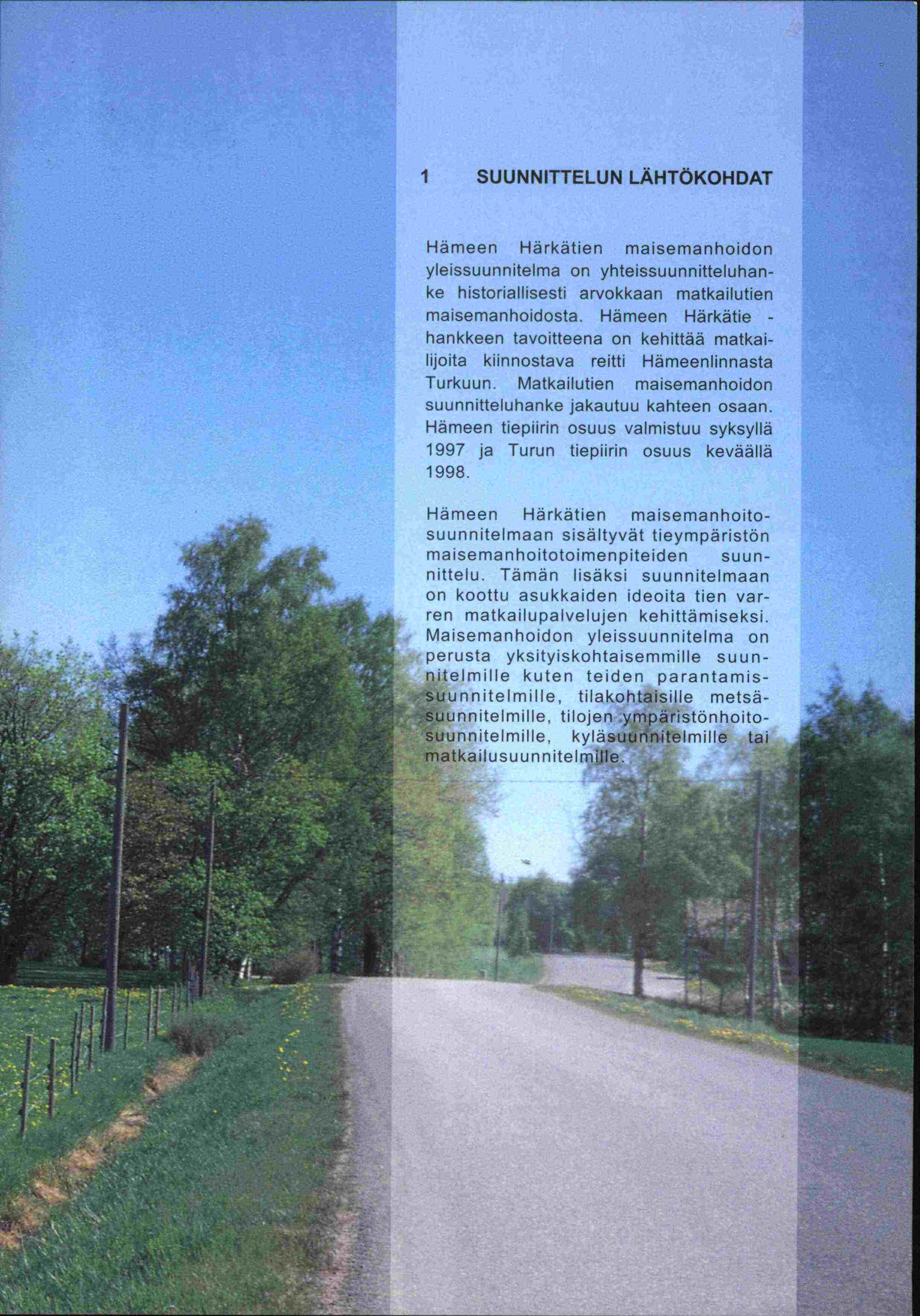
Edellisten henkilöiden lisäksi säännöllisesti kokoontuneeseen yleissuunnitelman seu- rantaryhmään ovat osallistuneet Härkätien varren kuntien, Kanta-Hämeen maakuntamu- seon, Hämeen ympäristökeskuksen, Hämeen maaseutuelinkeinopiirin sekä Hämeen- Uudenmaan metsäkeskuksen edustajat.

1 SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Hämeen Härkätien maisemanhoidon yleissuunnitelma on yhteissuunnitteluhanke historiallisesti arvokkaan matkailutien maisemanhoidosta. Hämeen Härkätie -hankkeen tavoitteena on kehittää matkailijoita kiinnostava reitti Hämeenlinnasta Turkuun. Matkailutien maisemanhoidon suunnitteluhanke jakautuu kahteen osaan. Hämeen tiepiirin osuus valmistuu syksyllä 1997 ja Turun tiepiirin osuus keväällä 1998.

Hämeen Härkätien maisemanhoitosuunnitelmaan sisältyvät tieympäristön maisemanhoitotoimenpiteiden suunnittelu. Tämän lisäksi suunnitelmaan on koottu asukkaiden ideoita tien varren matkailupalvelujen kehittämiseksi. Maisemanhoidon yleissuunnitelma on perusta yksityiskohtaisemmille suunnitelmille kuten teiden parantamissuunnitelmille, tilakohtaisille metsäsuunnitelmille, tilojen ympäristöhoitosuunnitelmille, kyläsuunnitelmille tai matkailusuunnitelmille.

Lietsan kylän laidunketo on perinnemaisemaa parhaimmillaan.

1.1 TYÖN TAVOITTEET

Hämeen Härkätien maisemanhoidon yleissuunnitelman tavoitteina ovat:

- luoda historiallisesti arvokkaasta tiestä elämyksellinen reitti, jonka varrella on maisemallisia kohokohtia ja vaihtelevuutta
- parantaa tieympäristön visuaalista laatua ja paikkojen tunnistettavuutta
- parantaa tieympäristön maisemaa niin, että se antaa mielikuvan elinvoimaisesta ja asukkaidensa arvostamasta hämäläisestä maaseudusta
- parantaa tienvarsipalvelujen kannattavuutta ja ohjata matkailijoita tien varren kyliin
- ohjata tienvarsimetsien käsittelyä metsänhoidollisesta näkökulmasta osoittaen, ettei nykyinen metsänhoito turmele suomalaista maisemakuvaa

Hämeen Härkätien maisemanhoidon yleissuunnitelman tavoitteena on kehittää historiallisesti arvokkaasta tieympäristöstä elämyksellinen matkailutie. Samalla korostetaan tien arvoa maamme vanhimpana maantienä ja kulttuurihistoriallisesti merkittävänä ympäristönä. Yhtenä työn tärkeimmistä tavoitteista on suunnitella selkeä opastus Hämeenlinnasta Turkuun. Viitoitus ja tieympäristön kulttuurimaiseman arvo kohteiden korostaminen lisäävät Hämeen Härkätien matkailullista arvoa ja kiinnostavuutta. Hämeen Härkätien maisemanhoidon yleissuunnitelma käynnistää pitkäjänteisen yhteistyön tien varren asukkaiden kesken ja avaa samalla maaseudun elinkeinojen kehittämismahdollisuuksia.

Härkätien tienvarsien maisemanhoidolla on monia etuja. Paikallisten asukkaiden etuna on maisemaltaan parempi tieympäristö, joka kohottaa Hämeen Härkätien varren kuntien arvostusta käynti- ja matkailukohteena.

Tienvarsimaisemat ovat seudulla vierailevien turistien käyntikortteja paikkakunnasta, jolloin niiden laadulla on jopa kansainvälistä merkitystä

Tämän suunnitelman avulla voidaan kokeilla uutta yhteissuunnittelun työskentelymuotoa tulevia maaseudun kehittämissankkeita silmälläpitäen. Härkätien varren maanomistajat voivat esimerkiksi viitata tähän maisemasuunnitelmaan hakiessaan erilaisiin ympäristöhankkeisiin tarkoitettuja tukia (EU:n ympäristötuet ym. maaseutuelinkeinoapiiristä haettavat kehittämisrahat), koska ne ovat olennainen osa tämän suunnitelman jatkotoimenpiteitä. Nykyiset tukimuodot suosivat yhteissuunnitteluhankkeita, joissa on mukana niin valtion, järjestöjen kuin yksityistenkin tahojen edustajia.

Härkätien maisemanhoitosuunnitelma esittää tiejaksoittain. Kunkin tiejakson parhaat elämykset otetaan esiin maisemanhoitotoimenpiteiden avulla. Nämä toimenpiteet voidaan ottaa huomioon mautilojen ympäristöhoitossa ja metsäalueiden hakkuiden suunnittelussa. Varsinaisen teialueen osalta yleissuunnitelma pitää sisällään viitoituksen, opastuksen ja levähdysalueiden kehittämisen ideointia sekä ohjeita tien kunnossapitäjille. Tien varren maanomistajia koskevia suosituksia ovat mm. tieltä avautuvien näkymien hoito,

kulttuurimaisema-alueiden ja tien varren perinnebiotooppien kunnostus. Oman osuutensa maisemasuunnitelmasta muodostavat metsäisille tiejaksoille esitettävät metsänhoitosuosittukset, jotka on tehty tieympäristön maisemanhoidon näkökulmasta.

Maisemanhoitosuunnitelma on laadittu osallistuvan suunnittelun menetelmää käyttäen eli tien varren asukkaat on otettu mukaan jo työn alkuvaiheessa. Alkutilvesta 1997 pidetyissä asukasilloissa saatiin runsaasti toteuttamiskelpoisia ideoita tien varren maisemanhoidosta sekä matkailupalvelujen kehittämisestä.

Yleissuunnitelman tavoitteena on koota parhaimmat ideat jatkosuunnittelua ja toteutusta varten. Maanomistajien osallistuminen varsinaiseen suunnittelutyöhön varmistaa suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumismahdollisuuksia maisematien kunnostustyössä. Samalla se innostaa ja motivoi tien varren asukkaita pitämään huolta pihapiireistään.

1.2 HÄMEEN HÄRKÄTIEN HISTORIA

Hämeen Härkätie on Suomen vanhimpia ja tärkeimpiä teitä. Sen linjaus on jäljitettävissä keskiaikaisten lähdemainintojen, kuningas Kustaa Vaasan suomalaisen sihteerin Jaakko Teitin vuosina 1555-1556 laatiman tieluettelon sekä

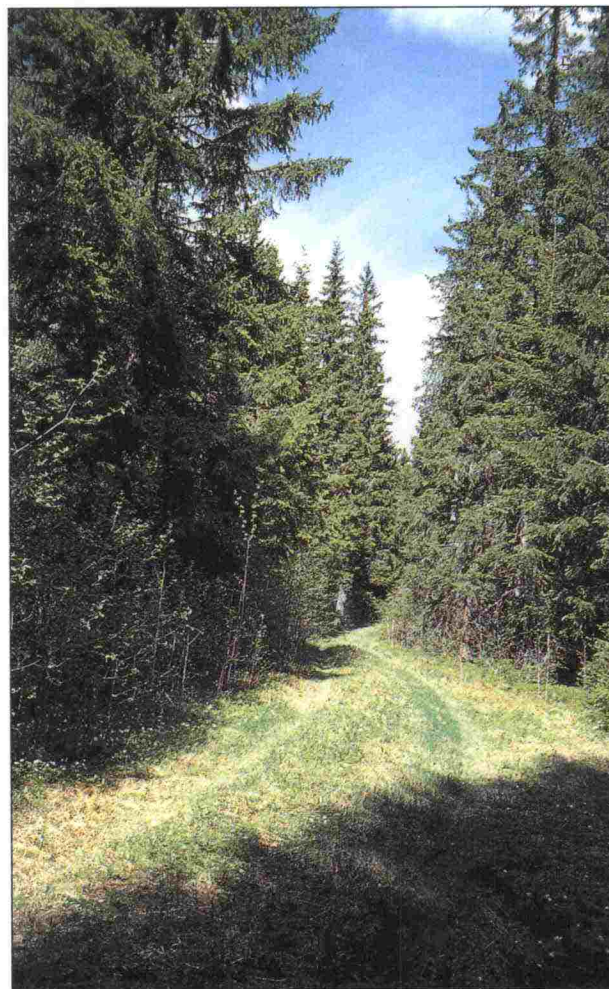
1600- ja 1700-luvun karttojen perusteella. Näiden lähteiden mukaan Härkätie oli 162 km pituinen reitti, joka johti Hämeenlinnasta Hattelmalan kautta Rengon kirkolle ja sieltä Rengon Lietsan, Tammelan Portaana, Someron, Kosken, Marttilan ja Liedon kautta Turun tuomiokirkon kupeeseen.

Keskiajalla Härkätie yhdisti valtakunnan kaksi tärkeää linnaa, Hämeen ja Turun linnat. Sotaväen ja virkamiesten ohella tietä käyttivät kirkonmiehet ja pyhiinvaeltajat, sillä Härkätie yhdisti myös Turun Tuomiokirkon, Rengon Pyhän Jaakon sekä Hämeen äitikirkon, Hattulan Pyhän Ristin toisiinsa. Härkätie oli kuitenkin ennenkaikkea talonpoikien ja kauppiaiden tie. Sitä pitkin kuljettiin kirkkojen läheisyydessä pidetyille markkinoille eli messuille ja Turun torille. Hämeenlinnasta Härkätieltä jatkettiin Ylistä Viipurintietä Hollolan kautta Viipuriin, Suurta Savontietä pitkin Olavinlinnaa ja Pälkäneen kautta Tammerkoskelle ja sieltä Kokemäelle tai aina Pohjanmaalle saakka.

Härkätie -nimitys on tuttu kansanrunoista, mutta härillä ei tietä ole pitkiä matkoja kuljettu. Härkiä käytettiin keskiajalla ja uuden ajan alussa erityisesti Varsinais-Suomen raskasta kyntökalustoa vaatineessa maataloudessa. Häme puolestaan oli kuuluisa hevosmaakunta, jossa härkien pito syrjäytti hevosten käytön vasta 1600-luvulla. Tähän oli syynä suurvalta-ajan Ruotsin armeijan jatkuva hevosten tarve ja välttyäkseen pakko-otoilta hämäläiset siirtyivät härkien pitoon. Nimityksen alkuperää ei tunneta, mutta eräiden tarinoiden mu-

kaan Varsinais-Suomesta Hämeeseen myyty härkä olisi karannut kotinavettaan ja näin ensimmäisenä raivannut kulku-uran. Keskiajalla ja vielä myöhemminkin suurin osa liikenteestä soljui kesällä jalan ja kuormat kuljetettiin selkähevosilla. Tavallinen päivämatka oli 30-40 km eli Turkuun matkustavan piti varata neljä tai viisi matkapäivää. Taipaleen jälkeen levähdettiin kestiekievareissa, joita oli Rengon kirkolla, Tammelan Portaassa, Marttilan Juutlassa ja Liedon Pinomäessä. Talvella oikaistiin rekipelillä Hattulasta Tammelan Teuron kautta Turkuun johtanutta talvitietä pitkin.

Tien varhaisvaiheet ulottuvat kauas keskiajantaa, aina viikinkiajalle 800-luvulle saakka. Viikinkien idäntien ja lännentien ansiosta Itämeren kaupallinen merkitys alkoi kasvaa. Suomen kannalta tärkeäksi muodostui Ruotsissa

Vanha Härkätien pohja eli ns. Jauhopolku on tutustumisen arvoinen kulttuuripolku.

"Hämeen Härkätie 1600-luvulla", taiteilija Mikael Vesperin tempera/öljyvärimaalaus 140 x 80 cm. Liittyy osana "Panoraamamaalauksia Lopen kylistä 1600-luvulla"-maalaussarjaan. Valokuva Ahti Gåpå.

sijainnut Birka, jonka kauppiat hankkivat keskitetysti erätalouden tuotteita ja välittivät niitä edelleen Keski-Eurooppaan. Suomessa Aurajokilaakson asutus erikoistui hämäläisten erämetsien tuotteiden vaihtamiseen aseisiin, koruihin, tekstiileihin, suolaan ja metalleihin. Kaupankäynnin tärkeimmäksi reitiksi vakiintui Härkätie. Birkan tuhouduttua ja Itämeren kaupan muuttuessa Härkätien vaikutuspiiriin muodostui 1000-luvun alusta kauppakylä, joita joskus kutsutaan myös muinaiskaupungeiksi. Näissä keskuksissa yhtyivät maa- ja vesikulkureitit ja niissä kohtasivat erämiehet ja kauppiat. Hämeen keskukset vakiintuivat nykyisen Hämeenlinnan ympäristöön, Varsinais-Suomen markkinapaikat puolestaan Aurajoen suuhun.

Hämäläiset ja Hämeeseen pyrkineet kaupamiehet eivät ole juurikaan voineet käyttää vesireittejä, sillä Hämeen ja meren välillä ei ole yhtään yhtenäistä ja kulkukelpoista vesireittiä. Etelään Suomenlahden rannikolle johtaneen reitin katkaisi Salpauselkä. Pohjanlahteen laskevan Kokemäenjoen vesistön käyt-

töä rajoittivat lukuisat koskipaikat. Vesistökään eivät esihistoriallisella ajalla olleet itsestään selviä liikenneväyliä, sillä ne sijaitsivat usein asumattomissa korvissa. Moni joki oli vähävetinen, kivinen, koskinen ja täynnä kaatuneita puita. Lisäksi kauppa-aluksissa oli vähäinen miehistö ja paljon tavaraa, joten niiden kiskominen maakannasten yli olisi ollut mahdotonta. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö Hämeen suurilla järvillä ja itse Kokemäenjoella olisi ollut vilkasta paikallisliikennettä. Samoin hämäläiset eränkävijät varmasti käyttivät mahdollisuuksien mukaan Uudenmaan jokia pyyntiretkillään.

Härkätiellä voi yhä edelleen kulkea esi-isien viitoittamaa reittiä. Hämäläistä korpea ja varsinais-suomalaista jokimaisemaa halkovan tuhatvuotisen tien linjaus ei ole juurikaan muuttunut vuosisadasta toiseen. Runojen Härkätie hiljeni paikallis- ja yksityisteiksi vuonna 1962, jolloin uusi Hämeenlinnasta Forssan kautta Turkuun johtava valtatie 10 avattiin liikenteelle.

1.3 HÄRKÄTIE KOKEMUSMAAILMANA -Ajokokemuksen käsikirjoitus

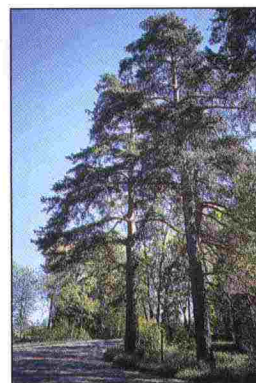
Maisemanhoitotoimenpiteet keskittyvät kullakin jaksolla erityisesti sille halutun elämyksen luomiseen ja esille tuomiseen maisemakuvassa. Elämysjaksot ovat, Hämeenlinnasta Someron rajalle seuraavat:

1. Hämeenlinnan ja Hattulan jakso
2. Vuorentaan-Kouvalan kulttuurimaisema
3. Hiitankankaan metsäjakso
4. Rengon kylämaisema
5. Viialan - Nummenkylän kylämiljööt
6. Museotie
7. Loppi ja Tammelan järviylänkö
8. Portaan kyläraitti
9. Ruostejärven erämaajakso
10. Letkun hämäläinen kylämaisema

Automatkaa voisi verrata elokuvaan. Se on tapahtumasarja, joka nähdään tuulilasien ja siviikkunoiden läpi paikallaan istuen. Maisema kulkee silmien ohitse niin kuin elokuva valkokankaalla. Elokuvalla - kuten maisemallakin - on jännittäviä kohokohtia ja hitaampia siirtymävaiheita juonen eli matkan edetessä. Hyvä elokuva pitää katsojansa valppaana ja antaa positiivisia elämyksiä. Niin on myös hyvän matkan laita: auton kuljettaja ja kyydissä olijat pysyvät valppaana ja matka etenee turvallisesti. Automatkalaiset saavat positiivisen mielikuvan ohittamistaan paikkakunnista ja kiinnostuvat jopa niin, että haluavat pistäytyä tutustumassa niihin perusteellisemmin.

Tanskalainen maisema-arkkitehti Varming on todennut, että autolla ajettaessa kuljettajan valppaus tarkastella tieympäristöä säilyy vain 2 minuutin ajan mikäli maisemassa ei tapahdu muutosta. Tämä aikamäärä perustuu saksalaisiin havaintopsykologisiin tutkimuksiin. Monotoninen, umpeenkasvanut metsämaisema muuttuu liian pitkänä jaksoina turruttavaksi - kuljettajan valppaus herpaantuu ja

riski liikenneonnettomuuksiin kasvaa puhumattakaan, että matka koettaisiin miellyttävänä ja mielenkiintoisena. Toisaalta liian tiheästi toistuvat erilaiset ärsykkeet stressaavat kuljettajaa, vertailuesimerkkinä suurkaupungin "hälyinen" ympäristö. Maiseman yksityiskohtien tulee olla myös tarpeeksi selkeitä, että ne tulisivat havaituksi.

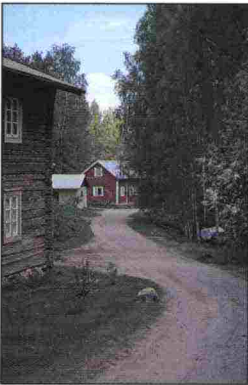

Hämeen Härkätie on säilyttänyt entisen linjauksensa lähes koko matkaltaan. Se on mutkitteleva ja maastonmuodoiltaan vaihteleva. Tien rytmi mukailee hyvin maisematilojen vaihtelua. Autoilijan keskittyminen pysyy hyvänä, koska hän joutuu ohjaamaan tarkasti tiukoissa mutkissa. Härkätie on sopivan vaihteleva maastonmuodoiltaan myös pyöräilyreitillä. Paikoin mäet tuntuvat jopa liiankin jyrkiltä. Pelkkä maastonmuotojen vaihtelu ei kuitenkaan riitä elämyksellisen matkan ympäristöksi - myös visuaalinen maisemakuva tarvitsee kohokohtia. Maiseman yksityiskohdat ovat kasvaneet umpeen aikojen kuluessa. Siirtolohkareet, kallioseinät, peltolaikut, kedot ja niityt - eli kaikki suomalaisen maiseman viehättävät näkymät on otettava esiin tiellä liikkujalle. Maisemaa rumentavat sorakuopat tai avohakkuualat sen sijaan rikkovat harmonista maisemakuvaa, mistä syystä niiden kohdalle annetaan kasvaa suojaavaa lehtipuustoa.

Hämeen Härkätien nykyisen tieympäristön elämykset keskittyvät tien varrella oleviin kyliin ja laajempiin peltoaukeuksiin. Pienipiirteisempi maiseman vaihtelu on peittyneet umpeen kasvavien tieluiskien peittoon. Tässä suunnitelmassa luodaan uusi käsikirjoitus Hämeen Härkätien ajokokemukselle. Kulttuurimaisemakohteiden lisäksi otetaan esille myös parhaimmat metsämaiseman kohdat. Maisemasuunnitelman mukaisessa ajokokemuksen käsikirjoituksessa tieympäristö jaetaan kymmeneen elämysjaksoon paikallisten maiseman ominaisuuksien mukaan.

1.4 YMPÄRISTÖN ARVOKOhteet

Hämeen maakunnassa on runsaasti luontonähtävyyksiä ja kulttuurikohteita, jotka ovat suosittuja käyntikohteita. Erityisen runsaasti näitä kohteita on Tammelassa, Hämeenlinnassa ja Hattulassa. Tammelan alueella olevat valtakunnallisesti merkittävät luontokohteet

Torransuo ja Liesjärven kansallispuisto sekä Kaukolanharjun kansallismaisema Saaren kansallispuistossa keräävät kävijöitä runsaasti myös maakunnan ulkopuolelta.

Hämeen Härkätie on keskeinen reitti, jolta käsin pääsee tutustumaan myös muihin Hämeen maakunnan kohteisiin. Härkätien varrella on lukuisia kulttuuri- ja luontonähtävyyksiä, mm. Ruostejärven luontomatkailukohde, Kivilammin torppa, Portaan kyläraitti, Härkätien museo Rengossa tai Inkalan kartano. Härkätien varren ympäristön arvokohteet on otettu huomioon maisemanhoidon yleissuunnitelmassa, joka esitetään tiejaksoittain. Hoitotoimenpiteet on suunniteltu siten, että kohteiden suojeluarvo säilyy tai mahdollisesti paranee.

Kirjallisuuslähteitä:

Härkätie; Hämeen Härkätien matkailuopas. Jaakko Masonen, Eero Ojanen, Markku Heikkinen. Hämeenlinna 1992.

Hämeen Härkätie - Synty ja varhaisvaiheet. Tiemuseon julkaisuja 4. Valtion painatuskeskus. Tie- ja vesirakennushallitus. Helsinki 1989.

Kanta-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, Lauri Putkonen. Hämeenlinna 1983. Julkaisu II:125.

Hämeen Matkailupuiston runkosuunnitelma. Hämeen matkailu, Hämeen Liitto. Hämeenlinna 1995. Julkaisu V:38.

Hämeen maakunnan 5. seutukaava. Hämeen Liitto. Hämeenlinna 1996

Härkätien kulttuurihistorialliset kohteet:

Hämeenlinna

- 1 Hämeen linna
- 2 Hämeen linnan kulttuurimaisema
- 8-10 Vanhat puukaupunkikorttelit
- 12-16 -"-
- 21-27 -"-
- 36 Kaupunginkirjasto (vanha ortodoksinen kirkko)
- 62 Myllymäki, VII kaupunginosa
- 63 Kauriala, VIII kaupunginosa
- 64 Vanha hautausmaa, VIII kaupunginosa
- 70 Ahveniston ortodoksinen kirkko sekä vanhat haudat, IX kaupunginosa
- 71 Ahveniston parantola, IX kaupunginosa
- 75 Vuorentaan kulttuurimaisema

Hattula

- 47 Inkalan kartano ja kulttuurimaisema
- 48 Alitalo, Kivijoki
- 49 Hyrvälän kylä

Renko

- 1 Rengon kirkko (Pyhän Jaakon kirkko)
- 2 Kirkonseudun miljö
- 3 Härkätien museo
- 4 Käräjämäki/ Muurilan kylä
- 5 Kuittilan kylämiljö
- 8 Uusikylän kulttuurimaisema

Loppi

- 25 Vojakkalan kylä ja kulttuurimaisema

Tammela/ Portaan kylä

- 20 Portaan kylä ja kulttuurimaisema
- 21 Syrjälän talo
- 22 Talonen
- 23 Kivilammi, Saari
- 24 Letkun kylän kulttuurimaisema

Katso luku 5, jossa suunnitelmakartat ovat tiejaksoittain

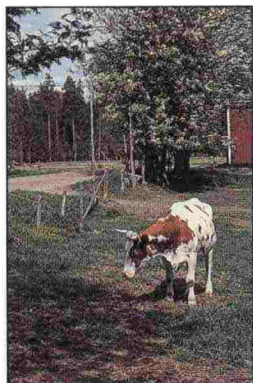
2 MAISEMANHOIDON SUUNNITTELUPERIAATTEITA

Härkätien tiemaisema on pääosin metsäistä. Harvalukuiset kylät ja pienet peltotilkut elävöittävät melko yksitoikkoista maisemakuvaa huomattavasti. Tiemaiseman hoidon tavoitteet kytkeytyvät läheisesti metsänhoidollisiin periaatteisiin ja korostavat tien sisäistä rytmiä, ympäristön pienipiirteisyyttä sekä tien elämysjaksoja. Tien historiallinen luonne ja pienipiirteisyys ovat maisemanhoidon lähtökoh-
tia. Kulttuurimaisema-alueiden ja - ympäristöjen tulee olla selkeitä ja hyvin hoidettuja maiseman kohokohtia. Härkätien lähiympäristössä on myös paljon luonnonarvoja, joita korostetaan näkymiä avaamalla ja tienvarsi-
puustoa hoitamalla. Esitetyt toimenpiteet ovat yleisesti ottaen pieniä, mutta niiden vaikutus tielläliikkujalle on hyvin merkittävä.

2.1 TIENVARSIMAISEMAN HOITOMENETELMÄT

Kulttuurimaiseman hoito

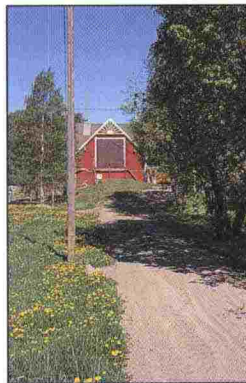
Hämeen Härkätieellä näkyy voimakas kulttuuri-vaikutus huolimatta tieympäristön metsäisyydestä. Härkätien maisema on ikään kuin elävä historiankirja eri aikakauden ihmisistä, heidän vaiheistaan, toiminnoista ja arvostuksistaan. Kulttuurin avulla ihmiset

pitävät yllä suhdetta omaan menneisyyteensä ja rakentavat omaa identiteettiään. Kulttuurimaiseman "tunnusmerkkejä" ovat hyvinhoidetut rakennukset ja pihapiirit, edustavat tilakeskukset, monikerrokselliset reunavyöhykkeet, suuret yksittäispuut, jalopuiden ja paikalle ominaisten koristekasvien käyttö.

Tien rytmin kannalta avoimien ja suljettujen maisematilojen vaihtelu on tärkeää. Härkätien varren pienimmät peltotilkut ovat pensoittuneet tai metsitetty, mutta suurin osa pelloista on edelleen viljelyksessä. Peltujen säilyminen viljelyksessä tai laitumena onkin mitä parasta maisemanhoitoa. Kesantopelloille voi istuttaa jalopuita tai hoitaa ne maisemapeltoina. Laajoille kulttuurimaisema-alueille (Vuorentaka ja Porras) esitetään maisemanhoitosuunnitelman laatimista, sillä kaukomaisemassa metsän reunat, jokivarret ja tilojen kasvillisuus ovat tilajäsentelyn kannalta tärkeitä suunnittelukohteita.

Kulttuurimaisemiltaan edustavimmat kylät ovat Letku, Lietsa, Kouvala ja Nummenkylä. Niissä tielinjat ovat edelleen polveilevia, tilat ja pihapiirit sijoittuvat lähelle päätietä ja maisematilat ovat selkeästi rajautuneita ja mittakaavaltaan inhimillisiä. Laajoilla maisema-alueilla tien lähituntumaan voidaan istuttaa yksittäisiä maisemapuita (jalopuita) mittakaavan parantamiseksi.

Kyläalueet

Härkätien pihapiireissä tunnusomaisia lajeja ovat pihasyreeni, pihdat, vaahtera, tammi, poppeli, metsäkuusi, pajuangervo, hernepensas, omenapuut, marjapensaat, haapa ja pihlaja. Pihapiirien hoitotaso vaihtelee usein kyläkohtaisesti. Yleisesti ottaen pihat

ovat vaatimattomia ja niissä oleva lajisto on luonnonmukaista. Lajivalinnassa kannattaa kuitenkin tukeutua alueella jo esiintyviin kasveihin. Puita on pihossa enemmän kuin pensaita; viimeksimainitut ovat lähinnä tonttia rajaavia aitaistutuksia.

Kyläalueilla ongelmakohtia ovat teiden risteykset, opastus yleensä sekä epämääräiset porttikohdat (kylän alkamis- ja lopettamispiste). Tievarustelu on vaatimatonta: valaistus standardia, linja-autopysäkit heikkokuntoisia ja kyläkohtainen opastus nimeä lukuunottamatta puuttuu kokonaan. Kylille esitettävät maisemanhoito- ja ympäristön kunnostamistoimenpiteet tukevat kehitettäviä matkailupalveluja ja kylän luonnetta. Esimerkiksi Letkun kylässä on hajanaisia tapahtumia, jotka sijoittuvat tiettyyn aikaan ja pääosin kulkija vain ajaa kyläalueen läpi. Tämän takia tiemiljöön korostuu Letkussa.

Selännejaksot

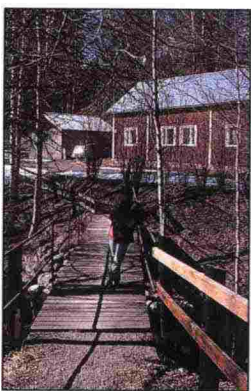
Pitkillä selännejaksolla tien sisäinen rytmitys ja tienvarren yksityiskohtien merkitys korostuvat. Härkätieellä näitä selännejaksosia on monta ja useimmat niistä ovat hyvin pitkiä. Jaksot ovat luonteeltaan kuitenkin erilaisia ja tätä erilaisuutta koroste-

taan metsänhoitosuosituksilla. Esimerkiksi Hiitankankaan metsäjakso, Lopen ja Tamelan järviylänkö sekä Ruostejärven erämaajakso ovat luonnonmukaisia, mutta kuitenkin ilmeeltään erilaisia metsäjaksoja. Rengosta Hämeenlinnaan metsät muuttuvat kookkaammiksi ja niissä näkyy selkeämmin kulttuurivaikutus.

Selännejaksojen ongelmakohtia ovat sora-kuopat, tärkeiden näkymien umpeenkasvaminen (lammet, suot, pellot), huonosti kasvittuneet tieluiskat sekä laajat hakkuuaukot. Tulevat harvennus- ja uudistusalat tulee miettiä tarkasti. Selännejaksot ovat pääosin havupuuvaltaisia. Yleisesti ottaen selkeät kehitysluokat ovat maisemakavaltaan edustavia, hoitamattomat taimikot eivät. Metsäjaksoilla korostuvat luonnonelementit, joita Härkätien varrella ovat lukuisat siirtolohkareet, sammu-loituneet kivet, kuusentaimet vastaluiskissa, tiehen rajautuvat tiheät kasvustot (kuusi/mänty), kanervikot sekä yksittäiset "maisemapuut" (usein haapa).

Maiseman kohokohdat ja ympäristön arvokohteet

Härkätiellä olevat maiseman kohokohdat sijoittuvat pääosin kyliin. Tieympäristö itsessään on arvokohde luonnonoloiltaan ja kulttuuriltaan. Kulttuurimaisemaa parantavilla toimenpiteillä voidaan luoda uusia kohokohtia tai korostaa jo olemassa-

olevia (mm. puurivit, maisemapellot, tienvarsiniiytyt, hakamaat jne.). Ympäristön arvokohteita on usein vaikea havaita tieltä eikä se ole aina tarkoituksenmukaistakaan. Tärkeää on kohteista tiedottaminen; mm. Portaen vanhan raitin ja Porrassyrjäntien kulttuuriympäristöissä kulkijan tulee kokea raittimiljöön kävellen, ei auton ikkunasta.

Tievarustelu

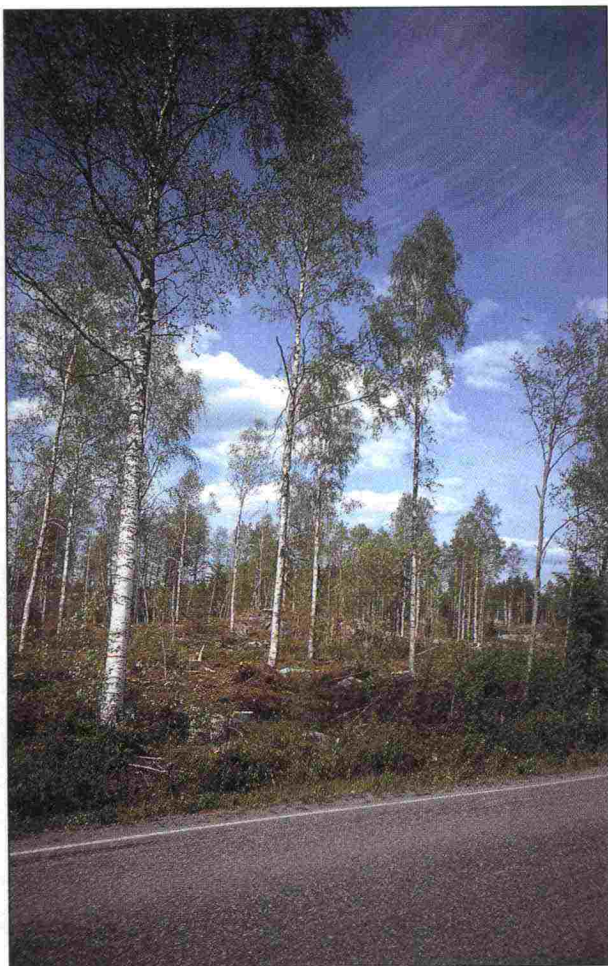
Härkätien tievarustelun tärkeimmät kohteet ovat tieopasteet. Tienviitoiksi ehdotetaan ruskea-valkoisia kylttejä. Tulevat matkailuopasteet toteutetaan kuntakohtaisina

Tiemaiseman kannalta tärkeitä varusteita ovat myös pysäkkikatokset (erityisesti kylien kohdalla), penkit ja roskakorit.

2.2 METSÄNHOITOSUOSITUKSET

Yksityisille metsänomistajille annettavat suositukset ovat ohjeellisia ja niiden toteuttaminen on vapaaehtoista. Suositukset on pyritty laatimaan siten, ettei niistä aiheudu ylimääräisiä kustannuksia maanomistajille. Esimerkiksi harvennushakkuiden suosituksissa on otettu huomioon se, että kyseiset metsäkuviot tullaan joka tapauksessa harventamaan seuraavan kymmenvuotisjakson kuluessa. Tässä suunnitelmassa annetaan vain tarkennuksia ja näkemyksiä esim. harvennustavasta erityisesti tiemaiseman hoidon näkökulmasta. Tilanne on verrattavissa rantametsien hakkuusuositukseen, jotka tehdään nykyään normaalista talousmetsistä poikkeavalla tavalla maisemallisista syistä - ilman saatavaa lisäkorvausta.

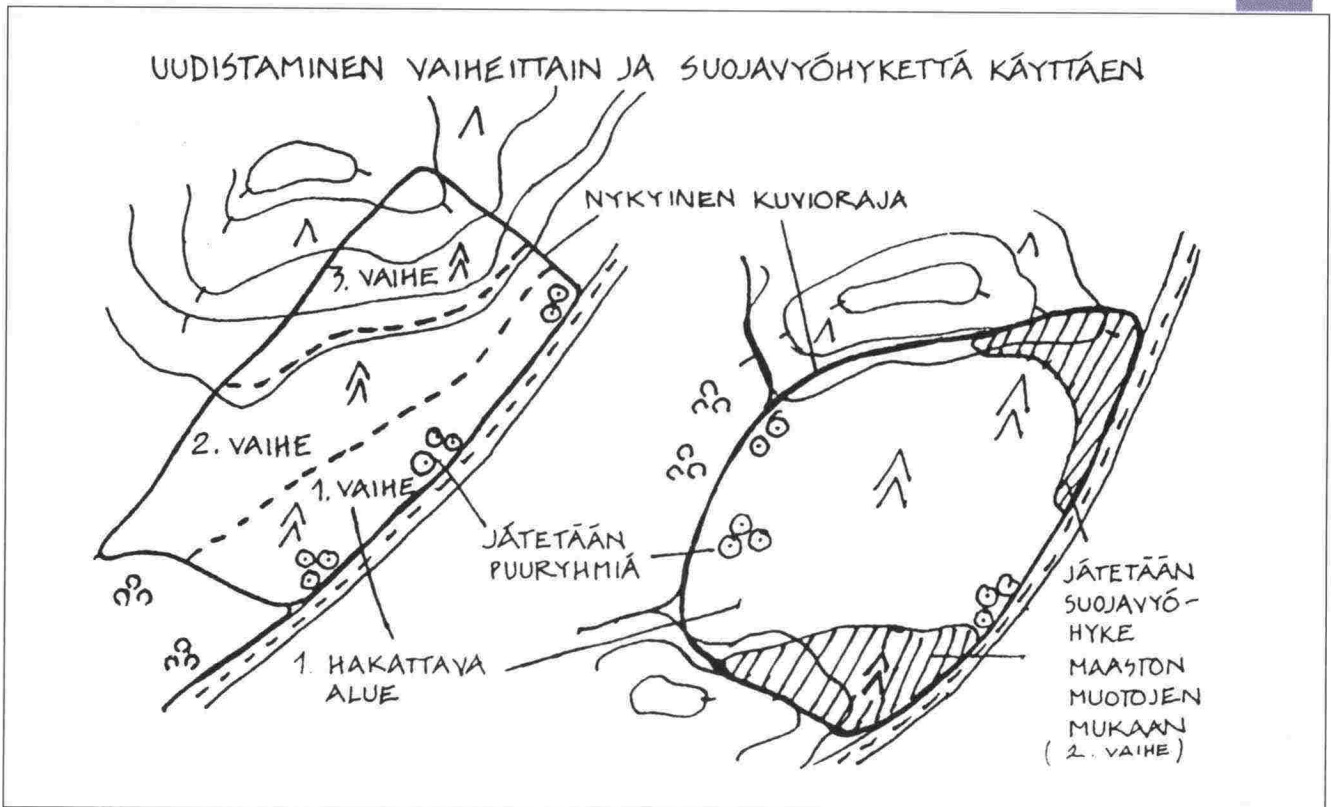
Uudistusalalle jätettävät lehtipuuryhmät ja tien reunavyöhykkeen raivaamatta jättäminen parantavat hakkuuaukon maisemoitumista tieympäristössä. Mallikohteena uudistusala Inkalan kartanon risteyksen kohdalla Kouvalassa.

Uudistushakkuiden sovittaminen tiemaisemaan

Metsänuudistamisessa tulisi ensisijaisesti suosia luontaista uudistamista. Kalliopohjaiset, karut männiköt uudistuvat luontaisesti hyvin. Siemenpuuhakkuualan ja tien väliin voidaan jättää maaston muotoja noudattava vaihtelevan levyinen hakkaamaton suojavaikyhyke (n.10-30 m), jolta ei raivata lehtipuustoa tai pensaita. Siemenpuuhakkuualoja ei myöskään pitäisi sijoittaa horisonttia rikkomään. Kuusen luontaiseen uudistamiseen tähtäävät väljennyshakkuut on hyvä aloittaa ajoissa ja suosia lehtipuita. Kuusen suojuvuualan reunaan voisi myös jättää raivaamattoman suojavaikyhykkeen tielle päin.

Uudistusalan rajauksen merkitys korostuu maisemallisesti merkittävässä tieympäristön metsissä. Erityisesti pienempien peltoaukeiden reunametsät ovat tärkeitä maiseman kehymiä. Uudistusalojen rajausta on suunniteltava erityisen huolellisesti vanhojen kuusikoiden kohdalla sekä männyn luontaisen uudistamisen kuvioilla. Tieympäristössä suositellaan avohakkuualojen rajausta maaston korkeuskäyrien mukaisesti. Mikäli suoraviivaiset tilarajat aiheuttavat ongelmia, voidaan uudistusalan reunan muotoa pehmentää jättämällä puuryhmiä ja yksittäisiä puita sekä puusaarekkeitä aukko vaikutelmaa vähentämään. Em. puuryhmät, yksittäispuut ja kelot parantavat aina pienienkin aukkojen maisemakuvaa. Niillä on merkitystä myös luonnon monimuotoisuuden kannalta.

Tiehen rajoittuvissa avohakattavissa kuusikoissa suositellaan, että uudistuskypsä puusto poistetaan kahdessa tai useammassa vaiheessa vyöhykkeittäin. Tien viereinen kaista voidaan hakata ensin korkeuskäyriä mukailleen samalla kun kaikki tien reunassa kasvavat lehtipuut suositellaan jätettäväksi suojavaikyhykkeeksi. Kun uudistusalalle syntynyt taimikko on saavuttanut n. 2 m valtipuuden ja muodostaa yhtenäisen reunan, voidaan hakata loput uudistettavasta metsäkuvio-

Uudisalueen rajaustapoja ja suojavyöhykkeen jättäminen. Suuri Rantatie, Maisemanhoidon yleissuunnitelma museotielle. Tielaitos, 1995.

osta. Ajourat tulisi sijoittaa niin, etteivät ne linjaudu suoraan tiehen. Maanpinnan käsittely suositellaan tehtäväksi kevyellä menetelmällä (esim. laikutus) teiden lähellä.

Tietä reunustavien varttuneiden ja uudistuskypsyttä lähestyvien metsäkuvioiden puuston kiertoaika suositellaan pidennettäväksi 20-30 v. maiseman kannalta tärkeissä kohdissa. Tämä on suositeltavaa erityisesti kylien reunoilla. Tällöin puustoa voidaan väljennys-hakata ja näin valmistaa sitä luontaiseen uudistamiseen sekä välttää usein maisemaan sopimaton avohakkuu.

Istutettavat maisemapuut ja puurivit

Istutettavilla maisemapuilla, puuriveillä ja tarkoitetaan tässä suunnitelmassa uusia tien varteen perustettavia istutuksia. Härkätien varren kylissä kuten Letkussa ja Rengossa sekä Vuorentaan kulttuurimaiseman alueella on koivu-, lehmus- tai tammirivejä. Näitä puu-

lajeja suositellaan istutettavaksi lisää maisemaa rikastuttamaan.

Mikäli jotkut yksittäisistä ja pienialaisista pelloista metsitetään tulisi se tehdä lehtipuilla - ei aina koivulla, vaan myös sekametsäksi esim. tammella ja tervalepällä tai vaahteralla ja lehmuksella. Pelloille istutettavat puuryhmät voidaan sijoittaa nykyisiä reunametsiä mukaviksi maaston muotoihin sopiviksi pyöreälinjaisiksi kuvioiksi. Metsitettäville peltoaukeille voidaan jättää pieniä avoimia kohtia luonnonniityiksi myös luonnon monimuotoisuuden takia, mikäli maanomistaja pystyy niittämään niitä kerran kesässä.

Nukarin kartanon koivukujan kaltaiset puukujanteet sopivat Härkätien kulttuurimaisemajaksolle.

Taimikoiden hoito

Tienvarsien taimikoita hoidetaan normaalisti. Aivan tien reunaan voidaan jättää tiheämpi lehtipuuvyöhyke, erityisesti havupuutaimikoiden kohdalla. Uudistamisen yhteydessä jätettyjä yksittäisiä maisemapuita tai katajia otetaan esille perkaamalla niille tilaa tien reunavyöhykkeellä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää jyrkkien sisäkaarteiden näkemien (4-10 m mutkan jyrkkyydestä riippuen) avoimena pitämiseen - taimikko rajataan perustamisvaiheessa niin, etteivät nämä näkemät peity. Taimikoilla olevia ylispuita voidaan jättää maisemapuiksi.

Pienpuuston hoito

Hämeen Härkätien varren peltoalueet ovat paikoin kasvamassa umpeen. Tien ja peltojen väliseltä vyöhykkeeltä tulisi säännöllisesti raivata pois kaikki näkymiä tukkivat lehtipuut eli vesakko - yleensä harmaaleppä ja pajut. Tielaitos vastaa ojien luiskien raivauksesta kolmen vuoden välein, mutta sitä tulisi jatkaa myös yksityisen maanomistajan puolella aina pelto-ojaan asti. Joidenkin aivan tiessä kiinni olevien asuin- tai lomarakennusten kohdalle voidaan jättää tiheä lehtipuusto suojavyöhykkeeksi. Tieympäristöstä on valittu kohtia, jossa vesakontorjuntaa tehdään tehostetusti joka vuosi maisemanhoidollisista syistä.

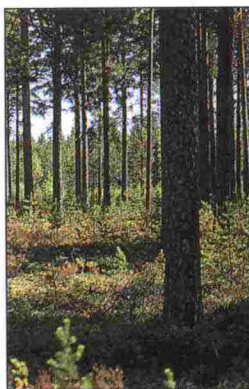

Lehtipuuvesakon raivausta pitäisi tehdä joka vuosi tärkeimmillä kulttuurimaisemajaksilla kuten Letkun kylän peltoaukeilla.

Lehtipuustoa voidaan jättää metsäisemmille tiejaksoille muutamien metsäkuvioiden reunaan vaihtelua tuomaan - yhtäjaksoinen pienpuuston raivauskin voi muuttua yksitoikkoiseksi. Vaihtelua saadaan aikaan jonkun hyvärunkoisen nuoren koivun tai muun lehtipuun jättämisellä tulevaisuudeksi maisemapuiksi. Varttuneiden männiköiden ja koivikoiden kohdalla voidaan pienpuustoa raivata ryhmittäin niin, että järeät rungot tulevat näkyviin tielle vaihtelua tuomaan. Tämän hoitoimenpiteen tärkeys korostuu hirvien kulkureittien kohdalla.

Harvennushakkuut

Harvennushakkuiden tekeminen ajallaan, erityisesti ensiharvennuksen osalta, korostuu tiemaiseman hoidossa. Harvennettu puusto kestää auringon paahdetta ja tuulia tien reunassa, eivätkä tuhot pääse iskemään. Kasvuista, hyvälatvuksinen puusto ja riittävästi valoa saanut rikas kenttäkerros ovat edustavaa tieympäristön maisemaa. Tietä reunustavilla kasvatus- eli harvennushakkuuvaiheen metsiköillä tulisi tehdä mieluummin useampia lieviä harvennuksia, kuin harvoin toistuvia voimakkaita harvennuksia, vaikka tämä olisikin metsätaloudellisesti edellistä kannattamattomampaa. Kuusikoiden harvennuksen yhteydessä on varottava sienitoriskiä. Tienreunametsien harvennushakkuissa tulisi pyrkiä, mikäli se kasvupaikan perusteella on mahdollista, ohjaamaan puulajisuhteita maisemallisesti ja metsämaan sämaan hoidon kannalta edulliseen sekametsärakenteeseen. Lahopuuta sisältävät kosteikkopainanteet ja muut luonnon monimuotoisuuden takia tärkeät biotoopit kuten pien-

ten purojen varret olisi myös hyvä jättää harventamatta kauempana tiestä. Jokia ylittävien siltojen kohdalla sen sijaan vesimaisemaa avataan tielle päin pienpuustoa harventamalla.

Suojapuustot ja muu säilytettävä puusto

Suojapuusto tai säilytettävä puusto/puut tarkoittaa niitä tien reunan metsiköitä tai metsäkuvioiden osia, jotka tulee säilyttää hakkaamattomina. Näitä kohteita ovat mm. avohakkuualueiden reunaan luontaisesti nousseet lehtipuuvyöhykkeet. Tällä

tarkoitetaan myös tiemaiseman kannalta erityisen tärkeitä peltojen metsäsaarekkeita tai luonnonsuojelullisesti arvokkaita lehtipuumetsiköitä.

Tiealueen kunnossapito

Tielaitos vastaa tienvarsikasvillisuuden hoidosta yleisten teiden tiealueella, joka ulottuu metrin etäisyydelle ojaluiskasta. Sen ulkopuoliselle alueelle ehdotetut toimenpiteet ovat suosituksia, joita yksityiset maanomistajat voivat ottaa huomioon omien metsiensä ja peltoalueidensa reunavyöhykkeiden hoidossa.

Tiealueella tehtävien kasvillisuuden hoitoimenpiteiden ajoitus sovitetaan osaksi nykyistä teiden kunnossapitoa. Suurin osa ehdotetuista toimenpiteistä kuuluu normaaliin teiden kunnossapitoon kuten säännöllinen kahdesti kesässä tehtävä niitto ja kolmen vuoden välein tehtävä vesakontorjunta. Osa ehdotetuista toimenpiteistä taas on em. töiden lisäksi tehtäviä puuston raivauksia ja harvennuksia tai tehostettua niittoa ja vesakon perkausta. Levähdysalueiden puuston hoito sekä tien reunaan suositellut istutukset

kuuluvat myös tielaitoksen maisemanhoidollisiin erityistoimenpiteisiin.

Niitto ja vesakontorjunta

Tiemestaripiirin normaaliin kunnossapitoon sisältyy kaksi niittokertaa/kesä. Ensimmäinen niitto ajoittuu yleensä Juhannuksen aikoihin ja toinen elo-syyskuun vaihteeseen. Vesakontorjuntaperkaus tehdään normaalisti joka kolmas vuosi vastaluiskan yläreunaan asti. Erityisen hyväksi työjäljen tekee se, että kantot jätetään mahdollisimman mataliksi ja korjuujäte viedään pois. Normaali kunnossapito on riittävä tavanomaisesti hoidettavilla tiejaksoilla.

Tehostettua vesakontorjuntaa eli luiskan ja vastaluiskan vesakointia edellä kuvatulla tavalla tarvitaan kulttuurimaisemajaksoilla sekä niissä kohteissa, joissa avataan näkymiä maiseman arvokohteille (mm. perinnemaisemat, kylien ympäristöt). Tehostettu vesakontorjunta on tarpeellista myös hirvivaara-alueilla, joissa halutaan avata mahdollisimman esteetön näkymä metsän reunaan.

Tienvarsien ketoja hoidetaan niittämällä ne siementen kypsyttyä.

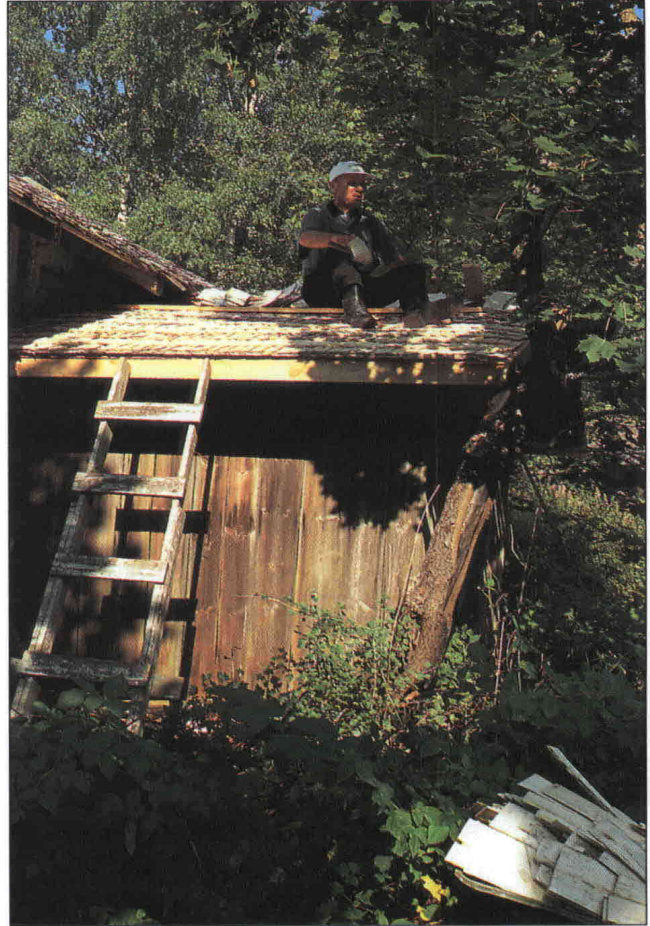
2.3 OSALLISTUVA SUUNNITTELU

Asukkaiden ja maanomistajien motivointi tieympäristön maisemanhoitoon on ehdoton edellytys Hämeen Härkätien kehittämisessä matkailutiekseksi. Tien varren asukkailla on vastuu Härkätien maisemasta - onhan se heidän kotikontuaan jo kenties useankin sukupolven ajalta. Tielaitoksen kunnossapitäjien valtuudet maisemanhoidossa ulottuvat vain metrin etäisyydelle maantieojan vastaluisesta - eli siitä mistä varsinainen tiemaisema vasta alkaa. Juuri tästä syystä maanomistajat haluttiin kutsua suunnitteluun mukaan jo heti työn alkuvaiheista saakka.

Portaassa ja Inkalassa pidettiin asukasillat maanomistajille tammikuun 1997 aikana. Näissä tilaisuuksissa kävi paikallisia asukasta. Suunnitelman toteuttamisesta järjestettiin toinen asukasilta toukokuun 1997 aikana. Tammikuun asukastilaisuudessa koottiin asukkaiden ideoita matkailunähtävyyksiksi ja kehitettäväksi matkailupalvelukohteiksi. Paikalla olleilta tilallisilta saatiin runsaasti tietoa tienversien niittomahdollisuuksista ja metsien hakkuutoiveista. Asukkaat kyselivät mahdollisuuksista saada avustuksia rakennusten kunnostamiseen sekä muuhun ympäristön parantamiseen.

Tilaisuuksissa oli innostunut yhteishenki - Hämeen Härkätien kehittäminen matkailutiekseksi koettiin tärkeäksi asiaksi. Elinkeinoille saatavien hyötyjen lisäksi paikalliset asukkaat arvostivat tämän historiallisen tien ympäristön vaalimisen tärkeyttä - niinkuin kaikkien kotiseurakkaiden ihmisten kuuluukin.

Maisemanhoidon yleissuunnitelma on vasta ensimmäinen askel pitkäjänteisessä Hämeen Härkätien kehittämisessä. Osallistuvan suunnittelun menetelmän käyttämisen tavoitteena onkin ollut herättää paikalliset asukkaat huomaamaan lähiympäristönsä arvo ja ottamaan siitä vastuuta. Omakohtainen osallistuminen suunnittelutyöhön ja sen tavoitteisiin sitoutuminen ovat parhaimmat edellytykset sille, että ehdotetut maiseman-

Vanhojen rakennusten kunnostaminen perinteisillä työmenetelmillä on tärkeä osa Härkätien kulttuurimaiseman hoitoa. Kuvassa Eero Siniketo uusimassa Kivilammin torpan pärekattoa.

hoitotoimenpiteet toteutuvat maastossa. Näkemäraivausten teko, perinnemaisemien hoito ja pellon reunojen niitto sujuvat suunnitelman mukaan luonnollisena osana tilojen ympäristön ja metsien hoitoa jo heti kesästä 1997 alkaen.

Keväinen asukasilta Portaassa jatkui iltakävelynä kyläraitilla ja Syrjälän talon pihapiirissä. Seurueessa Mikko Meri, Matti Klasi, Veli-Matti Pura, Outi Ryyppö, Tiina Saukkonen, Marja Oittinen ja Irmeli Kaartokallio.

HÄMEEN HÄRKÄTIE

3 HÄRKÄTIE MATKAILUTIENÄ

Hämeen Härkätie on oivallinen kohde valtakunnallisesti merkittäväksi matkailutieksi. Se on tunnettu ja historiallisesti merkittävä reitti. Hämeenlinna ja Turun yhdistävä kiireetön tie sopii mitä parhaiten vaihtoehtoiseksi yhteydeksi yhtä hyvin kotimaan matkailijalle kuin turistillekin. Itse tie tarjoaa elämyksiä luonnosta ja maisemista nauttivalle. Se on huomattavasti elämyksellisempi tapa tutustua Hämeeseen kuin viivasuora, nopea ja stressaava valtatie 10.

Pyhän Jaakon kirkko Rengossa on ollut pyhiinvaelluskohteena.

3.1 HÄRKÄTIE HISTORIALLISENA MATKAILUREITTINÄ

Viikinki- ja Hansatiet

Euroopan neuvoston kulttuuritiet -projekti on valinnut Hämeen Härkätien edustamaan sekä Viikinki- että Hansateitä kulttuuritiet verkostoon. Härkätie on yksi 50:stä Viikinkitiestä ja ainoa "Follow the Vikings" -julkaisun kohde Suomessa. Härkätie esitellään kyseisessä julkaisussa yhdessä Vanhalinnan linnanvuoren kanssa ajo-ohjeineen. Hämeen Härkätiestä on mahdollista kehittää Keski-Euroopassa asuvien historiasta ja kulttuurimatkailusta kiinnostuneiden matkailijoiden käyntikohde. Viikinkiaika sopii erinomaisesti yhdeksi Hämeen Härkätien markkinointiteemaksi.

Vaikka Hämeen Härkätie on merkitty mm. GT-karttaan, olisi myös tien viitoitus ja kohdeopastus tarpeellista Keski-Euroopasta saapuvia matkailijoita ajatellen. Suositeltavin kohdeopastustapa olisi Euroopassa yleisesti käytetty ruskea-valkoinen viitoitus ja opastus, mistä tarkemmin kappaleessa 3.3.

Härkätie pyhiinvaellusreitinä

Hämeen Härkätie on yhdistänyt kolme keskeistä kirkkoa: Rengon Pyhän Jaakon, Hattulan Pyhän Ristin sekä Turun Tuomiokirkon. Etenkin Hattulan Pyhän ristin kirkko on ollut pyhiinvaelluksen kohteena ja siellä on vierailut kristittyjä maamme ulkopuoleltakin. Härkätien kulttuurimatkailukohteisiin ja -teemaan kannattaa liittää myös tämä uskonnollinen aihe.

Hämeen Linna on sopiva näyttämö ja aloituskohta Härkätiehen liittyville ohjelmanpalveluille. Linnan pidot, turnajaiset, roolipelit ritareineen ja vaikka kuninkaan kulkue voisivat olla Härkätielle kehitettävien ohjelmanpalvelujen aiheena.

3.2 MATKAILUPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

Pelkkä tienympäristön maisemallinen elämyksellisyys ei yksin riitä. Nykyaikainen perhe tai pariskunta haluaa osallistua aktiivisesti paikallisiin tapahtumiin - tehdä itse. Tien varrelta täytyy löytyä tekemistä. Elämysmatkailu, luontomatkailu, kulttuurimatkailu - ovat nykyisiä matkailun muotisanoja, mutta ne ovat myös vakavasti otettavia vaatimuksia matkailuyrittäjille ja kunnille, jotka haluavat matkailutuloja.

Ei riitä, että tilalla on hevonen - sillä on pystyttävä myös ratsastamaan turvallisesti mikäli talossa mainostetaan olevan ratsastusmahdollisuus.

Uudet ennakkoluulottomat ideat ovat tervetulleita. Niitä saatiinkin kiitettävästi paikallisilta maanomistajilta. Paljon olisi vielä kehitettävää mm. ohjelmanpalvelujen suhteen. Hämeen Härkätien historialliseen ilmapiiriin sopivia keskiaikaisia pitoja, kievari-iltoja, val-

jakkoretkiä, turnajaisia tai keskiaikaisia roolipelejä ritareineen voisi hyvinkin poimia osaksi järjestettyjä retkiä ja muita Härkätielle tehtyjä ohjelmanpalveluja. Esimerkkinä vastaavista jo olemassa olevista palveluista voidaan mainita mm. Turun linnassa järjestettävät keskiaikaiset linnanpidot.

Hämeen Härkätie ketjuttaa Lounais-Hämeen matkailukohteet yhdeksi elämysreitiksi. Matkailijoita voidaan ohjata Hämeen Härkätien kautta myös muille tien varrella oleville matkailukohteille: mm. Tammelassa Saaren kansanpuistoon, Torronsuolle ja Liesjärven kansallispuistoon, Lopella Marskin majalle ja Räyskälän ilmailukeskukseen, Hattulassa Tenholan linnavuorelle ja Parolan panssari-museoon, Hämeenlinnassa itse linnan lisäksi vaikka Aulangolle. Hämeenlinnan kautta voi lähteä myös toiselle historiallisesti arvokkaalle tielle Lammin kautta itään kulkevalle ns. Ylisselle Viipurin tielle.

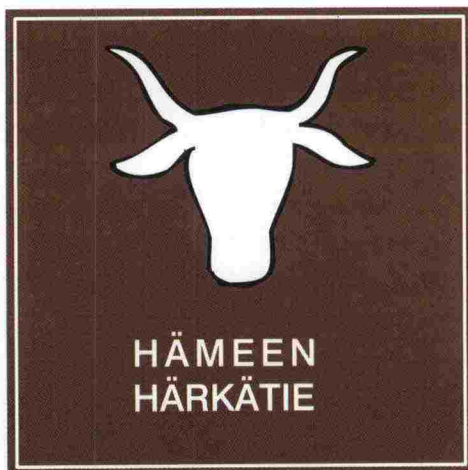
Lounais-Hämeessä on lukuisia tutustumisen arvoisia kulttuuri- ja luontonähtävyyksiä: Hä-

meenlinnan kaupunki ympäristöineen muodostaa historiallisten kohteiden keitaan, johon kannattaa perehtyä Hämeen Härkätien lähiympäristöä laajemminkin. Hämeenlinnasta löytyvät aiemmin mainittujen Hämeen linnan ja Aulangon lisäksi keskustan kohteet kuten tori, maakunta- ja taidemuseo sekä keskustan vanha rakennuskanta muodostavat kiintoisan kohdekokonaisuuden. Hattelmalan harju kannattaa myös mainita sekä Manteleen linnavuori.

Hattulasta löytyy maineikas pyhiinvaelluskohde Pyhän Ristin kirkko sekä Kanajärven talonpoikaistalo. Härkätien varrella ei ole tehty kattavaa rakennushistoriallista inventointia, mistä syystä mainittavia kohteita on vain vähän tiedossa. Rengon Pyhän Jaakon kirkko on yksi tärkeimmistä käyntikohteista.

Tammelan ja Forssan kulttuurihistorialliset käyntikohteet sijaitsevat käyntietäisyydellä Härkätieltä. Mustialan oppilaitos kartanoympäristöineen on maisemaltaan edustava käyntikohde, josta löytyy myös majoitus- ja ravitsemispalveluja. Forssassa on vanha kehäämö ja Tehtaanpuisto.

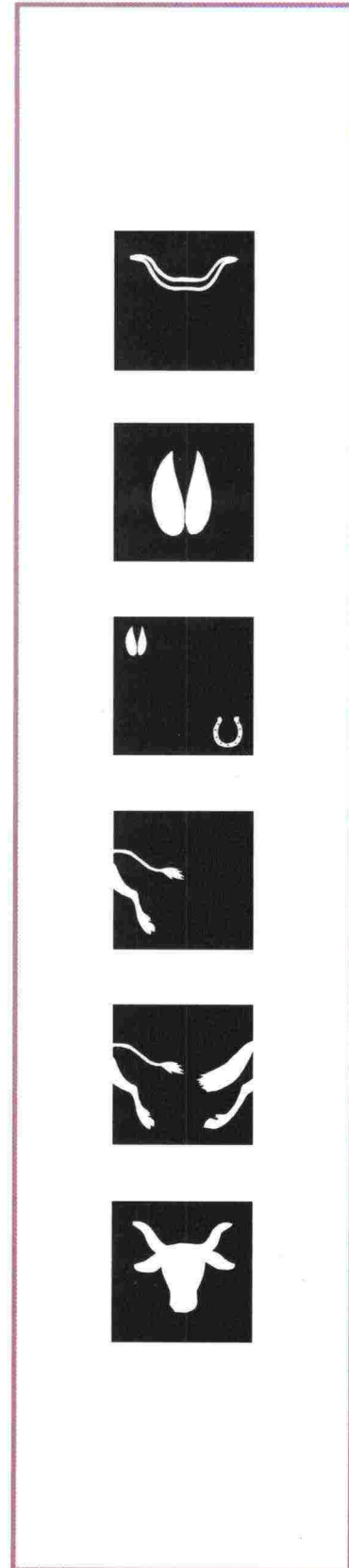

3.3 MATKAILUTIEVIITTA JA HÄRKÄTIE - SYMBOLI

Matkailutie tarvitsee selkeän opasteen, jota seuraten oudompikin matkalainen löytää perille. Hämeen Härkätie olisi merkittävä ruskeavalkoisilla matkailutieviitoilla koko pituudeltaan. Vastaavanlainen kyltti on käytössä Suomessa vain Sinisellä tiellä ja Kuninkaantiellä. Matkailutie -kyltin asentamisesta vastaa tielaitos yhdessä kuntien kanssa. Tässä suunnitelmassa esitetäänkin, että matkailutiekyltti "Hämeen Härkätie" -tekstillä asennetaan mahdollisimman pian kaikkiin tärkeimpiin risteyskohtiin.

Hämeen Härkätien kohteiden opastuksessa ehdotetaan käytettäväksi yhtenäistä symbolia. Se lisää paikkojen tunnistettavuutta ja ilmoittaa kohteiden kuuluvan Härkätien elämysmaailmaan. Kulttuuripolkukohteet, vanhat kievarit ja rajakivet tarvitsevat selkeää ja omaleimaista opastetta. Kunnat tai muut julkisyhteisöt ja miksi eivät myös tien varren yrittäjät yhteistuumin vastaavat kyseisen symbolin kehittelystä ja opastetaulujen sekä viittojen rakentamisesta. Härkätie -symbolin kehittäjäksi sopivat erinomaisesti paikalliset taiteilijat. Samaa symbolia voi luonnollisesti käyttää myös Hämeen Härkätiestä laadittavissa esitteissä logona tai matkamuijosten kuvituksena ja vinjetinä.

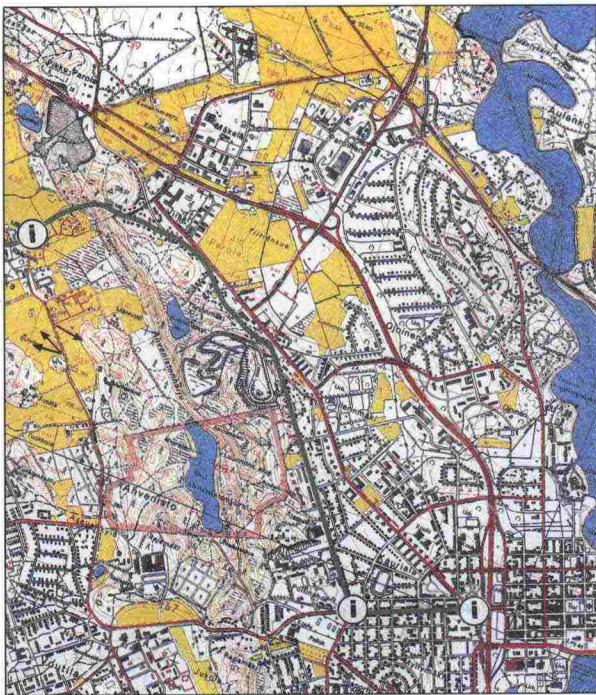
Hämeen Härkätielle ideoituja symboleja, taiteilija Jenni Iivonen. Sivulla 30 valitusta symbolista kehitetty matkailutie-opaste.

4 MAISEMANHOIDON TAVOITTEET TIEJAKSOITTAIN

Härkätie on jaettu kymmeneen tiejaksoon, jotka ovat Hämeenlinnasta Someron rajalle:

1. Hämeenlinnan ja Hattulan kaupunkijakso
2. Vuorentaan-Kouvalan kulttuurimaisemajakso
3. Hiitankankaan metsäjakso
4. Rengon kylämaisemajakso
5. Viialan - Nummenkylän kyläjakso
6. Museotiejakso
7. Lopen ja Tammelan järviylänköjakso
8. Portaan kyläraittijakso
9. Ruostejärven erämaajakso
10. Letkun hämäläinen maalaiskyläjakso

4.1 HÄMEENLINNAN JA HATTULAN JAKSO

Nykytila

Lähtö Hämeenlinnasta Hattelmalantien liittymään asti edustaa tasapainoista kaupunkiympäristöä. Katutila rajautuu hyvin isoihin lehmuksiin kadun molemmin puolin. Mukulakivipinta ja pääteaiheena toimiva raatihuone sekä katuja rajaavat historialliset rakennukset luovat jaksolle arvokkuutta. Varikkoaluetta rajaava kuusialue on kaunis.

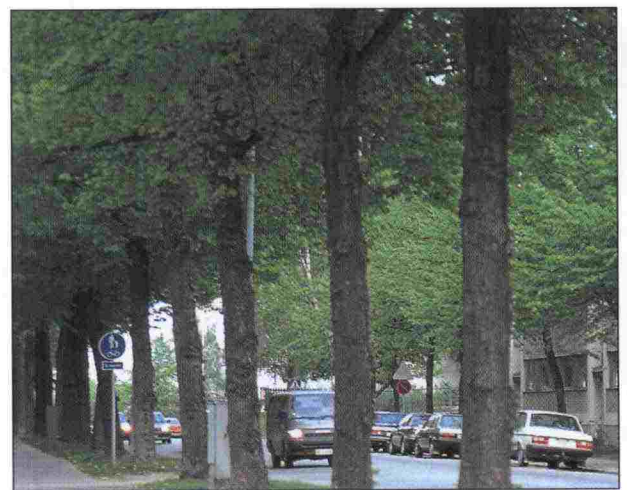
Matka etenee pientalo-, teollisuus- ja kauppana näkyvien kerrostaloalueiden hallitsemassa ympäristössä. Pientaloalueet ja katutilaa rajaavat rakennukset sekä Ahvenistonharju mäntypuustoineen luovat jaksolle vaihtelua ja mittakaavaa. Tien linjaus on vaihteleva ja näkymät varsinkin kesällä jäävät lyhyiksi. Ahveniston harjulta avautuu näkymä linnaan. Erityisesti Hämeenlinnaan saapuminen vaihettuu asteittain kaupunki maiseksi. Keskussairaalan puolen reuna on kaunis jalopuineen. Vuorentaan päiväkodin kohdan pitkä suora on edustava ja hyvin hoidettu. Sitä hallitsee 50-luvun omakotialue, jonka kasvillisuus on kerroksellista. Lämpökeskuksen piippu erottuu kaupunkiin tulijalle

yllättäen. Vuorentaan vanhainkodin rakennukset ovat juhlavia; kaukomaisemassa erottuu myös havu/lehtipuuryhmiä Kokkokalliontien kohdalla sekä Nukarin tilan ympäristössä. Koulu pihapiireineen on edustava. Uudet rivitalot pihoineen ovat "kalpeita" ympäristöltään ja syövät harjun voimaa kaukomaisemasta katsottuna.

Tavoite ja suositukset

Nykyiselläänkin edustavan kaupunkijakson ympäristön heikompia kohtia parannetaan ja Härkätie opastetaan kumpaankin suuntaan.

- Hattelmalantien liittymässä tarvitaan opastus porttaaliin ("Hannunvaakuna") ja tien varteen Härkätie-kylltti
- Hautausmaan kohdan välikaistaa tulisi parantaa kiveyksin ja istutuksin.
- Keskussairaalan liittymä on tilallisesti laaja ja epämääräinen - sitä voisi kaventaa.
- Sairaalan liittymästä Marssitien liittymään asti tarvitaan tieympäristön hoitoa (pinnoitteet ja lisäistutukset)
- Vuorentaassa Härkätielle tarvitaan opastus. Suojaistutukset ovat tarpeen talon ja tien välissä, jotta ympäristö pehmenisi. Lajeiksi sopivat kulttuurikasvit, suuret jalot ja lehtipuut.

Härkätien matkailureitiksi sopiva reitti kulkee Turuntietä ja Poltinahon tietä pitkin. Suuret lehmukset, tiiliset kasarmit ja mukulakivikatu luovat kaupunkiin saapumiselle juhlallisen tunnelman.

4.2 VUORENTAAN - KOUVALAN KULTTUURIMAISEMAJAKSO

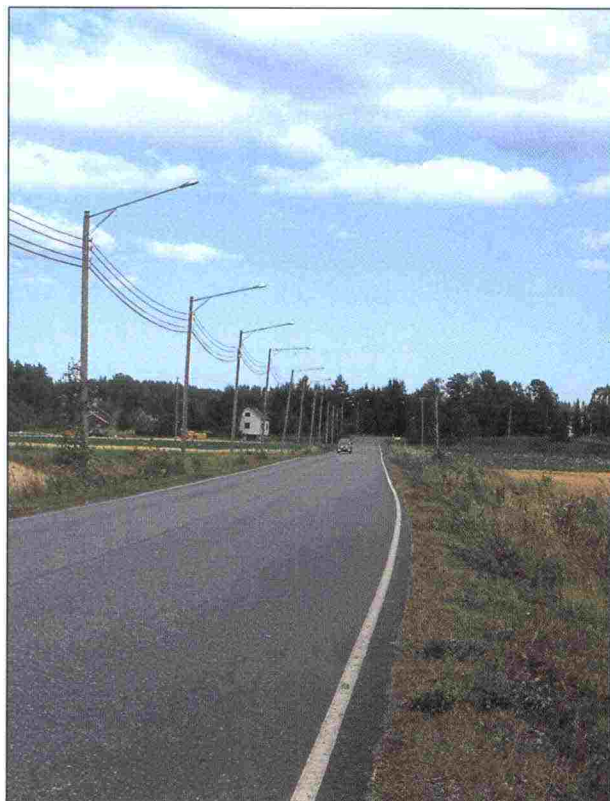
Nykytila

Jaksolla on kaksi toisistaan poikkeavaa kulttuurimaisemaa, jotka erottaa maastonmuodoiltaan melko voimakas metsäselänne. Selännteellä on joitakin yksittäisiä rakennuksia, joiden pihapiirit ovat vaatimattomia. Vuorentaan maisema-alue on luode-eteläsuuntainen laaja peltoalue, jota hallitsevat pitkät näkymät Parolankankaan suuntaan. Tilakeskukset ovat pieniä ja heikosti erottuvia Nukaria ja Rääpiälää lukuunottamatta. Alueen poikki kulkeva voimalinja muodostuu hallitsevaksi. Kouvalan maisema-alue on Vuorentakaa pienipiirteisempi pelto-metsämosaiikki. Siellä tilamuodostus on hyvää samoin kuin tien linjauskin. Härkätie on linjattu metsän reunaan, josta avautuu näkymiä pelloille. Maisema ja pihat ovat osin pensoittuneet hoidon puutteessa. Länsipäässä peltoalueet ovat itäpäätä paremmin hoidettuja.

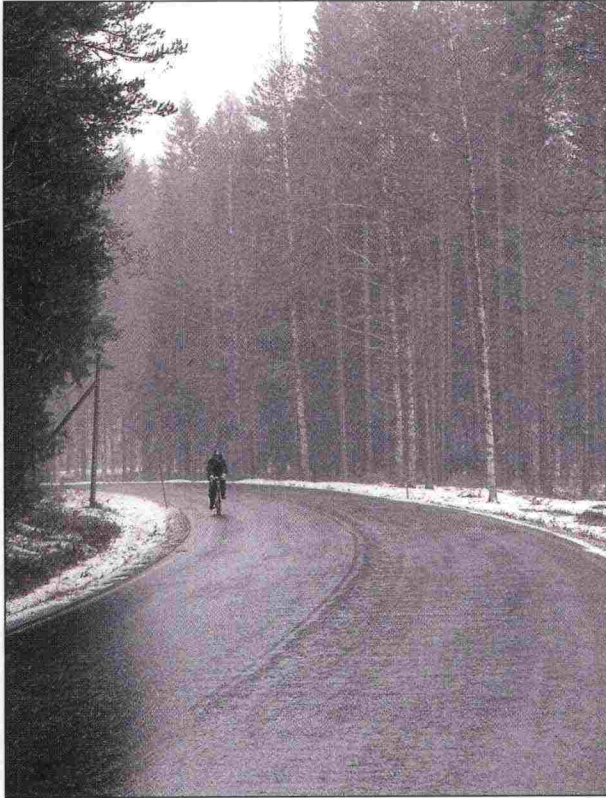
Tavoite ja suositukset

Kulttuurimaisemaa tulee saattaa nykyistä edustavammaksi ja monipuolisemmaksi maisemanhoidollisilla toimenpiteillä, joita ovat:

- yksittäisten maisemapuiden jättäminen ja uusien istuttaminen pihapiireissä ja tien varrella
- porttikohtien korostaminen (kehitetään tiheinä)
- puustosaarekkeiden hoitaminen (aluskasvillisuuden poisto/ harvennushakkuu)
- pihapiirien kasvillisuuden säännöllinen hoito

Härkätie kulkee Vuorentaan peltomaiseman halki. Maisemapuuryhmittäisivät avoimessa maisemassa kulkevaa tietä, jolloin voimalinja ja valopylväät eivät olisi liian hallitsevia maisemassa.

Hiitankankaan jyljät kuusikot ja sekametsät puhuttelevat Härkätiellä kulkijaa. Tienvarsien metsänhoito olisi tehtävä varovasti, jotta tämä elämys säilyisi.

4.3 HIITANKANKAAN METSÄJAKSO

Nykytila

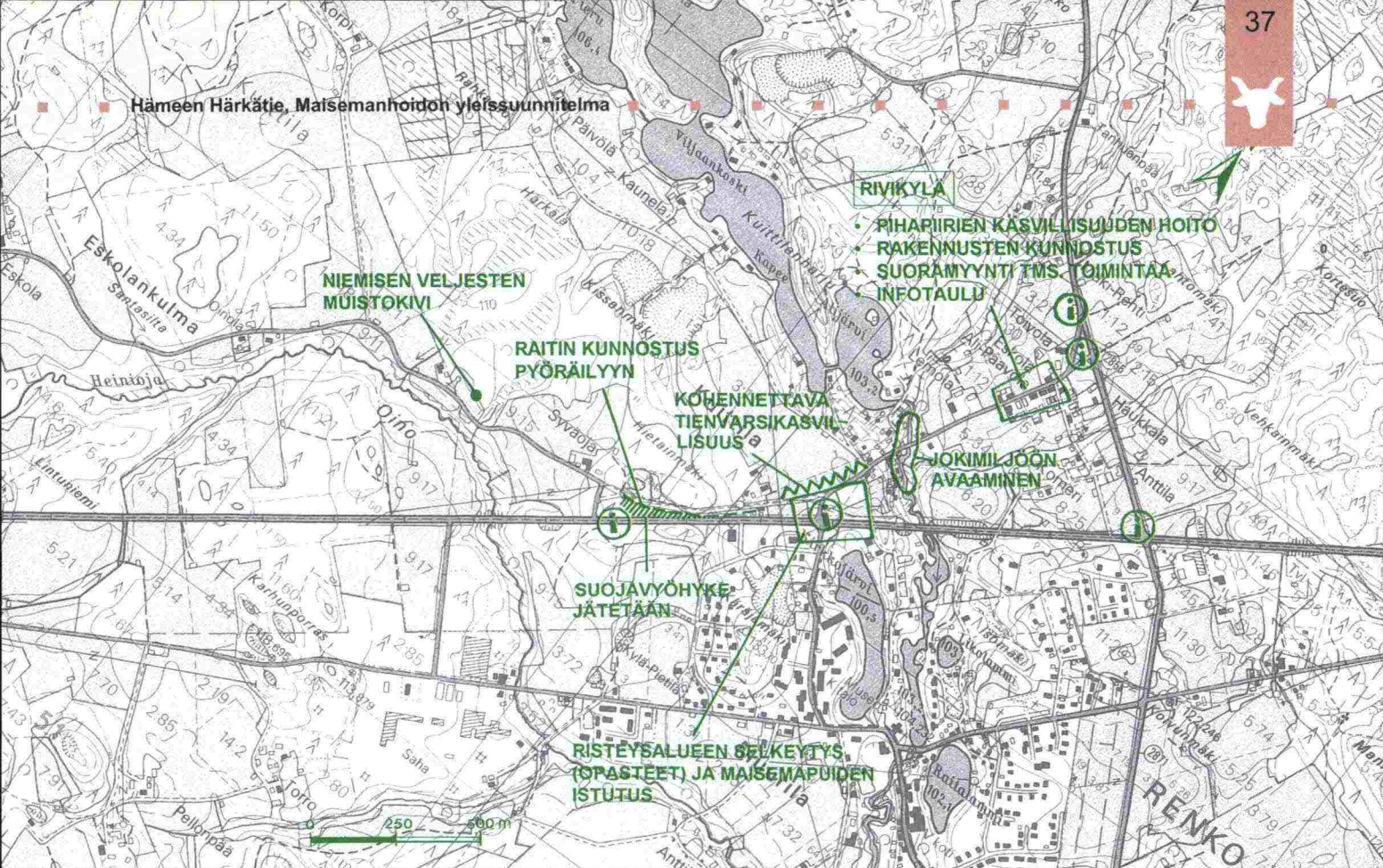
Hiitankankaan metsäjaksolla Härkätie kulkee selänteellä, jossa on täysikasvuista mänty/kuusimetsää ja avohakkuualoja. Jaksoa elävöittää vain muutama pieni pelto/pihapiiri sekä Miekonlampi, jolle on mahdollista avata näkymä. Kahden suon olemassaolo voidaan havaita tien varren kasvillisuudessa. Tiejakso on luonteltaan ns. välijakso kulttuurimaisemajaksojen keskellä ja sille kohdistuvat toimenpiteet ovat vähäisiä.

Tavoite ja suositukset

Tavoitteena on nykytilan säilyttäminen ja tieympäristöön vaihtelua tuovien pienten elämyskohtien parantaminen. Jaksolla tehdään ensisijaisesti seuraavia toimenpiteitä:

- tärkeitä näkymiä avataan
- ylitiheän puuston harvennushakkuut
- vältetään laajoja uudisaloja, myös maisematilojen reunoilla ja silhuettimetsiköissä
- alueen metsissä elää kehrääjä, joten metsänhoidossa on vältettävä avohakkuita, vaihteleva harvennustiheys

Suunnitelmakartta sivuilla 48-49, numerot 30 - 46

4.4 RENGON KYLÄMAISEMAJAKSO

Nykytila

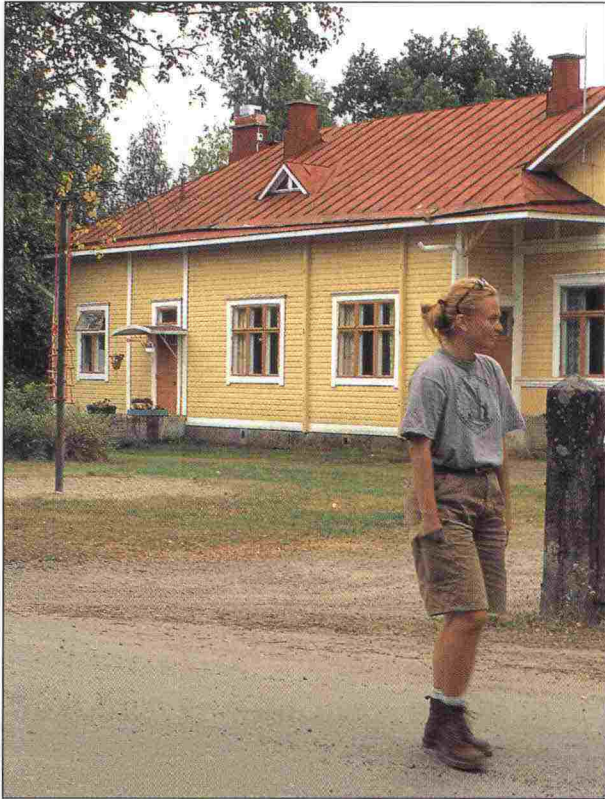
Härkätien linjausta on vaikea seurata Rengon kyläalueella. Kylän, vanhan tieyhteyden ja lampiverkoston katkaisevat uudemmat tiet; ns. Rehbinerin oikaisu (1950-luku) ja valtatie 10. Näistä kumpikin on linjattu viiva-suoraan länsi-itäsuunnassa. Rengon kyläraitin ja Eskolankulman välinen tieyhteys on tällä hetkellä kärrypolku, jota kyllä pystyy ajamaan autollakin. Rengossa Hämeen Härkätie on säilyttänyt perinteisen linjauksensa varsin hyvin - vanha raitti ja Kuittilan kylämiljöö onkin osoitettu valtakunnalliseksi kulttuuriympäristöksi. Kuittilan kylä on rakenteeltaan tiivis, ja siellä on paljon perinteistä rakennuskantaa, mm. Ali-Paavolan, Eskolan ja Lemolan tiloilla. Etelämpänä jokilaakson tuntumassa on vanhaa itseliasutusta ja vanha kansakoulu. Mäki-Rehdin vanha aitta näkyy kauniisti tielle. Eskolankulman hiekkatiejakso on yksityistietä.

Tavoite

Rengossa vanhan Härkätien linjaus otetaan esiin ja siihen liittyvää perinteistä ympäristöä hoidetaan. Kylä voi tarjota monipuolisia matkailu- ja kulttuuripalveluja, joista tiedottaminen ja joille opastaminen on tärkeää. Maisemanhoitotoimenpiteet tulisi aloittaa porttikohdista.

- 10-tien ja Kuittilantien liittymäalueen ympäristön kohentaminen
- maisemapuiden esiinottaminen pihapiireissä ja tieympäristössä sekä uusien istuttaminen
- suojaustalon säilyttäminen erityisesti 10-tietä vasten
- tehostettu tienvarsien niitto
- luonnonmukainen metsien hoitotapa (vältetään voimakasta uudistamistapaa)

Suunnitelmapakartta sivulla 50 , numerot 47 - 61

Nummenkylän koulu on osa elävistä ja hyvin hoidettua kyläympäristöä.

4.5 VIIALAN - NUMMENKYLÄN KYLÄJAKSO

Nykytila

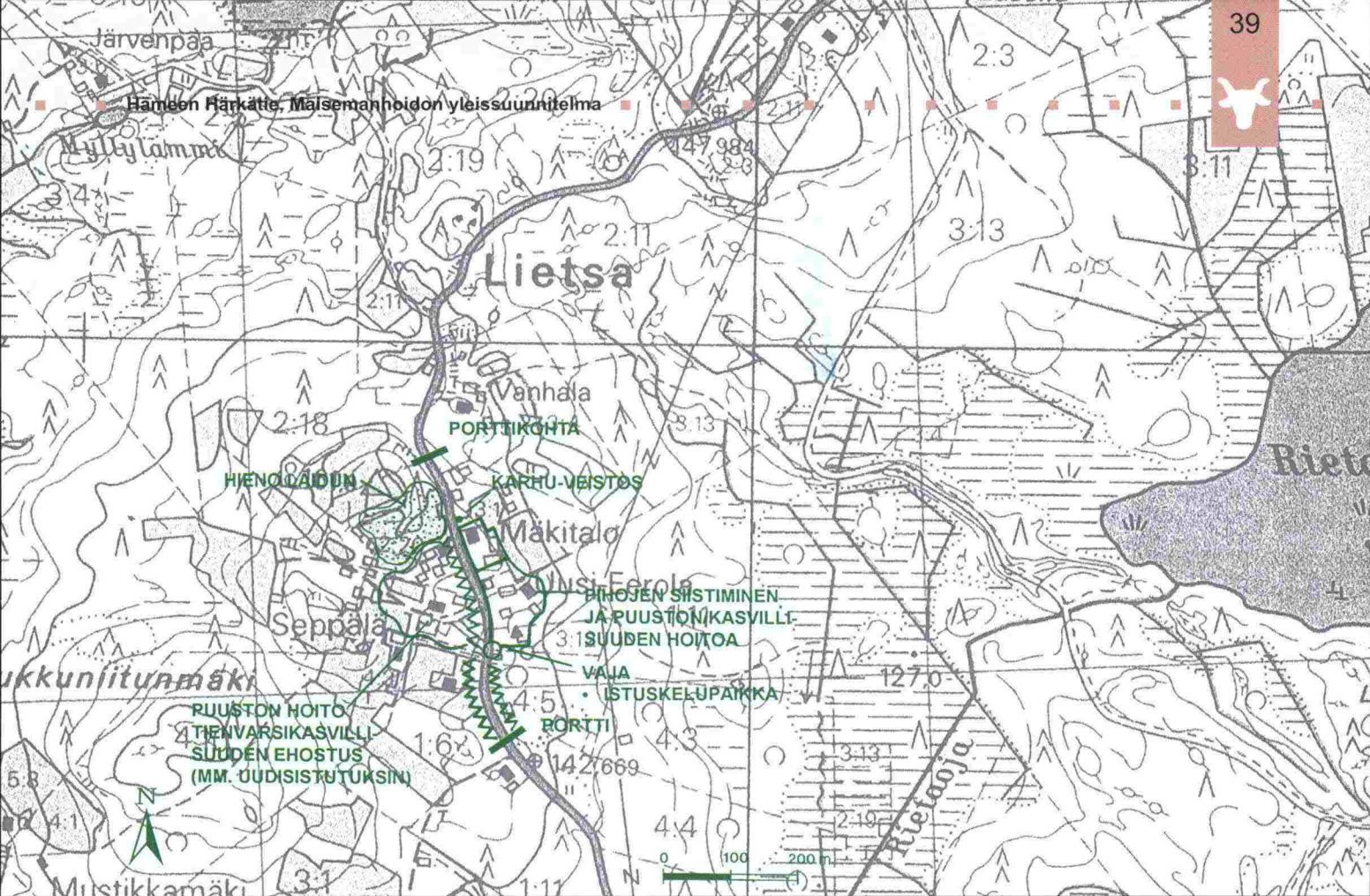
Viialan-Nummenkylän välinen tiejakso on vaihtelevaa, metsien ja peltojen vaihettamaa ympäristöä. Viialan ja Sotkan avomaisemassa tie halkoo luode-kaakkosuuntaisia peltoja. Nummenkylän laajat pellot sijaitsevat Pursunjärven takana eivätkä näy Härkätielle. 10-tie katkaisee muutoin eheän tiejakson ikävästi. Ominaista tieympäristölle on pieni-piirteisyys ja herkkyys. Viialan tie on yksityistietä.

Tavoite ja suositukset

Tieympäristö on pääosin hyvää ja säilyttämisen arvoista. Kylien kohdilla ympäristöä parannetaan hienovaraisesti pieni-piirteisyys säilyttäen. Opastusta parannetaan. Metsäjaksoilla ei ole tarvetta tehdä toimenpiteitä.

- yksittäispuiden hoito/ uusien istuttaminen pihapiireihin
- liittymäalueiden/risteysten ympäristön selkeyttäminen (viitoitus, istutukset, orientoituvuus)
- tieluiskien tehostettu niitto
- avainbiottooppien säilyttäminen (jokivarret)
- Museotien opastuspisteen siirtäminen 10-tien varteen, uusi opastaulu, ennakko-opastus Härkätielle 10-tien varteen.

Suunnitelmapakartta sivulla 51 , numerot 62 - 78

4.6 MUSEOTIEJAKSO

Nykytila

Museotieosuus on 11 km pitkä ja se sijoittuu Nummenkylästä kantatien 54 liittymään asti. Tieympäristö on pääosin metsää; Nummenkylästä etelään jaksoa elävöittävät harvalukuiset, pienet pellot pihapiireineen sekä erityisesti Lietsan kylämiljö ja Leppälahden tila. Tienvarren metsät ovat monimuotoisia - suurien kuusikoiden kohdilla tietila on hyvinkin intiimi. Kulttuurimaisema-alueiden ympäristöt ovat pienipiirteisiä. Tiejakson maaston muodot ovat vaihtelevia. Tien pinnoitteena on sora. Museotien opastuspiste on vaatimaton eikä opastustaulu anna riittävää informaatiota. Jaksolla on myös vanhoja Härkätielinjauksia, jotka tulisi opastaa.

Tavoite ja suositukset

Museotiejaksolla tavoitteena on nykyisen tieympäristön säilyttäminen ja elävöittäminen. Alueen eläimistön kulkureitit ja pesimäalueet

tulee ottaa huomioon maisemanhoitotoimenpiteitä toteutettaessa.

- uudistusalojen ja harvennushakkuiden huolellinen suunnittelu sekä pienipiirteinen toteutus
- tieluiskien raivaus
- pihapiirien kasvillisuuden hoito (erityisesti Lietsassa)
- kt 54 varren Härkätien museotieopastuspisteen kunnostaminen, vanhan linjan kulttuuripolkujen alkamiskohtien opastaminen
- hirvien kulkureittien ylityskohdissa voimakkaampi harvennushakkuu reunakuvioilla
- vanhojen kuusikoiden uudistaminen maisemahakkuuin (suojapuut ja jättöpuut ym. luonnonmukaisen uudistamisen menetelmät tärkeitä)

Suunnitelmakartta sivuilla 52-53, numerot 79 - 102.

Pärnunharjun mäntykankaita on uudistettu luontaisesti. Osan siemenpuista voisi jättää maisemapuiksi taimikkoa koristamaan.

4.7 LOPEN JA TAMMELAN JÄRVIYLÄNKÖJAKSO

Nykytila

Tiejakso edustaa Tammelan-Lopen järviylänköaluetta parhaimmillaan. Maaston muodot ovat voimakkaat ja tienvarsimetsät suhteellisen karuja. Tervalammin tila ja huonosti tielle näkyvä Pääjärvi tuovat vaihtelua tieympäristöön. Metsäkuviot vaihtelevat täysikasvuisista kuusikoista ja männiköistä nuoriin taimikoihin. Tien oikaisut ja osin erodoituneet luiskat ovat tiemaisemassa rumia. Jaksolle sijoittuu myös arvokkaita luontokohteita (mm. vanhojen metsien suojelualue).

Tavoite

Tienvarsimetsien hoitaminen luonnonmukaisesti sekä eläimistön ja linnuston huomioonotto maisemanhoitotoimenpiteitä toteutettaessa on tärkeää. Pärnunharjun kangasmaastossa elää runsaasti käkiä, myös ilvestä tavattu.

- tienvarsimetsien uudistaminen luonnonmukaisesti
- Pääjärven virkistysalueen esiinottaminen ja metsänhoito luonnonmukaisesti
- runsaan hirvikannan takia reunametsien harvennus 10-15 m tiestä
- mäntykankaat ovat tärkeitä kehrääjämailta, metsänhoidossa vältettävä avohakkuita, harvennustiheys tehdään vaihtelevana

Suunnitelmakartta sivuilla 54-55, numerot 103 - 123.

4.8 PORTAAN KYLÄRAITTIJAKSO

Nykytila

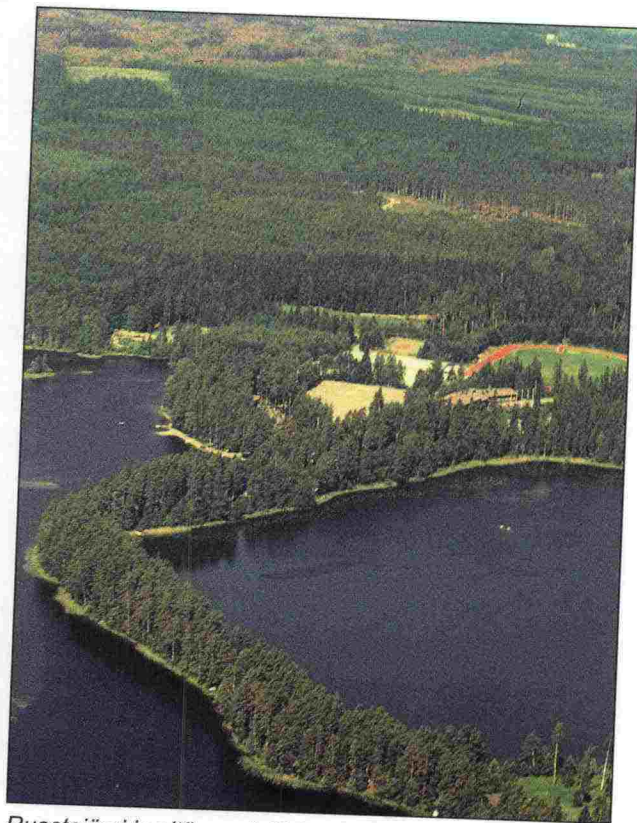
Portaan kylän kohdalla Härkätien vanha linjaus kulkee nykyisen tien pohjoispuolella, kaupan Portaanharjun kupeessa. Vanha linjaus on mitä sopivin kävelyreitiksi: sen ympäristössä on paljon nähtävää ja koettavaa. Porrassyrjänmäen kiertävä vanha raitti on ajokelpoinen ja sen ympäristössä paljon nähtävää. Kokonaisuutena Portaan kylä on pienipiirteinen ja varsin tiheään rakennettu vanhan kyläraitin varteen. Kylää ympäröivät laajat pellot, joita rajaavien metsien reunat sekä tilakeskukset ovat tärkeitä maisemasilhuettissa. Myös Turpoonjoki on maisemallisesti tärkeä. Tieoikaisulta katsottuna maisemakuvasta puuttuu herkkyys ja pienipiirteisyys. Suoraviivainen tielinja, hoitamaton jokivarsi, tien viereen rajautuvat kesantopellot, sorakuoppa sekä vanha voimalinja sekä puhelinmasto ovat maisemakuvan epäkohtia. Vanhan raitin varrella ympäristö on täydellinen kontrasti edellämaitulle tehomaisemalle.

Tavoite ja suositukset

Matkailija ohjataan vanhalle raitille, ja toimenpiteet keskitetään sen kunnostamiseen sekä opastuspisteiden ympäristöihin. Matkailupalveluja kehitetään pienessä mittakaavassa.

- opastus vanhalle raitille
- pihojen kasvillisuuden kunnostaminen
- vanhan raitin ympäristön parantaminen
- jokivarren kunnostus ja sillan uusiminen, esim. kävelypuusillan rakentaminen pioneerien työnä (armeija, Parola)
- päätien, kaupan ja pankin kulma-alueen kunnostaminen

Suunnitelmakartta sivuilla 56-57, numerot 124 - 132.

Ruostejärvi ja sitä ympäröivät erämaametsät. Härkätien varteen on suunnitteilla luontokeskus.

4.9 RUOSTEJÄRVEN ERÄMAAJAKSO

Nykytila

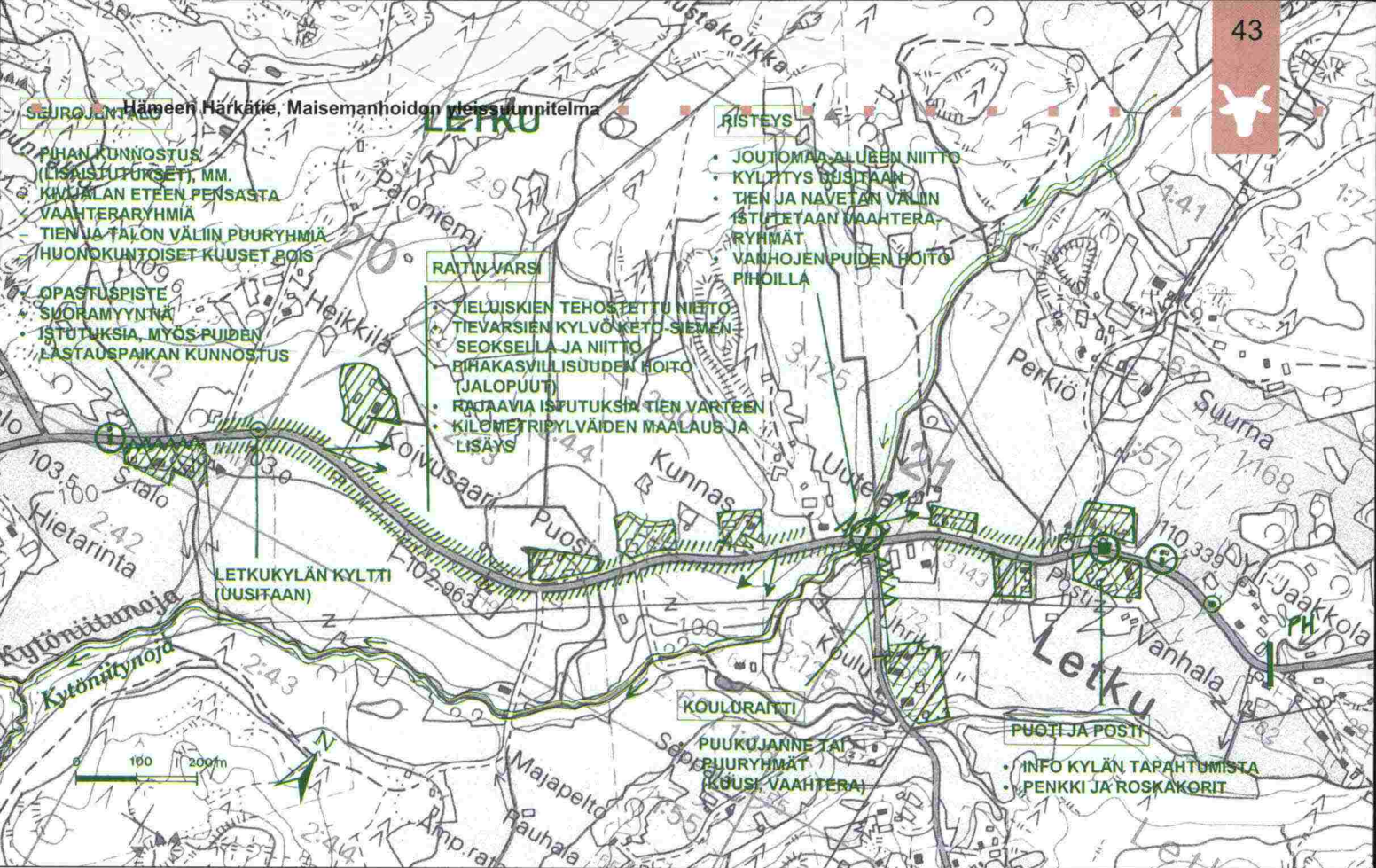
Ruostejärven erämaajakso on nimensä mukainen metsäjakso, joka on pääosin asumatonta. Suurmaisema on soiden ja niiden väliin jäävien mäkikumpareiden kirjoa. Ruostejärvi ympäristöineen on tärkeä virkistysaluekokonaisuus, joka ei kuitenkaan näy erityisen hyvin tielle. Tienvartret ovat tärkeitä lintualueita; mm. Kivilamminsuolla pesii kurki ja Eerikkilän urheiluopiston vastakkaisessa metsikössä asustaa korppi. Tulevaisuudessa virkistyskäyttö tulee entisestään korostumaan Tammelan luontokeskuksen myötä. Näin ollen Ruostejärven ympäristö muuttuu nykyistä rakennetummaksi ja tavallaan tiejakson keskipisteeksi.

Tavoite ja suositukset

Tavoitteena on säilyttää tiejakson erämaalunne. Tiemaiseman elävöittäminen tehdään pienillä maisemanhoitotoimenpiteillä, joita ovat:

- tieluiskien kasvittaminen (oikaisukohdat)
- tieluiskien niitto pihapiirien kohdilla
- Kivilammin torpan ympäristön kasvillisuuden uudistaminen vaiheittain
- opastuksen parantaminen (luontokohde, 2-tien liittymä, Eerikkilä, tuleva luontokohde, Kivilammi)
- näkymien avaus tärkeille aiheille

Suunnitelmapakartta sivuilla 58-59, numerot 133 - 155.

4.10 LETKUN HÄMÄLÄINEN KYLÄMAISEMAJAKSO

Nykytila

Letkun kylämaisema aloittaa ja tavallaan päättää Hämeen puolen Härkätien. Tie mukailee lounaasta koilliseen suuntautuvaa maisematilaa Kytöniitynojan suuntaisesti. Tie on mutkainen ja väliin se sukeltaa puustosaarekkeisiin. Suuret rakennukset rajaavat tietä paikoin. Reunametsät ovat mosaiikkimaisemassa tärkeitä ja Letkussa ne ovatkin hyvin hoidettuja. Ympäristön hoidon taso on pääosin hyvä; joissakin pihapiireissä on tarvetta rakennusten ja kasvillisuuden kunnostamiseen. Tie ja sen lähiympäristö ovat arvokas osa kulttuurimaisemaa.

Tavoite ja suositukset

Tavoitteena on herkkäpiirteisen tiemiljöön säilyttäminen ja parantaminen sekä pihojen ja ns. kulma-alueiden ympäristöjen viimeistely.

- kylätalon pihan ehostaminen
- opastusta selkeytetään (Härkätie-kyltti, Letkun kyläkyltti)
- jalopuiden hoitaminen ja uudistaminen pihossa
- rakennusten kunnostaminen
- tehostettu niitto tieluiskiin, ketokasviko-keilua
- km-pylväiden maalaus

Suunnitelmakartta sivuilla 60-61, numerot 156 - 165.

5 MAISEMANHOIDON YLEISSUUNNITELMA TIEJAKSOTTAIN

Seuraavassa on esitetty maisemanhoidon yleisperiaatteet kullekin tiejaksolle Hämeenlinnasta Letkun kylälle. Kartalla esiintyvät numerot ovat alue/kuviokohteita, joiden kuvaukset on esitetty alanimeroilla seuraavasti:

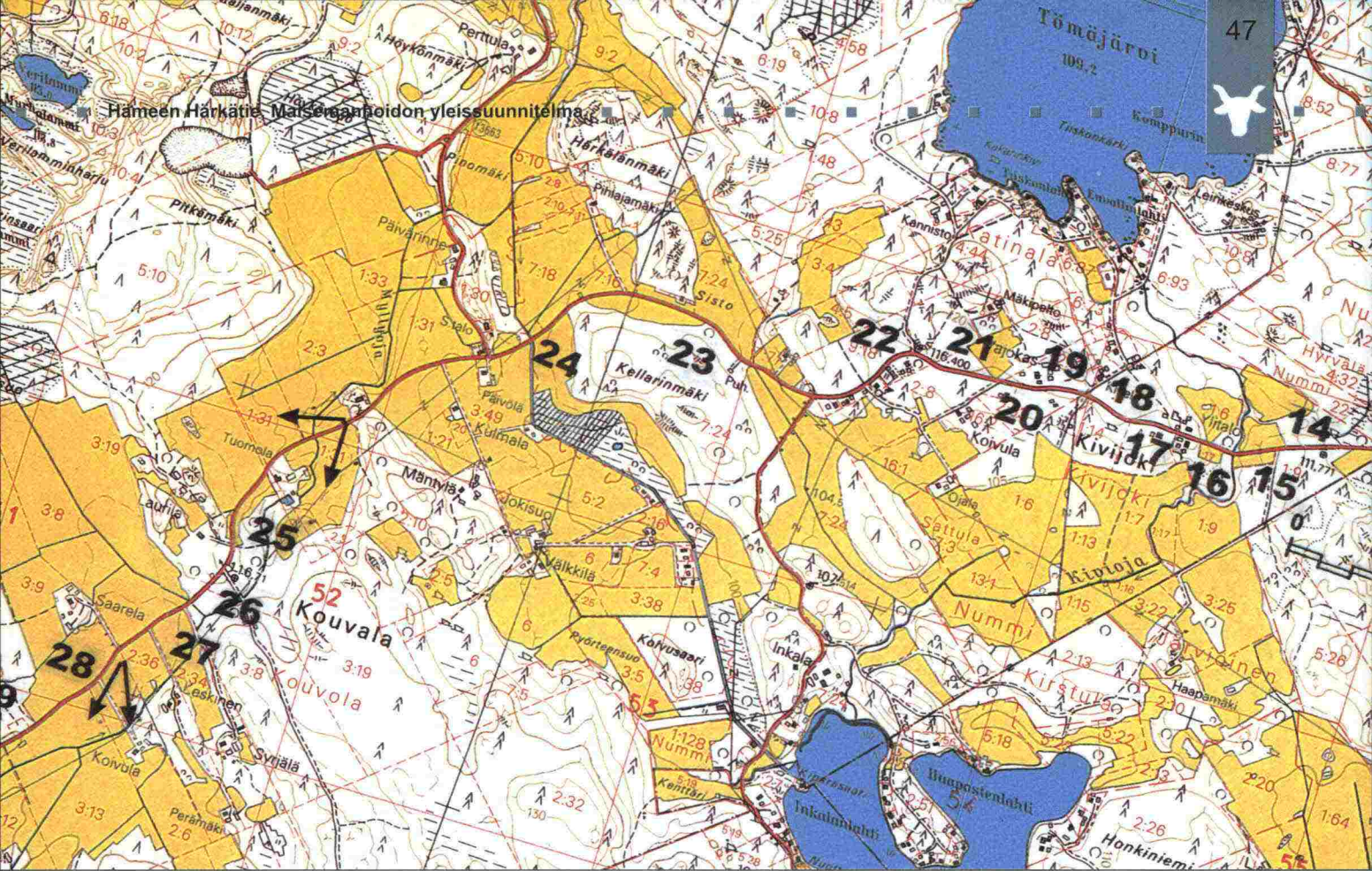
1. Nykytila
2. Maisemanhoidollinen tavoite
3. Toimenpidesuositus

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

Vuorentaan - Kouvalan kulttuurimaisemajakso

1 1. peltoaukea, pysäkin kohta 2. kulttuurimaiseman monipuolisuus 3. pysäkin reunaan istutetaan vaahteraryhmä ja koivua sivuille	6 1. sekametsä, kuusi-koivu ylispuusto, 2. hoidettu sekametsä 3. alaharvennus koivua suosien, tien reunas-
sa voimakkaampi harvennus	11 1. kuusikko 04, täystiheää 2. elinvoimainen tienreunakuusikko, "vihreä
maisemaseinä" 3. tulevien uudistushakkuiden huolellinen
suunnittelu, vyöhykkeittäin uudistaminen,
ojan luiskien hoito kuten tähänkin asti,
lehtipuuryhmiä säästetään metsän reu-
naan tulevien hakkuiden suojavyöhyk-
keeksi
2   1. lehtipensaikko peltoalueella tien
reunassa, hoitamaton reunavyö-
hyke 2. koivikkoryhmä tien reunaan 3. alaharvennus, runkomaiset koivut jää,
pajukko ja muu lehtipuusto raivataan	7 1. vanha rajakivi 2. maisemakohde 3. kiven ympäristön raivaus	12 1. pieni uudistusala, joka ulottuu aivan tien
reunaan, kuvion reunametsä hyvä 2. avohakkuualan reunavyöhykkeen kehittä-
minen 3. lehtipuuston hoito kuvion reunassa, ko-
juja voidaan harventaa taimikon vartuttua
3   1. järeä ja hyväkuntoinen kuusiaitarivistö,
muutama vanha koivu 2. maisemallinen porttikohta 3. puiden suojele ja hoito	8 1. peltoheitto liittymässä, pensoittunut,
pysäkki, kuuselle metsitetty pelto 2. maisemapuuryhmä ja hoidetut
pihapiirit 3. pihapiirien hoito, vaahteraryhmän
istutus pysäkin kohdalle	13 1. nuori männikkö 02, riukuvaihe, harven-
tamatonta 2. hoidettu männikkö 3. harvennushakkuu
4   1. oikealla puolen kuusikko varttunut ja
harvennettu 03, lehtipuusekoitus reuna
vyöhykkeellä, vastaluiska hyvin harven-
nettu 2. selkeä kuusikko metsän reunaan, hoide-
tut tieluiskat 3. vasemman puolen hieman nuorempi
kuusikko käsitellään samoin kuin oikea
puoli eli harvennus ja luiskien perkaus
alueella	9 1. hoitamaton pihapiiri, mullan myyntiä 2. ympäristön siistiminen 3. omenapuiden uudistaminen, koivut jäävät	14 1. kuusikko 03, seassa koivua, pieni pelto-
aukea, koivutaimikko 2. nykytila hyvä 3. ei toimepidetarpeita
5   1. avohakkuualue 2. näkösuojapuusto 3. lehtipuusto jätetään raivaamatta vastaluis-
kasta	10 1. lentopallokenttä, hiekka, pihapiiri, hoita-
matonta, tie korkealla penkalla, raken-
nuskanta sekalaista 2. huoliteltu kylämaisema 3. vesakon ja nuoren lehtipuuston raivaus
vastaluiskan reunaan saakka, jokunen
ryhmä jää talojen kohdalle	15 1. sekametsää kuusi-mänty 03 2. metsänreuna hoidettu 3. harvennushakkuu

16

1. peltoaukea, puropainanne, lehtipuustoa, hoidettu tervaleppäryhmä tien reunassa, oikealla puolella koivuryhmiä ja sen alla pajukkoa
2. luonnonmukainen kosteikkopuusto, linnuston paikkaa
3. ei toimenpiteitä

17

1. koivun taimikko oikealla puolella, vasemmalla sekametsää kuusi-mänty 02 osa harvennettu,
2. hoidettu puusto
3. harvennushakkuu sekametsässä

18

1. uudistusala tien reunassa, hyvä rajaus
2. näköalakohta peltolaaksoon
3. lehtipuusto raivataan tien reunasta niin, että näkymäaukko säilyy

19

1. kuusikko talojen reunapuustona
2. kehysmetsä
3. uudistettaessa maisemaa korostetaan, vyöhykkeittäinen käsittely

20

1. vanha tammi aivan tien vieressä, talon kohdalla
2. maisemapuu
3. puun suojele

21

1. kuusikko 02-03
2. reunapuusto
3. harvennushakkuu

22

1. modernisti käsitelty avohakkuuala, lehtipuustoa jättöpuina koivu 04 ja ryhminä, onnistunut, kallio, Inkalan koivukuja
2. suojavyöhyke, kallio näkyy, mallikohde
3. ryhmittäinen raivaus tien reunassa, kallio saa näkyä, vastaavan käsittelyn edellytyksenä on n. 20 % lehtipuusto-osuus (tässä koivu), talo nro 755 kaipaa kunnostamista, koivukujan puusto uudistetaan vähitellen aukkoihin istuttamalla, pihapiirien siistiminen

23

1. koivikko vasemmalla tiheä
2. väljä koivikko tien reunaan
3. harvennushakkuu normaalia voimakkaammin tien reunassa

24

1. peltoaukea
2. hoidetut luiskat
3. nykyinen hoitotaso ok

25

1. risteys, peltoaukea, hienoja pihapiirejä, hoidetut reunat, tie noudattaa hyvin maastoa
2. hoidetut luiskat
3. tehostettu niitto kuten tähänkin asti

26

1. puulajivaihtelua mm. lehtikuusta, kuusikujanne (Tuomola), suurempi tammi, pihapuusto hyvin hoidettua, haaparyhmä maisemaseinänä
2. monimuotoinen puusto
3. nuoren lehtipuuston raivaus vanhempien juurelta

27

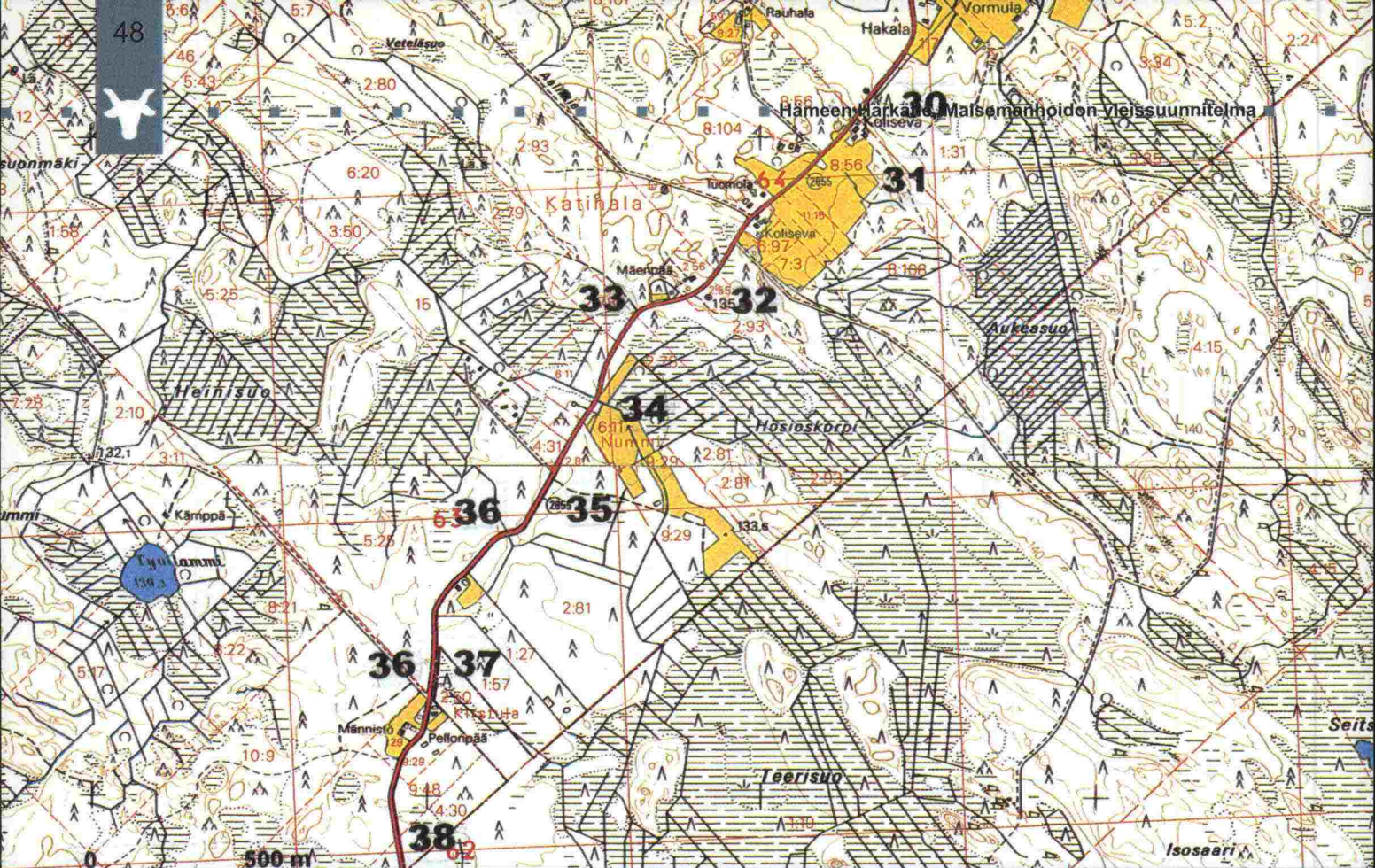
1. koivu 04, alla kuusi, oikealla pieni uudistusala, jolla muutamia koivuja
2. lehtipuustoinen porttikohta, kehitetään tiheänä
3. ei toimenpiteitä

28

1. koivukujanne, hyvät maisematilojen reunat
2. uudistaminen
3. uusien koivujen istutus vähittäin

29

1. kuusikko 03, täystiheä, toimii pääteaiheena
2. maiseman reunavyöhyke pellon reunassa, tärkeä silhuetti molemmilta suunnilta
3. uudistaminen vyöhykkeittäin siten, ettei puuston silhuetti hajoa tai ryhmittäin, kuviota ei tehdä harvaksi ja läpinäkyväksi missään vaiheessa, luontainen uudistaminen ei onnistu

Hiitankankaan metsäjakso

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

30

1. hevos- ja ponihaka, männikkö 05, hyvin rajattu, hyvä pääteaihe
2. reunametsä
3. ei toimenpiteitä

31

1. punainen vanha hirsirakennus
2. pihapiiri esiin
3. normaali tieluisien hoito, näkymien säilyttäminen

32

1. peltoaukea, metsällä rajattu maisematila, pihapiirissä sama reunavyöhykeidea
2. peltoaukeiden kehysmetsän (kuusikko) säilyttäminen ehyenä tärkeää
3. uudistusalojen huolellinen suunnittelu kaukomaisemassa, horisonttisilhuettien säilyttäminen rajatussa maisematilassa tärkeää, keinoina vyöhykeitäisten hakuiden käyttö

33

1. vanha pihapiiri, karumpaa sekametsää, soistunutta osin, vanhoja pihlajia tien reunassa
2. hoidettu reunametsä
3. nuorempien metsäkuvioiden harvennus, luiskien niitto ja raivaus vastaluis-kaan asti

34

1. peltoaukea, koivua tien reunassa, osin umpeen kasvanutta
2. näkymien avaus
3. pienpuuston raivaus, koivut 02 jätetään pellon reunan

35

1. kuusikko 03-04, oikealla kuusikko 02
2. hoidettu metsänreuna
3. ei toimenpidetarvetta

36

1. Entinen 120v vanha kuusikko on kärsinyt tyvilahosta ja avohakattu. Laaja uudistus-ala aivan tien reunassa oikealla puolen, siemenpuita on jätetty ryhmittäin, oja-puustoa ei ole säästetty, avoalan reuna-metsän silhuetti ehyt, tie korkealla pen-kalla, luiska korostuu
2. lehtipuusuojavyöhykkeen kehittäminen koivikkoryhmien avulla avoalan reunan luontaisesti syntynyt koivikko jätetään raivaamatta aina vastaluis-kasta asti avo- alan reunan suojapensaikoksi, siemen-puita jätetään maisemapuiksi taimikkoon, reunametsien silhuettia säästettävä

37

1. tien vasen puoli on hoidettu pienipiirtei-semmin, puuston kehitysluokka vaihtelee, sekametsää, tie on korkealla penkalla, luiska korostuu liikaa
2. tiiviin metsänreunan kehittäminen
3. vältetään laajoja uudistusaloja

38

1. pieni peltoaukea, pihapiiri harmaine aittoineen, varttunut mäntyvaltainen sekametsä, reunavyöhyke kunnossa
2. ehyt metsän reuna
3. pienipiirteinen metsänhoito ja uudistami-nen, ei akuuttia toimenpidetarvetta

39

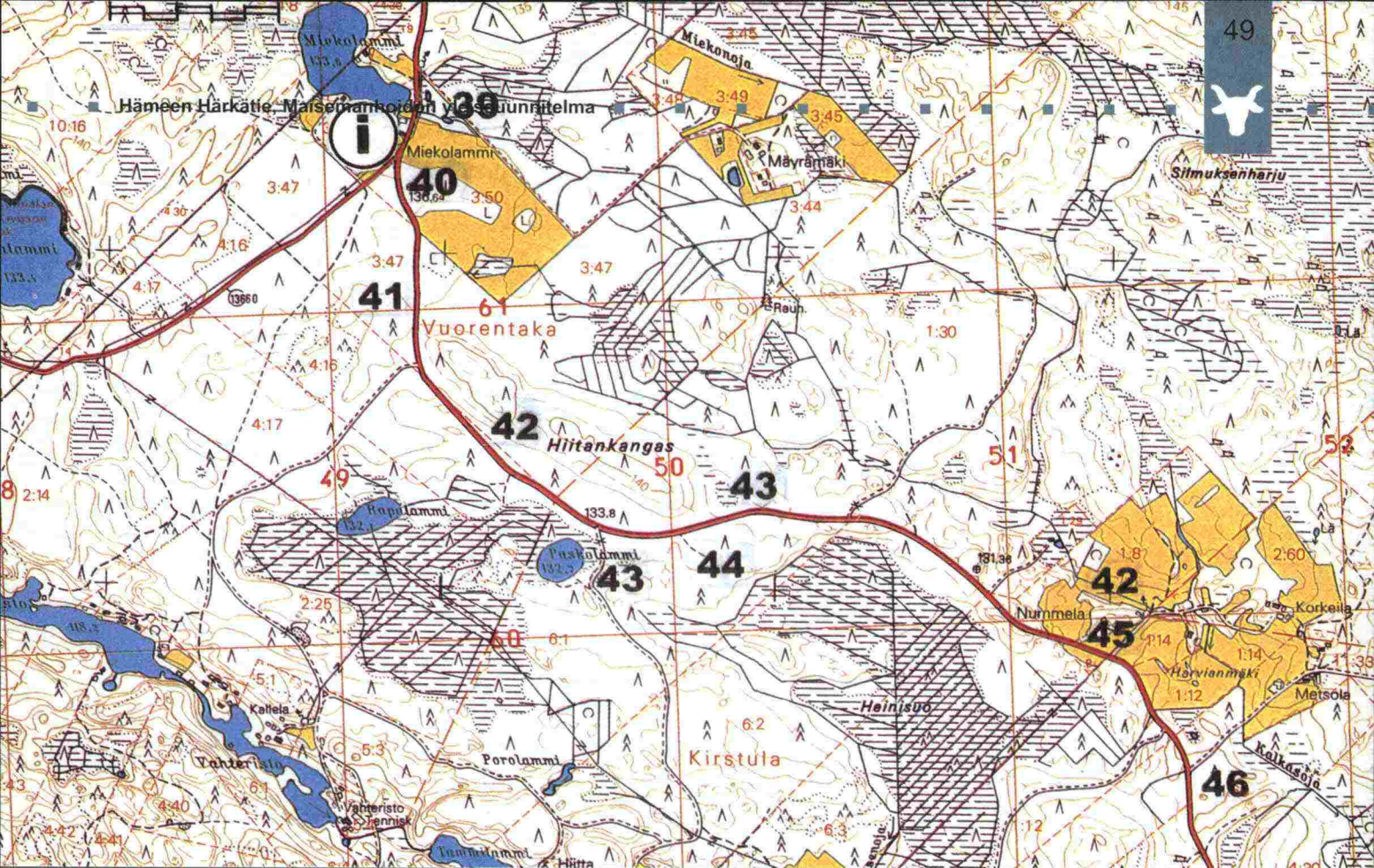
1. lampimaisema, katajia, soistuneet rannat
2. näkymä lammelle
3. nykyinen näkymäaukko on riittävä, ei raivata, saa jäädä pensasta myös tien vasemmalle puolelle, talon kohdalla voi-daan perata luiskia

40

1. liittymä, pihapiiri, tie korkealla penkalla, kesantopelto, pensoittunut, tiheää nuo-remppaa sekametsää, koivikko, pysäkki, metsitettyä peltoa
2. tiealueen selkiyttäminen, maisemapuusto tarpeen, hoidetumpi puuston käsittelytapa istutetaan maisemapuuta tien reunan kiinni, lajeina mänty ja koivu, harvennus-hakkuu sekametsässä

41

1. uudistusala, hakattu 3-4 v sitten, muuta-ma siemenpuu, kulissipuusto (lehtipuuta), 2 maisemamäntyä
2. suojapuuston kehittäminen
3. pienpuuston hoito suojavyöhykkeenä

42

1. nuorempaa puustoa, pieniä uudistusaloja tien reunassa, männikkö 02, harventamatonta, tien tasaus maastoon sopivampi kuin aiemmalle tiejaksolle
2. reunapuuston elinvoimaisuus
3. harvennushakkuu

43

1. harjumännikköä, suolampi, hoidetut metsät
2. lampimaisema
3. ei toimenpiteitä, lampi näkyy tarpeeksi

44

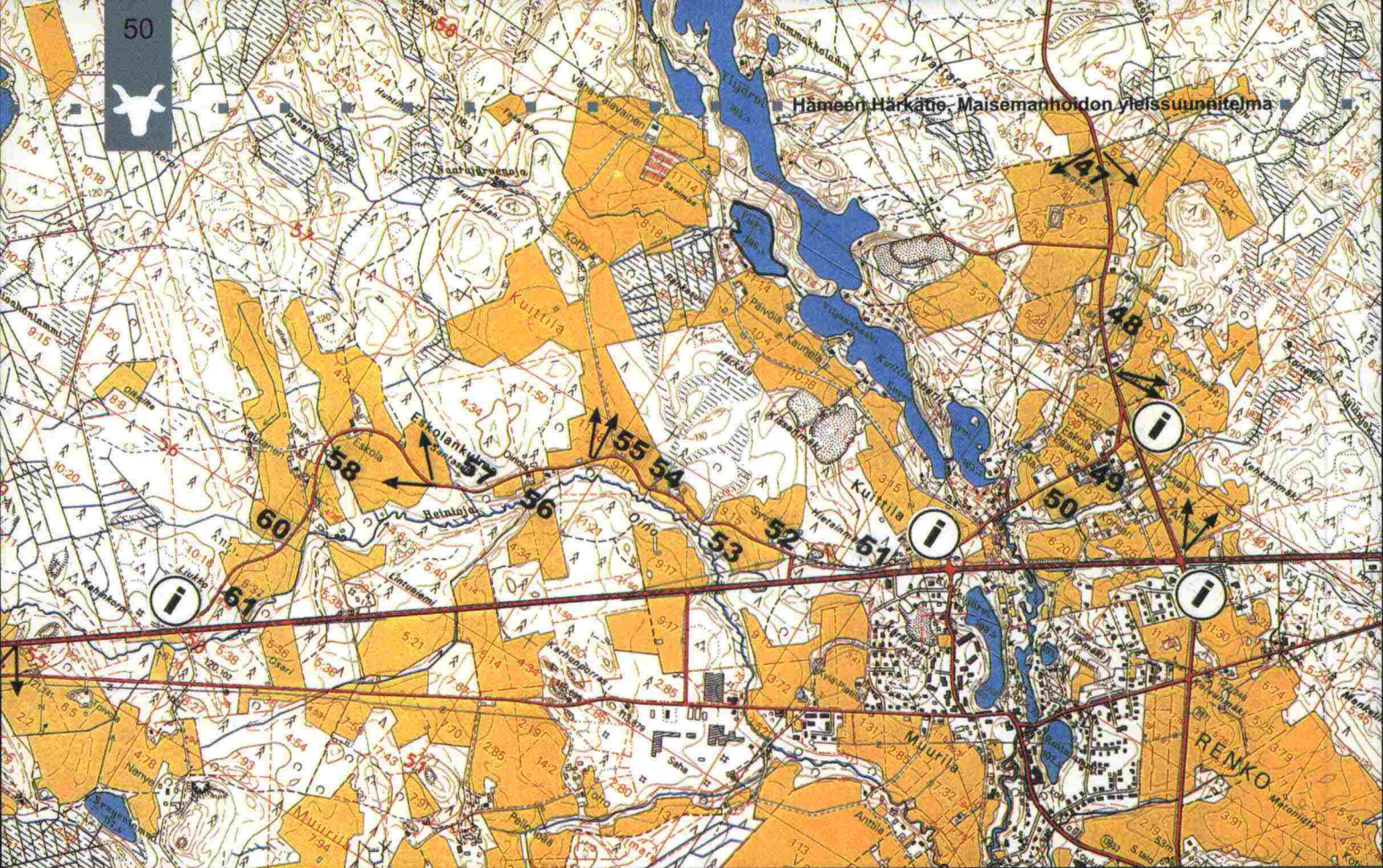
1. mänty-kuusi 03 sekametsää, taimikkoa (kuusi, mänty), harjumännikkö 03, luiskat hyvät ja vesakoitumattomat koska puusto alkaa heti tien reunasta
2. metsäjakso, kehymetsää
3. normaali kunnossapito, metsänhoito myös, uudistaminen maisemaan sopivasti aikanaan

45

1. peltoaukea, kuusijaita, hieno pihapiiri, kesantopeltoa, pajukko sopii ojaan, edustavia lehtipuu (koivu) saarekkeita
2. pelto ja maisemapuuruuhmat säilytetään
3. ei toimenpiteitä

46

1. männikkö 03 seassa kuusta, tiheää, pieni uudistusala on hyvin rajattua peltoa
2. metsänreuna eheä
3. ei toimenpiteitä, näkymien säilyttäminen

Rengon kylämaisemajakso

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

47

1. peltoaukea, reunassa nuorta männikköä
2. tiheä maisematilan kehys
3. ei toimenpiteitä, normaali luiskien kunnossapito

48

1. peltoaukea, pihapiirejä, koivuistutus, kosteikkopainanne
2. Rengon kylän saapumisjakson selkiyttäminen
3. pihapiirin hoito, Rengonjoen vesipinnan kevyt esiinraivaus aivan tien varressa

49

1. kyläraitin risteys, pilarikataja, hakamaamäntyjä, 10-tien risteysalue aneeminen
2. porttikohda raitille, Härkätielle (10-tielle) huomio vanhaan kulttuurimaisemaan
3. ennakko-opastus Härkätielle 10-tien varteen, puiden hoito, liittymän maiseman parantaminen, suojaistutusta tonteille liittymään, jalopuita, maisemapuita, mm. vaahteraa risteysten reunaan, Härkätien infopiste grillille

50

1. edustava kyläraitti, rivikylä, vanhat koivut, puustoa raivattu pysäkin kohdalta, kivipasseja, kivinavetta
2. kylämaiseman kunnostaminen
3. kulttuurimaiseman hoito, ks. detaljikartta s.

51

1. kapea hiekkatie, metsäkaista ohut teiden välissä, harvennushakkuita tehty tien pohjoispuolella, katajaa paljon
2. historiallisen ja uuden tien kontrasti maisemassa!
3. teiden välinen puusto säilytetään

52

1. pihapiiri, peltoaukea
2. näkymä peltoaukealle
3. tien luiskien raivaus ja niitto

53

1. Heinojan kosteikkobiotooppi, vanhaa koivua, linnusto ja mahdollisesti liito-orava
2. luonnonsuojellisesti arvokas lehtimetsäbiotooppi säilytetään
3. ei toimenpiteitä

54

1. Niemisen veljesten muistokivi, hannunvaakuna on jo
2. muistokivi näkyy, näkymä pellolle tärkeä, kaukomaiseman reunakuusikot tärkeitä
3. niitto ja hoito kuten nytkin muistokivellä, opasteen paikka lähemmäs tietä, tien luiskien niittoa tehostetaan, kuusikoiden uudistus maisemaa rikkomatta

55

1. peltoaukea, tiloja, ojat pusikoituneet
2. kulttuurimaiseman hoito
3. ojaluiskien raivaus ja tehostettu niitto

56

1. Heinojan koivikko jatkuu, Oinolan talon pihapiirit tarvitsevat puustoa ja pensaistoa
2. pieniipiirteinen kylämaisema kuntoon
3. pihapiiriin voisi istuttaa maisemapuuryhmiä ja koristepensaita, mm vaahteraa

57

1. kuusikko (03-04)
2. metsäkehys tielle
3. uudistaminen pieniipiirteisesti

58

1. Eskolan kantatila, tie penkalla, oja vesakoitunut, pellon reunaan tehty avohakkuu, joka sulautuu avoimeen peltomaisemaan hyvin, tie kulkee pihapiirin poikki, vanhoja hienoja pihlajia tien varressa 6 kpl, tie savipohjainen ja kapea
2. peltomaiseman kunnostus
3. ojaluiskien vesakon raivaus, yksittäisten maisemapuiden istuttaminen rakennusten kulmaan maisematilaa kehystämään

59

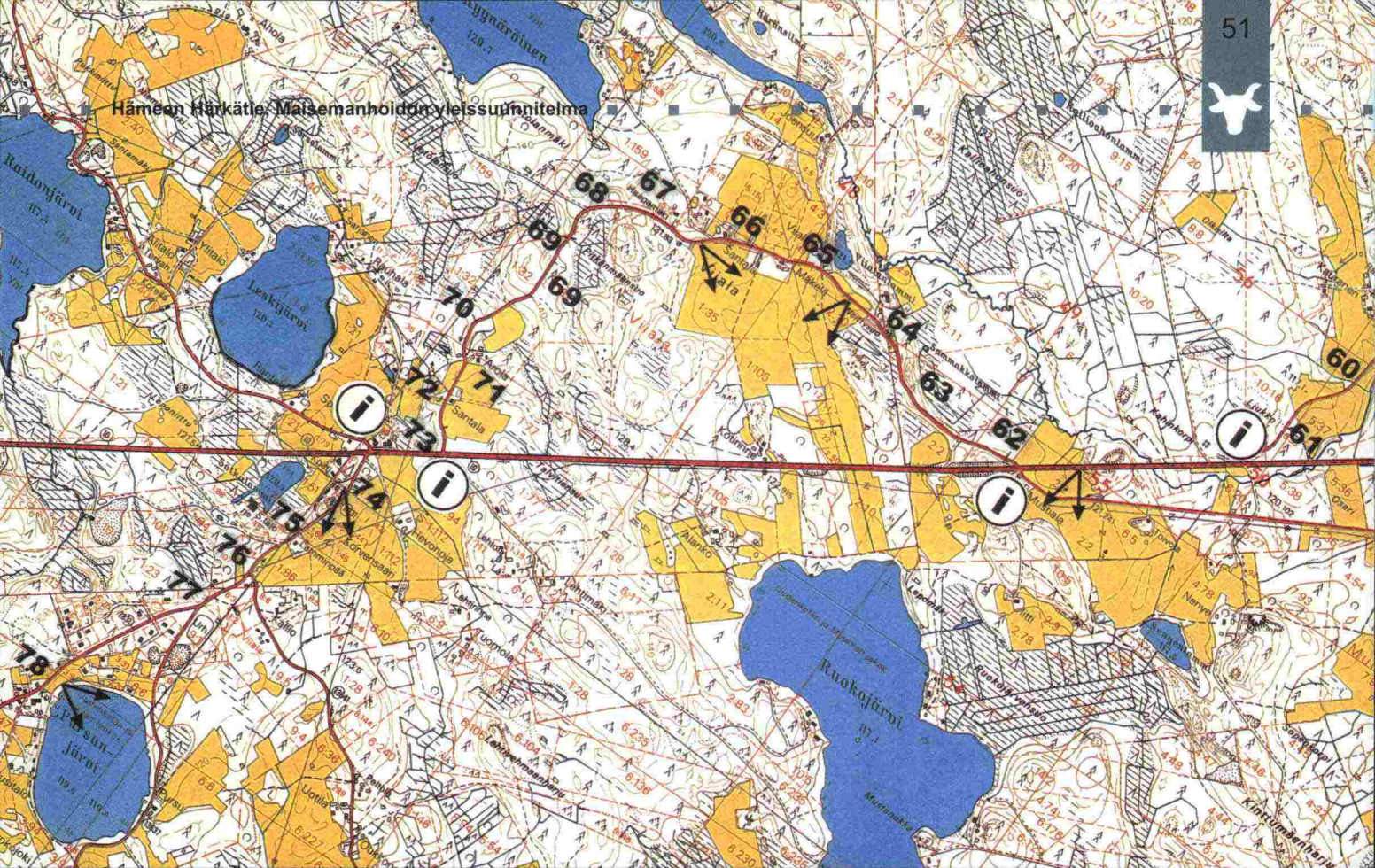
1. metsälaidun vanhassa kuusikossa
2. maiseman piriste
3. ei toimenpiteitä, uudistaminen hankalaa

60

1. kosteikkopainanne, vanhaa leppää ja koivua, pajuryhmät tien ulkokaarteessa
2. luontokohde
3. ei toimenpiteitä, erilaisten maisematilojen säilyttäminen

61

1. tiheä kuusikko 02-03, leppäreunus tiehen asti
2. kehysmetsä, luonnonmukaisuus
3. ei toimenpiteitä, opastus

Viialan - Nummenkylän kyläjakso

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

62

1. iso kivi Viialankulman risteyksessä, kaunis näkymä Mustialantien suuntaan
2. maisemakohde
3. raivataan kiveä esiin, opastus

63

1. kuusikko 03, harvennettu onnistuneesti
2. metsätaival, intiimi tietila
3. ei toimenpiteitä

64

1. pieni uudistusala, hyvä rajausta, jättöpuita
2. reunametsän kehittäminen
3. ei toimenpiteitä

65

1. vaihteleva rakennuskanta, joki, kosteikkopainanne
2. luonnontilainen kosteikko
3. ei toimenpiteitä

66

1. peltoa, puuryhmiä (kuusi, mänty), koivukujaa, hienoja pihapiirejä, romanttista romua
2. kulttuurimaisemaa, intiimiä
3. nykyinen luiskien niitto hyvä, tien varsien saa pensoitua, maisemapuiden säilyttäminen pelloilla ja pihossa

67

1. koivikko, mäki, siirtolohkareita, tien tasaus hyvä
2. metsäselännejakso
3. ei toimenpiteitä

68

1. sekametsää, nuorta ja pieniä aukkoja, lehtipuustoa reunavyöhykkeenä, vastapuolella jyrkää kuusikkoa, tietila kapea
2. metsäjakso
3. ei toimenpidetarvetta

69

1. avohakkuuala, muutama siemenpuu
2. reunavyöhykkeen kehittäminen
3. luontaisesti nousevan lehtipuusuojavyöhykkeen raivaamatta jättäminen luiskista ja aukon reunalta

70

1. komea haaparivistö, vanhoja haapoja tien reunassa
2. haapojen säilyttäminen
3. ei toimenpiteitä

71

1. peltoaukean reunalla valkotiilinen talo
2. maiseman reunavyöhykkeen hoito
3. vaahteraryhmän istuttaminen talon reunan parantaa maisemakuvaa ja peltoalueen reunaa

72

1. vanha pihlaja tien reunassa Santalan pihapiirissä
2. maisemapuu
3. puun hoito

73

1. 10-tien liittymä, komea haaparyhmä
2. Härkätien imago esiin liittymässä
3. Ennako-opastus Härkätielle 10-tieltä, puuston harvennus liittymässä

74

1. grillikioski, sorakuoppa oikealla puolella tietä on maisemoitunut, metsän reuna tiheä, katajaa
2. avoin peltomaisema
3. luiskan niitto, tien oikea puoli kehitetään tiiviinä reunametsänä, opastuspiste Härkätien tiemuseosta grillin pihaan, Härkätien viirit

75

1. pihapiiri (Lapinpää) jonka talo vaatisi maalausta, tiheää lehtipuusekametsää, luonnontilainen
2. luonnonmukainen metsänhoito
3. talon maalaus, ei metsänhoitotoimenpiteitä

76

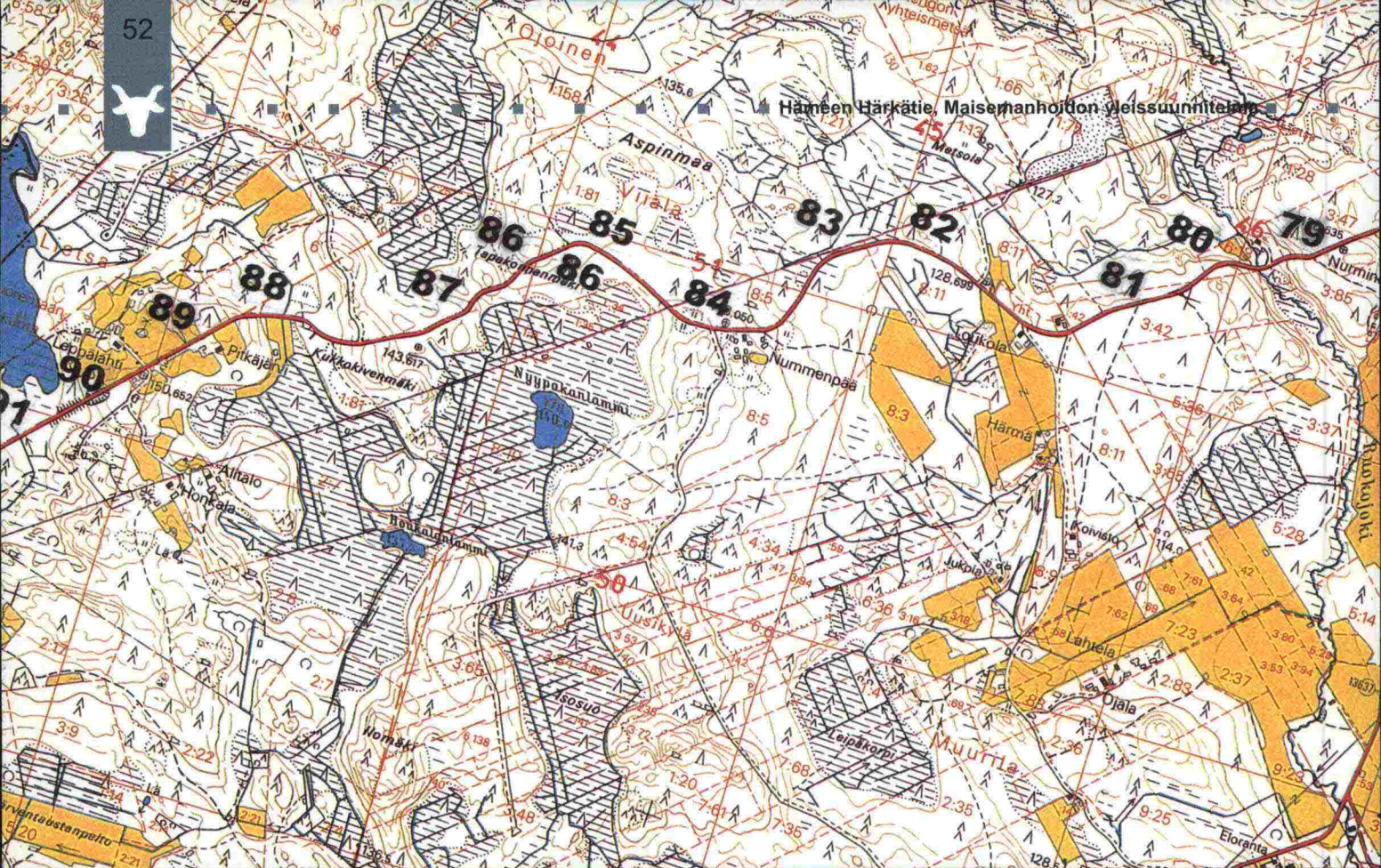
1. risteysalue, pysäkki, pihapiirejä
2. maiseman selkiyttäminen
3. maisemapuuvahteran istutus risteysalueelle, pienpuuston hoito (raivaus) pihapiireissä

77

1. mänty 04, katajaa alemmassa latvuskerroksessa, sekalaista rakennuskantaa
2. taloja metsässä
3. ei metsänhoitotoimenpiteitä, Museotien opastuspiste pitäisi siirtää 10-tien varteen grillille - tässä se ei palvele ketään

78

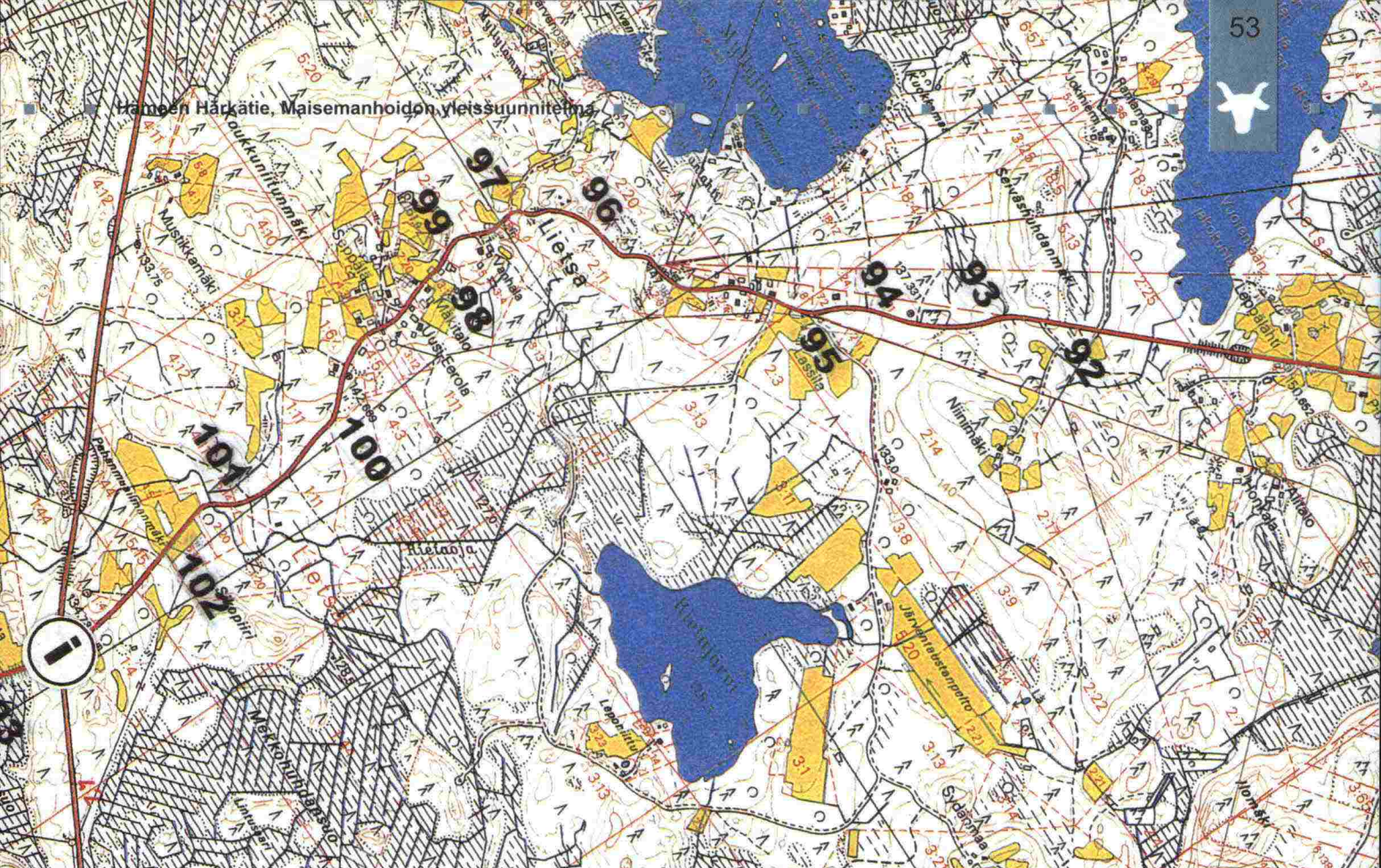
1. Pursunjärvi, rantapuustoa liikaa, pelto viettää rantaan, uimapaikka
2. järvinäkymä tieltä
3. muutamien näkymäaukkojen avaus rantapuustoon, uimapaikka saisi näkyä, opastus Sotkaan

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

Museotiejakso

79 1. mäki, mutkainen tie, kuusikkoa, mäntyä, lehtipuustoa 2. metsämäkiselänne 3. ei toimenpiteitä	3. säilytetään tiheähkönä, ei toimenpiteitä, normaali niitto, pihapiirin hoito	90 1. Leppälahden tilan tuulimyllymaisema, pellon reunassa koivun metsitysala, koivukuja, katajaketoja 2. peltomaisema-alue tiemaiseman kohokohtana 3. tehostettu tieluiskien niitto ja vesakon torjunta, pihapiirin hoito
80 1. oja, lehtipuustoa luonnontilainen 2. vihreä sola 3. ei toimenpiteitä	85 1. näyttävä järeä kuusikko ulottuu tien reunaan asti 2. "metsän seinä", maisema-arvo 3. ei toimenpiteitä, huolellinen uudistushakuiden suunnittelu, vyöhykkeittäinen uudistaminen	91 1. kuusivaltaista metsää, tie oikaistu ja pengerrytetty, Pitkälampi vilahdaa puiden lomasta 2. järvimaisemanäkymän avaaminen 3. alaharvennus rantametsässä ja tien varressa näkymän avaamiseksi (50 %), vanha linjaus kulttuuripolkuksi " jauhopolku"
81 1. männikköä, luiskat hienot 2. metsäjakso 3. harvennushakkuutarve nuoremmissa männiköissä ja O2 kuusikoissa	86 1. komea haaparivistö tien ulkokaarteessa 2. maisemapuut tiemaiseman kohokohtana 3. vesakon raivaus ulkokaarteesta	92 1. kuusikko, sekametsää, tiheäkasvuinen painanne 2. luonnonmukainen ja tiheä reunametsä 3. ei toimenpiteitä
82 1. Ojalan rakennuskantaa, männikköä O4, luiskat hoidetut 2. metsäselännejaksoa 3. ei toimenpiteitä	87 1. karumpi metsäselänne, männikköä O2 2. metsäselännettä 3. harvennushakkuu	93 1. kuusikkoa, kumpuavaa MT-kangasta, louhikkoista, erämaista 2. erämaista metsäjaksoa 3. ei toimenpiteitä, nykyinen kunnossapito riittävää
83 1. pienipiirteisesti käsiteltyjä uudistusaloja, mänty O2, eri-ikäisrakenteista kuusikkoa 2. metsäselännejaksoa 3. ei toimenpiteitä, säilytetään tiheänä, km-paalu maalataan	88 1. kumpuava maasto, kuusivaltainen sekametsä O4, Kukkokivenmäki, siirtolohkare ja km-pylväs, kapeita uudistusaloja tehty 2. metsäselännettä 3. uudistushakkuut vyöhykkeittäin, huolellinen suunnittelu, lehtipuusto jätetään raivaamatta aukkojen kohdalta, tien reunaan istutetaan taimikkoa	
84 1. mänty-koivu sekametsää O3 alla kuusta, metsittyä pelto mänty-kuusi sekametsäksi, Nummenpään talo, kuusialta huonokuntoinen, painanteessa leppää 2. metsäselännettä	89 1. metsiköiden puulajit luonnonmukaisesti vaihtelevia, 2. peltomaisemaan saapumisjakso 3. tieluiskien tehostettu vesakonraivaus vastaluiskaan asti	

Hämeen Härkätie, Maisemanhoidon yleissuunnitelma

94

1. maisemaan sopimaton talo (entinen kouku) ja pihapiiri
2. pihapiirin ja rakennuksen ympäristön hoito
3. talon maalaus, puuston hoito

95

1. avoin perinteisempi pihapiiri, pieniä peltolaikkuja ja puustosaarekkeita (lehtipuita), aitta tien reunassa, mökki-maastoa
2. peltomaisemat ja pihapiirit maisemakohteina
3. pihapiirien kasvillisuuden hoitotarve; kevyttä harventamista ja oksien leikkausta suositellaan

96

1. kuusi 03-04 tiheäkasvuista, kumpuavaa MT-kangasta, sammaleista kivikkoa
2. viileän hämyisä ja korpimainen metsä-jakso
3. ei toimenpiteitä, uudistushakkuiden suunnittelu huolella

97

1. puolikulttuuribiotoopeja, laidunhakoja oikealla puolella, tiheää koivikkoa Vanhalan talon kohdalla
2. laidunhaat tiemaiseman kohokohtana
3. laidunhakojen hoito, näkymähoitona reunavyöhykkeiden niitto ja raivaus, koivikon harvennus

98

1. veistetty karhu Mäkitalon pihassa, Uusi-Eerola pihassa esim. autonromuja
2. maiseman piriste
3. pensasaidan pitäminen matalana veistoksen kohdalla, Uusi-Eerolan pihan siistiminen

99

1. Lietsan kylän tilaryhmä, peltomaisema, laidunhakoja, kiviaitoja, idyllinen kokonaisuus, vanhaa kasvillisuutta, maiseman kokokohta
2. arvokas kulttuurimaisemakohde esiin
3. vanhan pihakasvillisuuden hoito, laidunhakojen hoito, vanhat tien varren haava ja hopeapajut jätetään mutta niiden ympäristöä raivataan tien reunasta, jotta puiden maisemallinen arvo korostuu

100

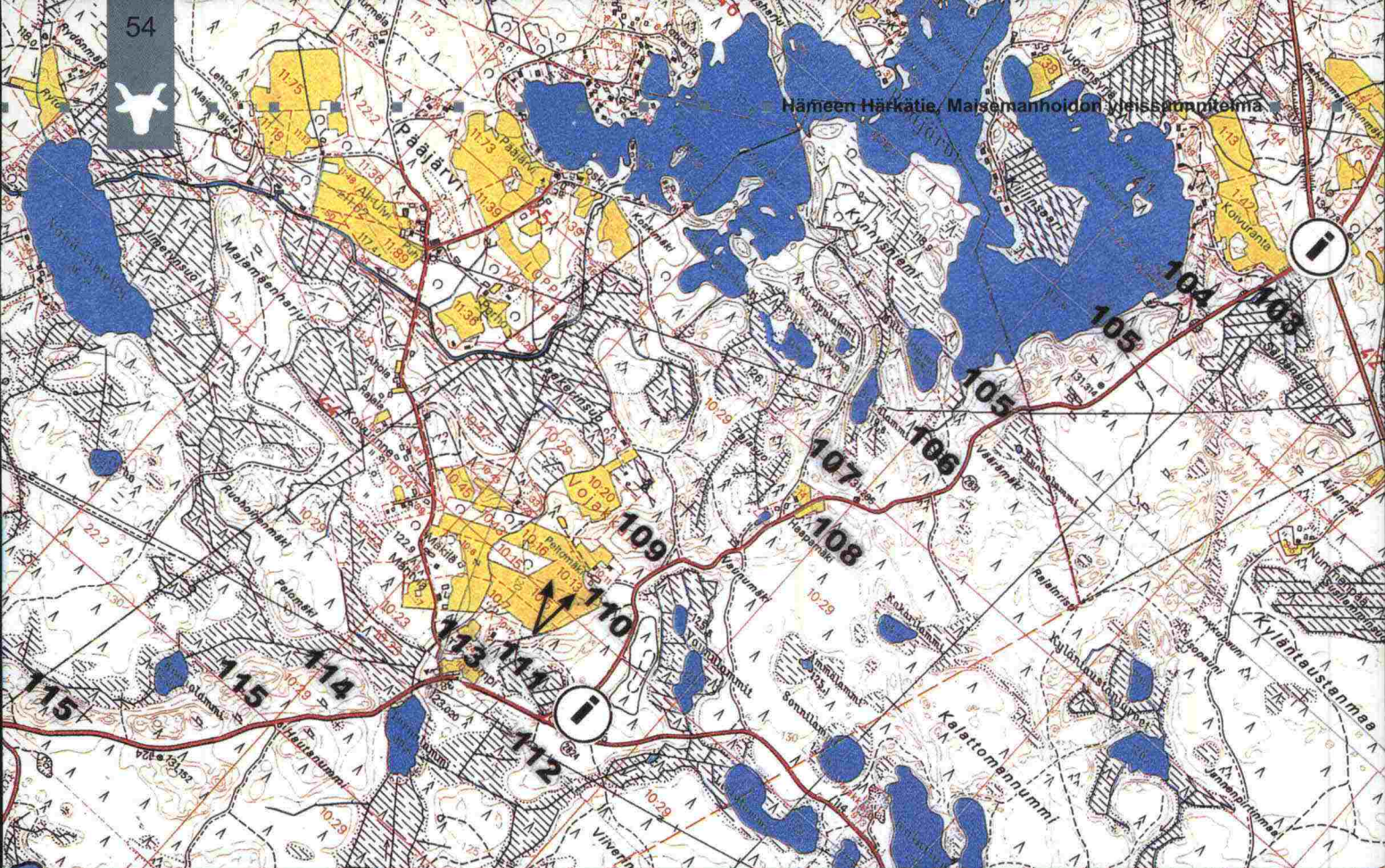
1. kuusikkoa ja sekametsää, vanha km-pylväs, intiimi tietila, vanha haavikko
2. tiheämpi metsäjakso Lietsan kylään asti rajaavana reunana
3. ei toimenpiteitä, km-pylvään maalaus

101

1. harvennushakattua sekametsää
2. metsäjaksoa
3. ei toimenpiteitä

102

1. peltoaukea, jonka jälkeen sekametsää, hakamaa -tyyppinen harvennushakattu koivikko tien vasemmalla puolella, kunnostusta kaipaava museotien opastuspiste
2. Museotien opastuspiste kuntoon, ympäristönhoito
3. reunaluiskien raivaus, liittymäalueen tehostettu niitto, levähdysalueen kunnostus, ennako-opastus Härkätielle, opastuspisteeseen uusi taulu ja roskakori, haka-alueen raivaus (puuryhmiin)

Lopen ja Tammelän järviylänköjako

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

103

1. ojitettu räme, mänty 02 kitukasvuisena
2. suopuustoa
3. tien reunapuuston harvennus

104

1. Pääjärven virkistysalueen reuna, männikköä, erodoituneita tieluiskia näkymä Pääjärvelle
2. harvennushakkuu tien ja rannan väliin, luiskien parantaminen

105

1. Pääjärven virkistysalue, opastuspiste, väljäköä männikköä 03-04 sekapuuna koivua, kenttäkerroksessa katajia, kivikoista, luonnontilaista, sähkölinja halkoo kuviota
2. luonnontilainen metsäalue
3. vain kevyt männikön harvennushakkuu tien reunassa (ehdotettua lievempi), katajikkoja ei raivata, reunavyöhyke voi jäädä luonnontilaiseksi, opastuspisteen kohdalla voimakkaampi harvennus, pysäköintimahdollisuus 3-4 autolle sorapinnalle, ei asfalttia, opastaulun viereen roskakorin ja pöytä-penkki yhdistelmä polun vasemmalle puolelle, nykyistä selkeämpi polun opastus rantaan viitalla

106

1. tie polveilee kumpuavassa maastossa, tieluiskat paikoin erodoituneet, soistunut metsäpainanne, taimikko, mäntymetsää 03 suppamaastoa
2. luonnontilaisesti hoidettava metsäjakso
3. ei toimenpiteitä

107

1. havumetsätaimikkoa
2. metsäjakso
3. ei toimenpiteitä

108

1. pieni peltoaukea, hienot lohkarieet tien varressa, hoitamaton ympäristö
2. maisemaan vaihtelua tuovat kohteet
3. luiskien raivaus, lohkarieet näkyviin, tonttien rajaaminen tiehen maisemapuilla

109

1. lakialuetta, männikköä 02-04, hoitamaton
2. luonnontilaisesti hoidettava metsäjakso
3. ei toimenpiteitä

110

1. koivun taimikkoa 01, km-pylväs, avohakkuuala, reunametsät varttunutta männikköä (harjumaastoa) maisemallisesti tärkeitä, kivet ja viimeistelemättömät luiskat
2. luonnontilaisena säilytettävä reunametsä uudistusalan laidassa
3. ei toimenpiteitä

111

1. vanhan metsän suojelukohde, jossa maapuita, edustava
2. luonnonsuojellisesti arvokas metsä
3. ei toimenpiteitä

112

1. tiemaisemaan sopimaton, mittakaavaltaan liian laaja siemenpuuhakkuu ulottuu aivan tien reunaan, vain Tervalammen talon kohdalle on jätetty kapea suojavyöhyke
2. Suojavyöhykepuuston kehittäminen tien reunaan
3. Luonnontilaisesti tulevaa lehtipuustoa täydennysistutetaan koivulla suojavyöhykkeeksi tien reunaan

113

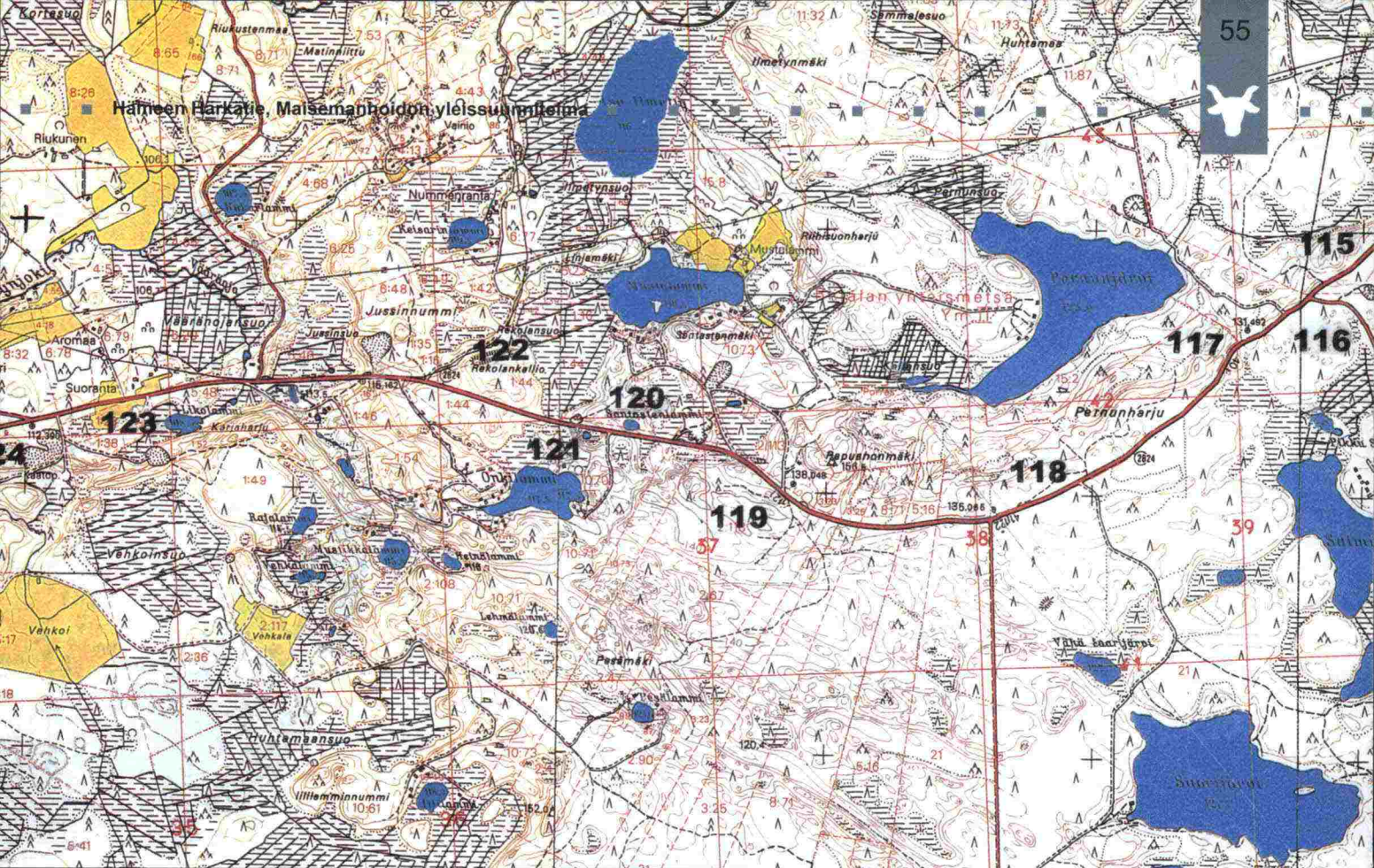
1. Tervalammen tila, tien oikaisukohta, siltarummun rakentaminen, koskikaran purokivikko tallella, lammen rantapuusto säilynyt kapeana vyöhykkeenä, läjitysalue tien reunassa, puustoa säästetty kohtalaisen hyvin rannassa
2. huolellinen jälkityö ja maisemointi tarpeen, rannan ja puron säilyttäminen
3. luiskien tasoitus ja kasvittaminen, koivun istutus läjitysalueelle pysäkin kohdalle, rantapuuston säilyttäminen, purokivikon säilyttäminen, entisen kivisiltarummun lohkarieet korjataan pois

114

1. tien reunassa oleva siirtolohkare
2. maisemakivi
3. kivi säilytetään rinteessä ja sen ympäristö pidetään avoimena

115

1. uudistusala mänty 05 äestetty, siemenpuita runsaasti, puiden ryhmittely hyvä - sopii maisemaan, vasemmalla männikköä

03 suppamaastoa, maasto kumpuaa kauniisti, mikä näkyy hyvin uudistusosalalla, tieluiskat hyvät, ei vesakoitumista, siirtolohkareita

2. luonnonmukainen metsäjakso, vaihteleva maisema
3. parhaat siemenpuut jätetään maisemaksi tulevaan taimikkoon, ei muita toimenpiteitä

116

1. Räyskälän liittymä, epämääräisiä kylttejä
2. opastuspiste
3. Härkätie opasteen paikka, Räyskälän alueen palvelujen opastus

117

1. mäntytaimikko, jossa seassa koivua ja katajaa, kenttämainen uudistusala, reunaan noussut luontaista kuusen- ja mäntyntainta
2. reunavyöhykkeen kehittäminen
3. luontainen taimiaines saa nousta vastaluiskaan saakka

118

1. männikkö 02 tiheä, mänty 03 tiheä, kenttäkerros hyvä, tien reunaluiskat hyvät
2. metsäselännejakso
3. ei toimenpiteitä

119

1. rämeplainne tien oikealla puolella mänty 02, sekametsää 02-03, soistumia, kivikkoa
2. luonnonmukainen metsäjakso
3. ei toimenpiteitä

120

1. suolampi tien vieressä, välissä leppää
2. suomalaisema
3. näkymän avaus suolammelle

121

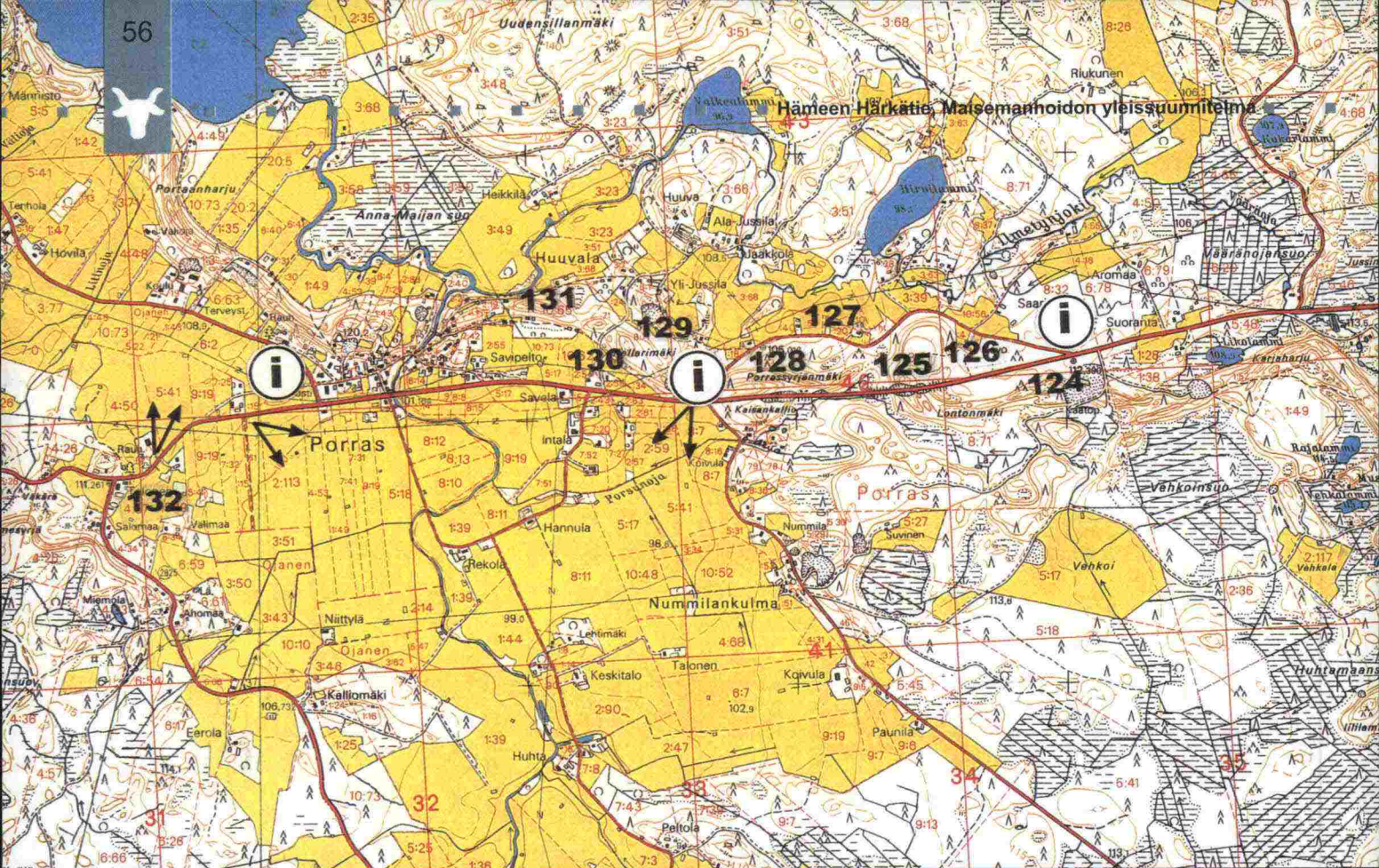
1. sorakuoppa tien vasemmalla puolen
2. maisemavaurio
3. suorakuopan maisemointi-istutus: mäntyä ja koivua tien reunaan

122

1. sekametsää (koivu-mänty-kuusi), kehitysluokat vaihtelevat 02-03, tie korkeammalla penkalla, parannettu äskettäin suoria jaksoja, luiskat sorapinnalla, soistunutta maa-ainesta läjitetty rumasti
2. metsäjakso
3. ei toimenpiteitä

123

1. pieni peltoaukea, tie korkealla penkalla, pysäkin kohdalla kauniita koivuryhmiä
2. peltomaisema-alueen hoito
3. ei toimenpiteitä

Portaan kyläraittijaks

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

124

1. mäntymäki, sekavaa rakennuskantaa, männyn taimikko
2. metsäjaksosa
3. ei toimenpiteitä, normaali taimikonhoito

125

1. tieoikaisu on suoraviivainen, korkea penkka, sorakuoppa
2. Härkätien maisemaan sopimaton uusi linjaus
3. opastus Porrassyrjäntielle eli vanhalle Härkätielle tärkeää, ennako-opasteet

126

1. Porrassyrjäntie, vanha tie, punaisia mökkejä lehtipuusaarekkeissa, vanha järeä lehtikuusikko, perinteisiä pihapiirejä
2. kyläraitia pellon reunalla
3. pihapiirien hoito, tien reunan tehostettu niitto

127

1. vanhoja koivuja, pihapiirejä, joissakin romua, voimalinja rumentaa laaksomaisemaa
2. peltomaiseman avaus tielle
3. tien reunojen tehostettu niitto, romujen siivous pihoilta

128

1. voimalinja
2. maisemaan sopimaton sähkölinja
3. ei toimenpiteitä

129

1. sorakuoppa, voimalinja
2. maisemavaurio
3. maisemointitarve, suojavyöhykepuuston istutus

130

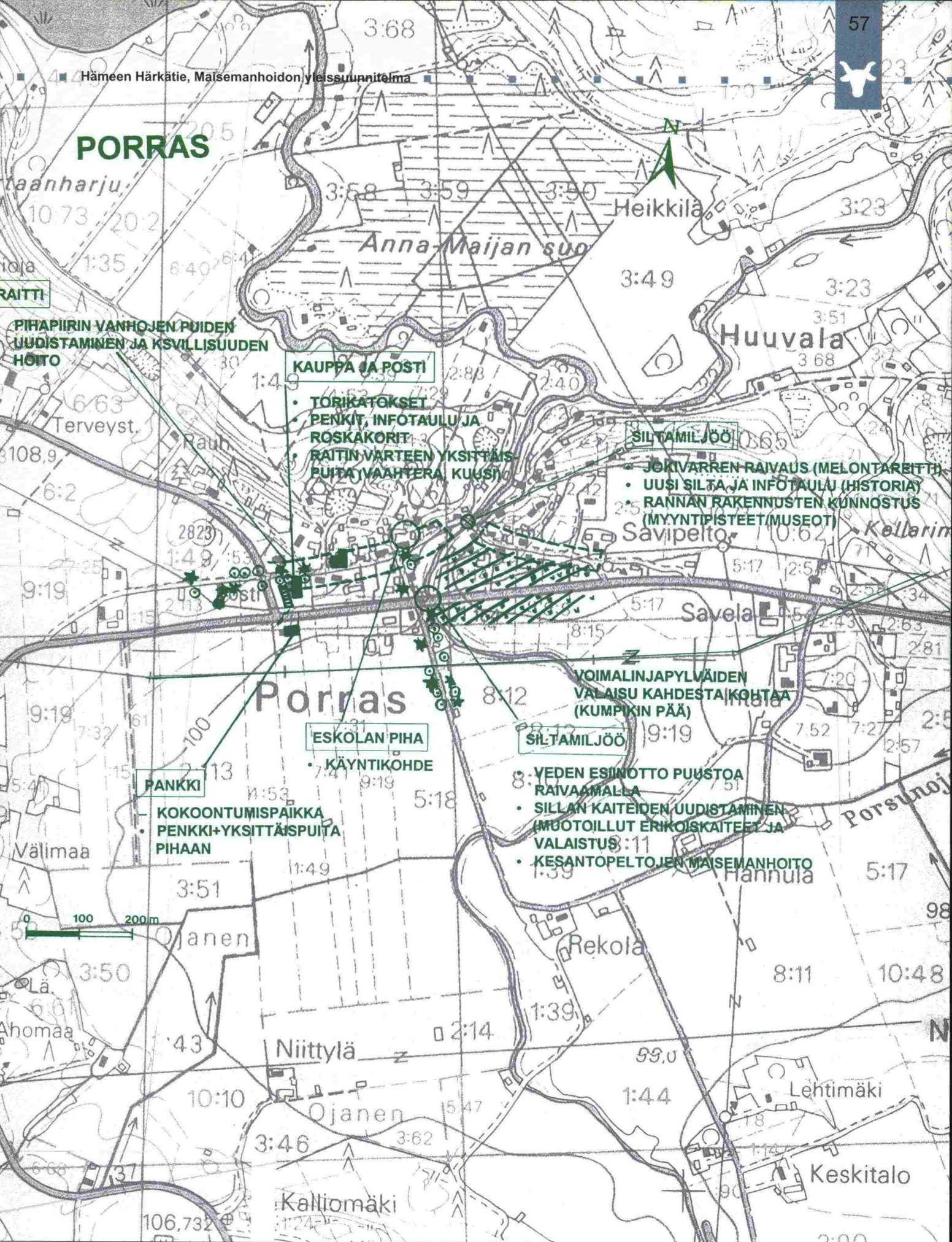
1. sepän paja, Huuvanrannantie, pihapiirejä, romua pihoilta
2. kyläraitti
3. romujen siivous pihoilta mm. vanha linja-auto

131

1. vanha Härkätie kulkee pihojen poikki kärrypolkuna, vain pihoihin ajo sallittu, idyllisiä harmaita mökkejä jyrkän harjun alarinteessä, idyllistä kyläraitti ja autenttinen kärrypolku jalkaisin tutustuttavaksi kohteeksi
2. opastus kulttuuripolkukohteelle Portaan kylätalolta käsin (jonne voi jättää auton), pihapiirien hoito, kyläalueesta detaljisuunnitelma

132

1. Liesjärven liittymä, vanhoja mäntyjä (osa rauhoitettu), niitty ja omenapuu
2. perinnebiotooppidylli, maisemapuut
3. pientareiden tehostettu niitto, maisemapuiden suojelu

Ruostejärven erämaajakso

1. Nykytila
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

133

1. metsäselänne, tien tasaus hyvä, luonnonmukainen metsän reuna, km-pylväät
2. luonnonmukainen tien reunametsä
3. km-pylväiden maalaus, ei muita toimenpiteitä

134

1. tieluisia rouhittu, tie penkalla
2. luiskien parantaminen
3. peittokasvien istutus sorapintaisiin leikkauksiin, tiepiiriin kokeiluja voisi soveltaa esim. Turverouhetta

135

1. rehevämpää kuusivaltaista sekametsää, harvennushakkuita tehty, mäntyä 02 ja 04 sekä koivua, pienipiirteistä kuviokirjoja, erodoituneita luiskia
2. luonnonmukainen reunametsä
3. normaali niitto, luiskien parantaminen

136

1. avohakkuuala tulee kiilamaisesti tien reunaan, suojavyöhyke nyt hyvä
2. metsän reunan kehittäminen
3. ei toimenpiteitä, näkymät säilytetään

137

1. pieni peltoaukea tehty taimitarhaksi, Leivonmäki
2. maisemapuita tien reunaan
3. vaahteraryhmän istutus muovihuoneen kohdalle tien reunaan

138

1. hieno kuusikko aivan tien reunassa, pihaa reunustavat pihlajarivit vasemmalla puolen, lehtikuusia, kaunista kehysmetsää
2. kehysmetsää
3. ei toimenpiteitä

139

1. koivuvaltainen sekametsä, pieniä aukoja tien reunassa
2. suojavyöhykemetsä aukkojen kohdille
3. luontainen suojapuusto säästetään aukkojen kohdille

140

1. siisti pihapiiri, suuret koivut tien reunassa, pari vaahteraa, omenapuita
2. pihapiirit tiemaisemassa
3. tien luiskien niitto pihapiirien kohdilla, omenapuiden nuorennusleikkaus

141

1. Rahamaantien liittymä, kuusikkoa 03 tiheää, männikköä 02
2. hoidettu metsäjakso
3. harvennushakkuu

142

1. nuorta hoitamaton männikköä ja kuusikkoa, voimalinja ylittää tien
2. hoidettu metsäjakso
3. harvennushakkuu

143

1. Kivilammin suoalueen reuna, rämettä, kurjen reviiriä

2. luonnonmukainen metsä
3. ei toimenpiteitä, tien ja suon väliä ei harvenneta kurjen takia

144

1. lehtimetsää
2. suon reunapuustoa
3. suon reunan puusto jätetään luonnontilaan raivausta tehdään vain aivan torpan ympäriltä

145

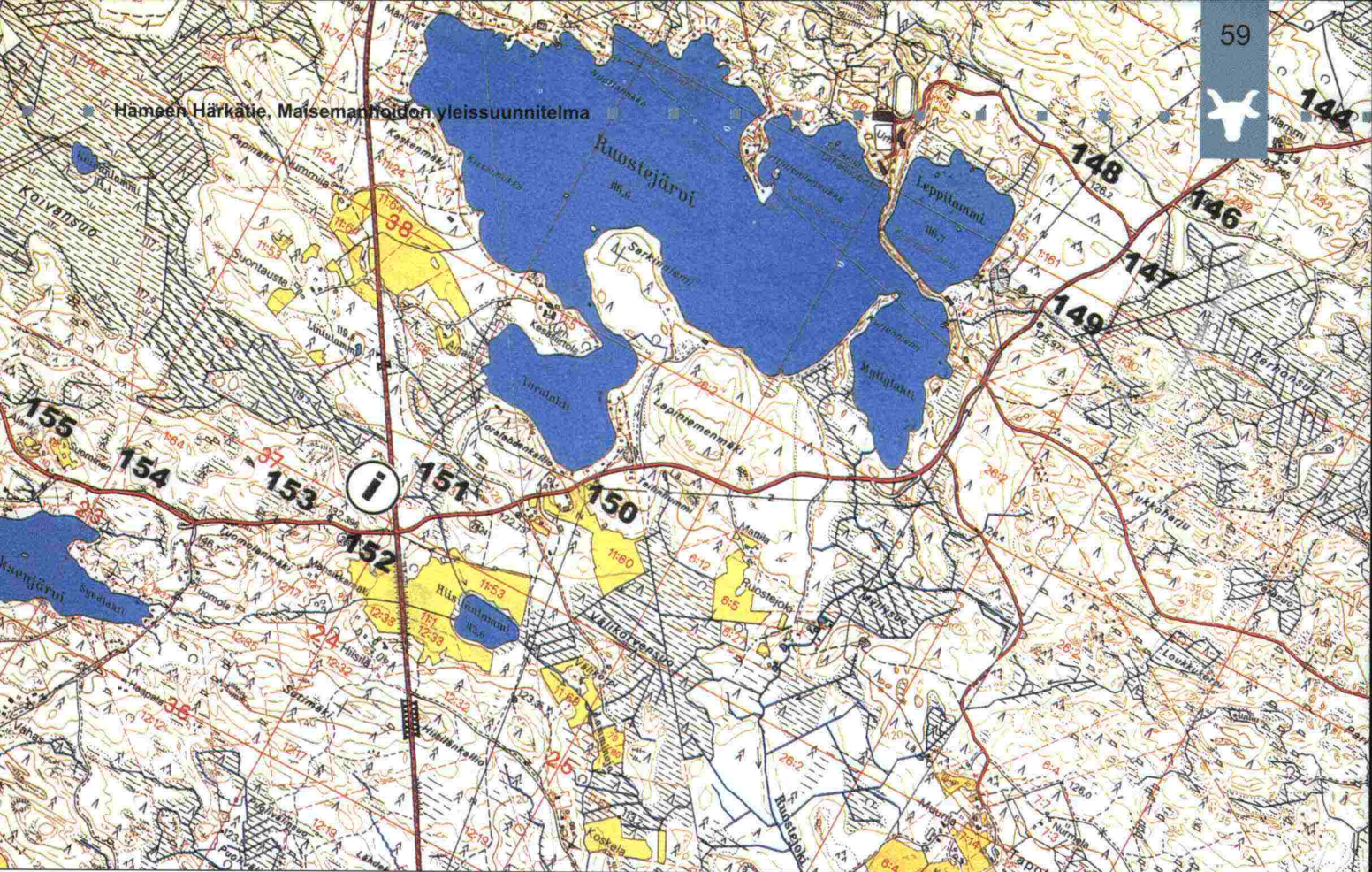
1. Kivilammin torpan puut ja torppa, aitta, lehtimetsää torpan itäpuolella, kuusi- ja kiviaita
2. kulttuuriympäristö, käyntikohde
3. ennako-opasteet, pihapiirin reunan hoito, lehtipuuston raivaus talon itäpuolelta niin, että talo näkyy paremmin, kiviaitaa otetaan esiin, kuusikon harvennus, vanhojen pensaiden alasleikkaus/ kasvu-alustan parantaminen ja kasvillisuuden uudistaminen tietä vasten

146

1. tiheitä sekametsiä, männikköä
2. metsäjaksoa
3. harvennushakkuutarve

147

1. Eerikkilän urheilupuiston liittymäalue, männikköä ja koivua, asfalttipinnoite loppuu
2. liittymän avaus. opastus
3. männikön voimakas >50% harvennushakkuu liittymän kohdalla

148

1. männikköä 02
2. metsätie
3. harvennushakkuu tarpeen

149

1. männikköä 04, tien reunavyöhyke edustava, taimikko
2. metsäjaksoa
3. normaali taimikonhoito, ei muita toimenpiteitä

150

1. Ruostejärvi, luontokeskuksen paikka? parkkipaikka ei mahdu, Eerikkilän liittymän synergiaedut, näkymät järvelle, korpin reviiriä, virkistysalueen opastaulu kuten Pääjärvellä
2. järvialue maisemakohteena
3. näkymien avaus järvenne harvennushakkuulla

151

1. mäntyvaltaista sekametsää, alemmassa latvuskerroksessa kuusta, järven ranta, taloja, kumpuavaa maastoa
2. näkymän avaus järvelle
3. alaharvennus järvinäkymään, pihapiireihin lisäistutuksia

152

1. 2-tien liittymä, sekametsää, rumia tieluisia, heikot pysäkkiympäristöt, opastus vaatimaton
2. saapumiskohta Härkätielle, matkailijan huomion herättäminen

3. ennako-opasteet ja liittymän maiseman parantaminen, reunapuuston hoito, pidetään harvempaan, luiskien hoito, Härkätieviirit tienvarteen

153

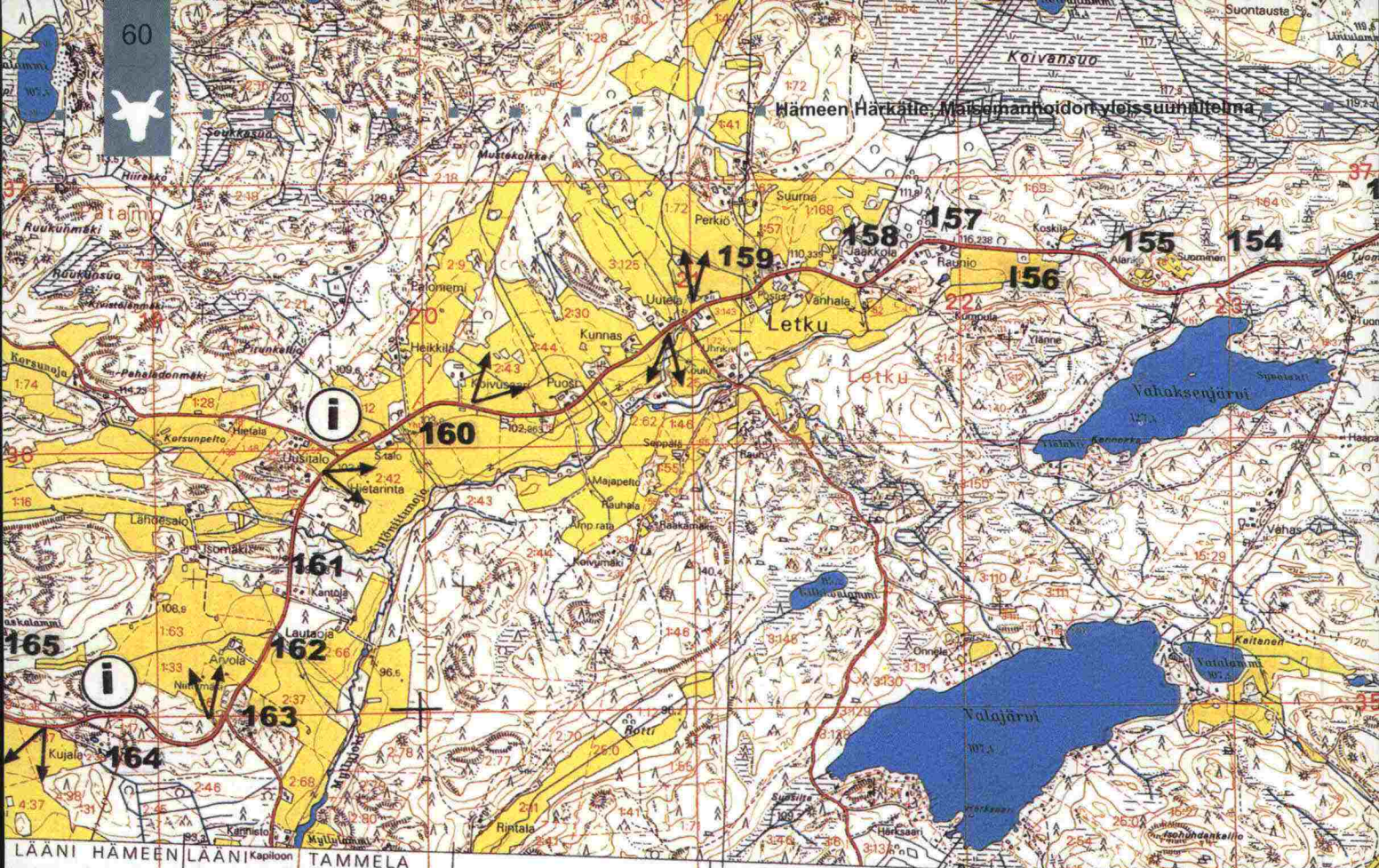
1. vanha haapapökökelö tien reunassa, männyn uudistusala
2. luonnonmukainen metsänhoito, maisemapökökelö
3. pökökelö säästetään, ei muita toimenpiteitä

154

1. sekametsää, mänty-kuusi-koivu, ei hakkuiden jälkiä, kivinen km-pylväs
2. hyvä luontainen reunavyöhyke
3. ei toimenpiteitä, km-pylvään maalaus

155

1. siisti pihapiiri, koivikko
2. pihapiiri
3. ei toimenpiteitä

Letkun hämäläinen kylämaisemajakso

1. Nykytilä
2. Tavoite
3. Toimenpidesuositus

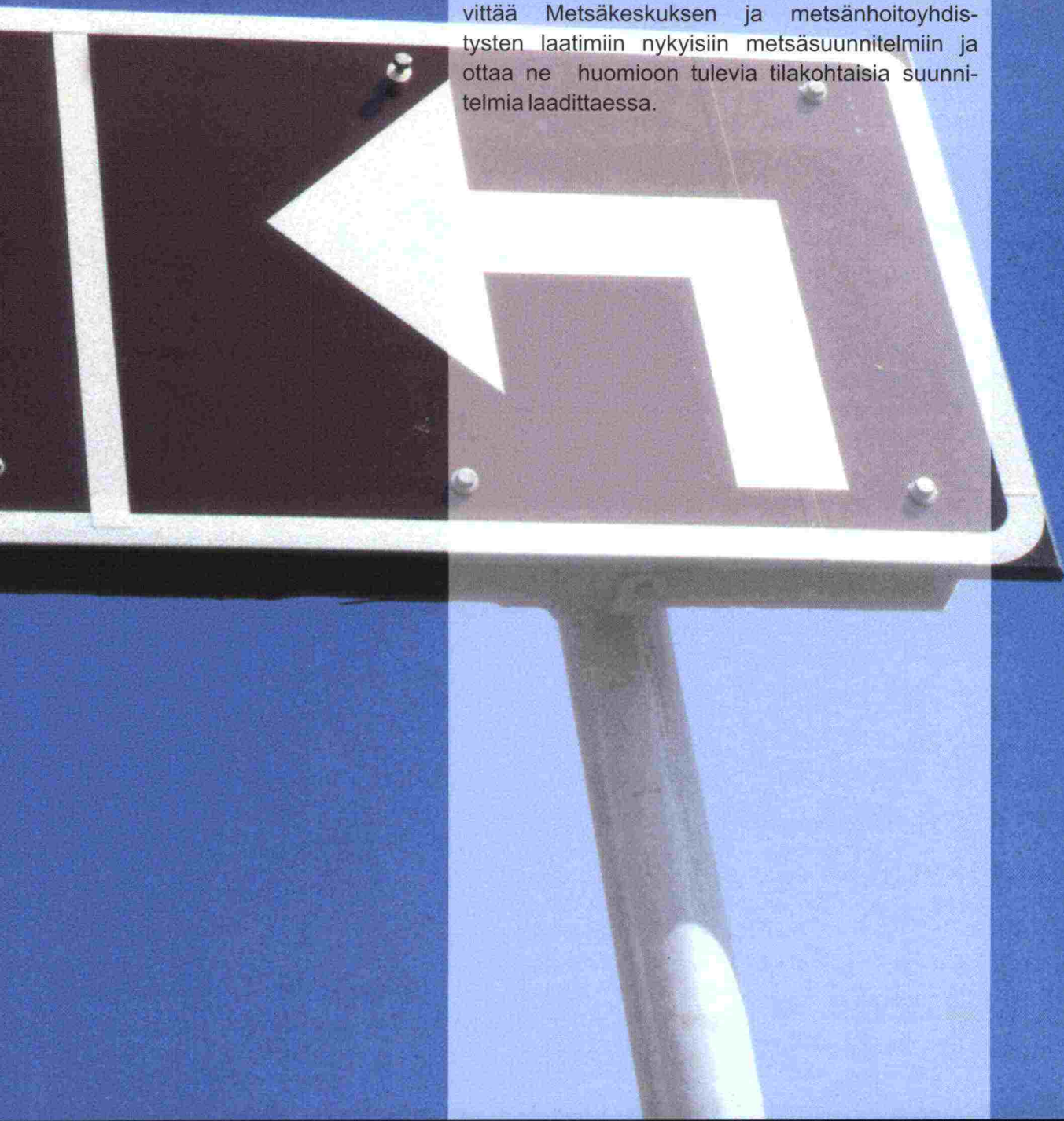
- 156**
1. punainen mökki pellon reunassa, peltosaarekkeita
 2. peltomaisema
 3. ei toimenpiteitä
- 157**
1. koivu sekametsää 02
 2. luonnonmukainen tiheähkö reunavyöhyke
 3. ei toimenpiteitä
- 158**
1. tila jyrkässä mutkassa, jossa vanhoja kuusia, jykeviä mäntyjä ja koivuja porttikohdassa
 2. Letkun kylän porttikohta
 3. vanhojen puiden hoito, tehostettu niitto tieluiskissa
- 159**
1. koivua ja tammea pihapiirin reunapuina, peltomaisema, laidunta, kulttuurimaisemaa, puoti ja posti
 2. kulttuurimaiseman hoito
 3. pihapiirien hoito, jalopuiden hoito pihapiireissä
- 160**
1. pienipiirteisiä pihapiirejä, kulttuurimaisemaa, tasapainoista suurmaisemaa, ehyt reunametsä kaukomaisemassa, kylätalon vieressä puun lastauspaikka
 2. kulttuurimaiseman hoito, kylätalon pihapiirin parantaminen
- 161**
1. metsäsaareke kuusikkoa, kuusi 02-03 tiheää, oikeaa puolta harvennettu
 2. metsäjakso
 3. puuston harvennus samalla tavalla tien molemmin puolin
- 162**
1. peltoaukea, okt-ryhmä, pieni uudistusala tien reunassa männyille 05
 2. suojavyöhyke uudistusalan reunaan, reunan kehittäminen
 3. lehtipuuston annetaan kasvaa talon ja uudistusalan reunaan, ei raivata, pihapiirin siistiminen
- 163**
1. puurivi Niittymäen talon ja tien välissä, puukuja Arvolaan, kaksoisporttikohta
 2. maisemapuita, näkyvät
 3. reunusuusto säilytetään, puurivi-istutus molemmin puolin tilustietä
- 164**
1. tie nousee metsäselänteelle korkealla penkalla, kuusikkoa 02-03, ylempänä mäntyä 02, kivikoista ja kumpuavaa maastoa
 2. metsäselänne
 3. ei toimenpiteitä
- 165**
1. Someron raja, maisematyyppi muuttuu, maisemamaakunnan raja, kaukonäkymä avautuu
 2. maisematilojen vaihtumiskohta - Varsinais-suomen savikkotasangolta Hämeen metsiin ja toisinpäin!
 3. maiseman porttikohta säilytetään avoimena, Härkätien opasteet molemmin puolin tietä

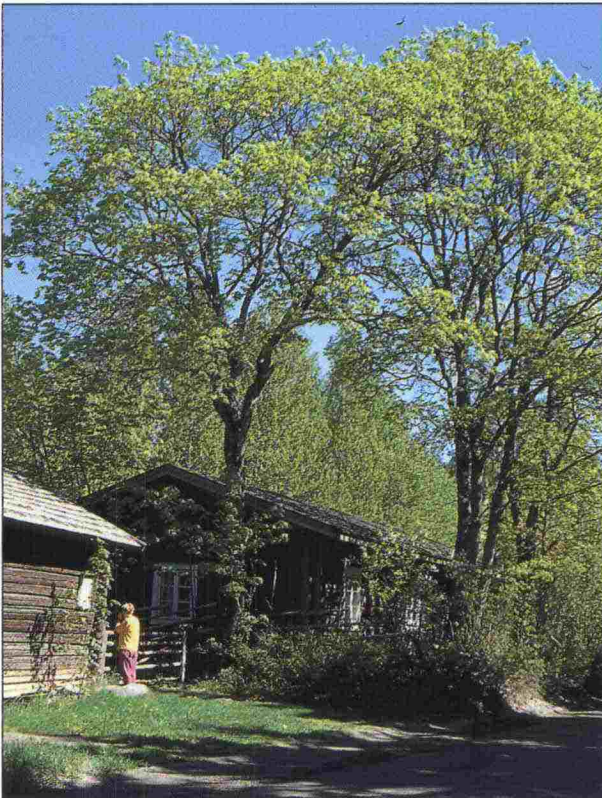

6 JATKOTOIMENPITEET JA IDEAT

Tärkeimmät jatkotoimenpiteet ovat maanomistajien ja tien varren asukkaiden vastuulla. Heidän jokapäiväisen työnsä jälki on merkittävin osa Hämeen Härkä tien maisemaa.

Maisemanhoidon yleissuunnitelma on vasta alkusysäys lukuisille jatkossa tehtäville toimenpiteille. Tässä esitetyjä maisemanhoitotoimenpiteitä voidaan ryhtyä toteuttamaan välittömästi tien varrella olevilla tiloilla. Erityisesti metsänhoidolliset toimenpidesuositukset olisi hyvä päivittää Metsäkeskuksen ja metsänhoitoyhdistysten laatimiin nykyisiin metsäsuunnitelmiin ja ottaa ne huomioon tulevia tilakohtaisia suunnitelmia laadittaessa.

Kivilammin torppa

6.1 JATKOTOIMENPITEET

Tukiryhmän perustaminen

Hämeen Härkätien kehittäminen matkailutiekseksi vaatii erityisen tukiryhmän perustamista. Vastaavanlaisia yhdistyksiä on perustettu mm. Siniselle tielle ja Kuninkaan tielle. Perustettava "Hämeen Härkätie yhdistys" voi hakea toimintansa tueksi EU:n kehittämismäärärahoja esimerkiksi maaseudun 5b tukiohjelmasta. Yhdistyksen vetäjäksi tarvitaan ahkera ja asiasta kiinnostunut projektisihteeri, joka voisi olla esimerkiksi osa-aikainen oman toimen ohella toimiva henkilö. Projektisihteerin toimipiste voidaan sijoittaa esimerkiksi Hämeen Liiton tiloihin. Tukiryhmään on tärkeä saada mukaan kunnan edustajat sekä paikallisten elinkeinojen harjoittajat. Valtakunnallisen tunnettavuuden lisäämiseksi tukiryhmän ensimmäisinä tehtävinä tulisi olla uuden Hämeen Härkätie -esitteen laatiminen ja tien esittely valtakunnallisilla matkailumessuilla ja muissa matkailutapahtumissa.

Tielaitoksen osuus jatkotoimenpiteistä

Tielaitoksen vastuulle jääviä tärkeimpiä jatkotoimenpiteitä ovat:

- Hämeen Härkätien kunnossapidosta vastaavien tiemestaripiirien perehdyttäminen laadittuun maisemanhoidon yleissuunnitelmaan ja töiden ohjelmointi kesästä 1997 alkaen
- Ruskea-valkoisen maisematieviitoituksen ja maisemakohteiden tienvarsiopastuksen toteuttaminen
- Museotien levähdysalueiden kunnostaminen
- Valtateiden 2 ja 10 sekä kantatien 54 liittymäalueiden maiseman kunnostaminen

6.2 MATKAILUPALVELU- JA KÄYNTIKOHTEDEN KEHITTÄMISIDEOITA

Kehittämiskelpoisia ideoita Härkätien varrelta

Suunnittelun ideointivaiheessa pidetyissä asukasilloissa nousi esiin monia kehittämiskelpoisia matkailupalveluideoita, jotka on koottu tiejaksottaisiksi matkailuteemoiksi. Esitettävät ideat ovat aihioita, joita voidaan jatkojalostaa ja tuotteistaa yleissuunnitelmaa seuraavassa suunnitteluvaiheessa. Ideoiden historiallista taustaa ei ole tässä yhteydessä tarkistettu ja niitä on syytä tarkastella suoraan asukkailta saatuna tietona, mikä saattaa sisältää joitakin epätarkkuuksia.

Hämeen Härkätien matkailupalvelujen kehittäminen vaatii oman erillisen suunnitelmansa, joka voidaan tehdä esimerkiksi Hämeen Liiton, kuntien ja maaseutuelinkeinopiirin yhteistyönä.

Härkätien matkailupalvelut aikojen saatossa

Hämeen Härkätien varrella on ollut historiallisella ajalla runsaasti matkailijoita palvelevia kievareita, kylä- ja satulaseppiä sekä muita käsityöläisiä. Yksinomaan kievareita oli 1500-

luvulla vähintään 36 kilometrin välein - niin, että ne pystyivät palvelemaan jalkaisin kuljijoitakin. Silloin matka vei patikoijalta vähintään viisi päivää. Nykyisin sama matka taittuu Hämeenlinnasta Turkuun kahdessa tunnissa. Matkailupalveluja on vastaavasti huomattavasti vähemmän tarjolla. Majoituspalveluja löytyy enää Hämeenlinnan kaupungista, Hattulasta Inkalan kartanosta ja Eerikkilän urheiluopistolta Tammelasta. Kyläkauppoja on Letkussa, Portaassa ja Ren-gossa.

Härkätien varren metsänhoito matkailunähtävyytenä

Eräs tärkeimmistä Hämeen Härkätien maisemanhoidon yleissuunnitelman tavoitteista on hyvän suomalaisen metsänhoitotaidon esittely matkailijoille. Hyvin hoidetut tienvarsimetsät ovat esittelyn arvoisia kohteita siinä missä kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennuksetkin. Härkätien varren metsähdolla voidaan kohottaa Suomen metsätalouden julkiskuvaa, koska turistit muodostavat näkemyksensä metsistämme suurimmaksi osin autonsa ikkunasta nähdyn kuvan perusteella. Maisemasuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet tulevat parantamaan tienvarsimetsien käsittelyä siten, että joitakin valittuja kohteita voidaan esitellä jopa kohdeopastein.

Mallikohteilla voitaisiin järjestää mm. työnäytöksiä osana matkailullisia ohjelmapalveluja. Tähän asti vastaavanlaiset näytökset ovat olleet vain metsäalan tai muiden ammattilaisryhmien yksinoikeutta. Tavalliset kaupunkilaisperheet voisivat olla hyvinkin kiinnostuneita näkemään nykyaikaisten metsäkoneiden ja metsureiden työskentelyä asiantuntevan oppaan selostamana. Jollakin maisemakohteella voidaan esitellä vanhempiakin työtapoja hevoskopruumenetelmin. Metsänhoidon mallikohteiden ja niihin liittyvien kohdeopasteiden perustaminen voitaisiin toteuttaa Uudenmaan-Hämeen metsäkeskuksen, paikallisten metsäteollisuusyritysten ja maanomistajien kesken.

Malliksi kelpaava luontaisesti uudistettu harjumännikkö Pärnunharjulta.

Asukkaiden ideoista matkailupalvelutuotteiksi

Hämeen Härkätien varren maanomistajat ja asukkaat osallistuivat innokkaasti yleissuunnitelman laadintaan keväällä 1997 pidetyissä asukasilloissa. Näissä osallistuvan suunnittelun tilaisuuksissa koottiin runsaasti tietoa olemassa olevista ja kehitteillä olevista ideoista tienvarren käyntikohteiksi ja nähtävyyksiksi. Kaikki ideat ja kohteet esitellään tässä kylittäin jatkosuunnittelua ja toimenpiteitä varten. Ideoita ei ole haluttu lähteä karsimaan. Matkailureitin suunnittelu on vasta alkuvaiheessaan, jolloin uudet vielä tässä mainitsemattomatkin ideat ovat tervetulleita. Matkailupalvelujen kehittämiseen ja muuhun elinkeinojen harjoittamiseen liittyvät ideat voidaan ottaa jatkosuunnittelun yhteydessä mukaan maakunnan matkailuelinkeinojen kehittämissuunnitelmiin.

Hämeenlinnasta Pyhän Ristin kirkolle

Hämeenlinnaan saavuttaessa avautuu laaja Vuoretaan peltoaukea, jossa sijaitsee Nukarin kartano. Peltoaukealta nouseaan Ahveniston harjulle, jossa on ulkoilualueita sekä luonnonsuojelualue matkailijoiden tutustuttavaksi. Härkätien vanhoja linjauksia on hankala käyttää matkailureittinä. Tästä syystä Härkätien reititys viedään kaupungin keskustaan ja torille Ahveniston tietä pitkin Poltinahon kautta ja Turuntietä pitkin. Loppuhuipentumaksi matkailija opastetaan Härkätie -viittojen avulla aina Hämeen linnaan saakka, joka on ollut reitin päätepisteenä jo historiallisista ajoista saakka. Hämeenlinnasta voi myös jatkaa pyhiinvaeltajien reittiä seuraten Hattulan Pyhän ristin kirkolle.

- ◆ Nukarin koivukuja
- ◆ Vuoretaan/ Ahvenistonharjun reunavyöhykkeen hoito
- ◆ Ahveniston luonnonsuojelualue, Ahvenistonjärvi, maauimala, puisto

Kouvalan kulttuurimaisema-alue

Kouvalan laajat peltoaukeat antavat vauraan vaikutelman, minkä huomaa myös tilojen koon suurenemisena. Inkalan kartano Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla on idyllinen ja korkeatasoinen maatilamajoituskohde.

- ◆ Kanajärven talonpoikaismuseo, opastus
- ◆ Koivukuja Saarelan tilalle, tienvarsien niitto pelloilla mahdollista
- ◆ Laurila, vanha kievarin paikka, postihevosten vaihtopaikka, tienvarsien niitto onnistuu
- ◆ Tuomola, tehostettu niitto onnistuu peltoalueilla
- ◆ Inkalan kartano, majoitus- ja ravitsemuspalvelu, opastus kunnossa
- ◆ Vanhan tienpohjan hoitotarve tien oikaisun kohdalla
- ◆ Vanha Postitie Tukholmasta Kökarin kautta Hämeenlinnaan
- ◆ 100v. vanha mäkitupa (om. Lehmuskallio)

- ◆ Dosentti Uotilan kesäpaikka, kasvitieteilijä (HY), kartoittanut alueen kulttuurikasveja, luontopolku?

Renko - Härkätien keskeinen markkinapaikka

Renko on syntynyt Härkätien varrelle ja sen myötä. Rengon kohdalla Härkätien varrelta löytyy nähtävyytenä vanha silta ja Renkajoki sekä vanhaa rakennuskantaa rivikylässä. Matkailijoita palvelee Luoman leipomokahvila, joka on kuuluisa rieskastaan. Varsinainen Härkätien museo eli Rengon kotiseutumuseo sijaitsee kauniin 1400 -luvulla rakennetun Rengon Pyhän Jaakon kirkon vieressä taa-jaman keskustassa. Rengossa järjestetään vuosittain kuuluisat Rengon markkinat.

- ◆ Yksitystien kunnostustarve osaksi historiallista reittiä
- ◆ Luoman leipomokahvila (rieska, kievari)
- ◆ Rengon kirkko, Härkätiemuseo, opastus järjestettävä Härkätieltä
- ◆ Vanha kestikievari, hevostila-ratsutila

Rengon kyläraitti

- ◆ Rehbindeerin oikaisu, näköalapaikka yli Rengon kylän
- ◆ 1500-luvun vanha linjaus, Uusikylän raitti
- ◆ Härkätien kyläraitti (Vanhakylä)
- ◆ Vanha silta
- ◆ Latvalan talo 1886, ollut pellavatila, kievari, paljon tilaa, mahdollinen pysähdyspaikka (vanhan tavaran myyntiä)
- ◆ Vanha teollisuusmiljö, Myllykylä, Vahteristo, melontareittiä kehitelty, patoja, omistaa Kata Jouhki (Thomesto Oy:n maita)

Eskolankulma - renkolaista kulttuurimaisemaa

Eskolankulman kautta kulkeva Härkätie on yksityistietä, jonka varrella on Niemisen veljesten - sodassa kaatuneiden neljän pojan - muistokivi, joka on merkitty Hannunvaakunalla. Tällä tieosuudella, samoin kuin Viialan kylän kohdallakin Härkätien opasteet ovat tarpeen 10-tien varrella.

- ◆ Niemisen veljesten muistokivi
- ◆ Vanhat pihlajat, Väntsin marjatila
- ◆ Eskolan kantatila, v. 1774, rehuviljaa, sokerijuurikasta, karjaa

Viialan kylän idylli

Viialan kylä sijaitsee 10-tien pohjoispuolella vanhan Härkätien mutkassa. Tieosuus on yksityistietä. Kylässä vielä v. 1996 toiminut Savikon leipomo on lopettanut toimintansa, eikä uudesta yrittäjästä ole vielä tietoa. Härkätie -opasteet samoin kuin tien päälleystämisen parantaisivat tien käyttöä matkailutienä.

- ◆ Savikon leipomo lopettanut -96, Puistolariukuaita, aittoja kunnostettu, Hämeenlinnan kartanon virkatalo (Ojoinen), torpat, tien varressa 4 kpl kilometripylväitä
- ◆ Mäkelän päärakennus kunnostettu, kaunis kyläkokonaisuus

Nummenkylä - museotien eloisa kylä

Nummenkylässä on monia kehittämisen arvoisia matkailijoita palvelevia kohteita. Ny-

kyisen 10-tien varressa olevan grillikioskin lisäksi kyläalueella on kesäisin toimiva Sotkanlinnan tanssilava. Nummenkylän koulu on peruskorjattu ja aktiivisessa käytössä. Koulurakennuksessa olevaa keittiötä ja koulurakennusta olisi mahdollista käyttää kesäaikaan retkeilymajatasoisena majoituspaikkana. Toinen mahdollinen majoituspaikka voisi olla Anne Aholan omistama Viialan vanha koulu. Näiden palvelujen lisäksi Nummenkylässä on mahdollista käydä uimassa rakennetulla uimarannalla sekä ratsastamassa.

- ◆ Sotkanlinnan tanssilava, kunnostettu v. 1965, säätiön omistuksessa (Anne Ahola pj.) ohjelmapalvelukokonaisuus, remontti tulossa
- ◆ vt 10:n risteuksen kioski, Markku ja Päivi Salo
- ◆ museotien alku, opasteiden uusiminen
- ◆ Santalan koivikot
- ◆ Nummenpään talo (vanha talo, pirtti ja sali)
- ◆ Härkäkolari -tarina, mutkainen tie
- ◆ Nummen koulu, keittiön käyttö mahdollista, samoin kesäaikainen majoitus ja kahvila (teltat, nuotiopaikka pihalle), uimaranta
- ◆ Hevostalli ratsastusmahdollisuus
- ◆ Vanha Viialan koulu, omistaa. Anne Ahola, majoitusmahdollisuus/ retkeilymajataso

Lietsan keskiaikainen kylämiljö

Lietsan kylän alue ja museotie kertovat matkailijalle Härkätien keskiaikaisesta luonteesta. Sorapintainen tie ja laidunhaat sekä pienet harmaa-aittaiset pihapiirit luovat tieympäristölle intiimin tunnelman. Museotien opastuspiste kaipaa perusteellisen remontin. Lietsan kylän asukkailla on monia hauskoja ideoita tien varren maiseman elävöittämiseksi mm. Vanhan kuusen kantoon veistetty karhu jää varmasti matkailijoiden mieleen kun se tervehtii kulkijoita pihapiirin reunassa lammashaan kohdalla! Ilahduttavan kekseliäs on myös idea vanhan kaupan rakennuk-

seen perustettavasta perenna- ja yrtyymymälästä sekä kahvila-käsityöpuodista. Piha- piirin perennat edustavat perinteistä paikallista keskiaikaista lajistoa. Keskiajasta muistuttaa myös tien vieressä oleva Palsankallion 7:n pitäjän rajakivi viisarikivineen, joka kaipaa kohdeopastetta. Pitkäjärven kohdalla on vanhan Härkätien oikaisukohta ns. "Jauhopolku", jolla mm. Jouko Turkka on kuvannut elokuvaa "7 veljestä".

- ◆ valtatie 2 risteys, maiseman kunnostus- ja opastustarve, Museotien (Porras-Renko) alkukohta, levähdysalueen kunnostus tarpeen, liittymä koetaan turvattomaksi
- ◆ uusi kievari Mäkitalon kohdalle (vanha päärakennus)
- ◆ Seppälän piha, perinnemaisemaidylli, laiduneläiminä lehmiä ja lampaista, vanha kestikievarin paikka
- ◆ hauska n. 2 m korkea puuveistos (karhu), joka on tehty kuusen kannosta (Rauno Keskitalo)
- ◆ hyvä mustikkapaikka

Lietsan kylä

- ◆ Palsankallion 7 pitäjän rajapyykki (keskiaika) viisareineen, opaste
- ◆ vanhan Lietsan työväen talon raput (jäänne)
- ◆ Perennapiha (vanha kauppa), käyntikohde, perenna- ja yrtyymymälä -idea, käsityökahvila, vanhoja keskiaikaisia lajeja "keskiaikateema"
- ◆ vanha linja kulttuuripoluksi (Jauhopolku), opasteet ja kohdeopaste (mm. Jouko Turkka kuvannut 7 veljestä täällä), Pitkäjärven talo (vanha paikka)
- ◆ tuulimylly, karjaa laiduntamassa, kilometritolppia otetaan esiin niittäen
- ◆ Kukkokiven mäki (tarina)

Räyskälän nummen metsäjakson luontomatkailukohteet

Hämeen Härkätien metsämaisemat ovat tyyppisimmillään Tammelan Pernunharjun ja Lopen järviylänköalueella. Tie varren palvelutarjontaa ei ole, mutta ulkoilumahdollisuuksia löytyy mm. Pääjärven virkistysalueelta, jossa on opastetut ulkoilureitit ja nuotio- sekä uimapaikat. Lopen Räyskälän alue Laakasalon vapaa-ajan keskuksineen sijaitsee kohtalaisen lähellä. Räyskälässä on mahdollista harrastaa myös ilmailua.

- ◆ vanha linjaus 1500-luvulta. opastetuksi kulttuuripoluksi
- ◆ Nuppihärän kivi, 1917 kaatuneiden punaisten hauta, Myllylammi
- ◆ entinen valtion kestikievari 1800-l. alku, kotimuseo suunnitteilla yleisölle
- ◆ suojeltu vanha metsä (Tervalammen metsä)
- ◆ Pillilän mylly, Olkkaan tien liittymässä, toimi vielä 30 v sitten
- ◆ mänty- ja katajametsää, paljon siirtolohkareita, voimakkaat maastonmuodot

Porras - Lounais-Hämeen vanha keskus

Portaan kylän tiivis kulttuurimaisema vanhoine taloineen on kokonaisuudessaan tutustumisen arvoinen nähtävyys. Vanha kyläräitti ja viehättävä jokimiljöö tarjoavat mielenkiintoisen pysähtymiskohteen. Kylällä ei

ei ole tällä hetkellä tarjolla kahvilaa tai vastaavaa virkistytymismahdollisuutta kävijöille. Vireästi toimivalla kylätoimikunnalla ja kyläläisillä on kuitenkin runsaasti ideoita matkailupalvelujen kehittämiseksi.

Kylätoimikunnan puheenjohtaja Marita Tulander suunnittelee kesäkahvilan ja käsityömyymälän perustamista Portaans kylätalon naapuriin. Syrjälän talon naapurit eli Erkki ja Liisa Pura haluaisivat perustaa pitopalvelu/tilauskahvipaikan Härkätielle. Talossa on vanha tupa. Pitopalvelua tarjottaisiin ensisijaisesti linja-autoryhmille. Purat haluaisivat rahoitustukea ja neuvoja rakennuksen entisöimiseen.

Vanha Härkätie ei ole autolla ajettavissa Portaassa. Se kulkee harjun viertä pienipiirteisten pihapiirien sivuitse Kellarimäelle. Tie on kapea ja aidon karrypolun näköinen - se sopii erinomaisesti kulttuuripoluksi. Opastustaulut ja viitat ohjataan kyläkaupalta ja kyläraitilta käsin. Pysäköinti on myös helpoin järjestää kylätalolle. Portaassa voidaan myös antaa tietoa Tammelan kansallismaisemana tunnetusta Kaukolanharjasta, Saaren kansanpuistosta ja siellä sijaitsevasta Lounais-Hämeen pirtistä, jotka ovat vain n. 10 minuutin ajomatkan päässä Tammelan suunnalla.

- ◆ vanhan tielinjan eli nykyisen kapean muoviputkipylväistä tehdyn sillan tilalle sopisi puinen kävelysilta, joka on tehty vanhan sillan mallin mukaan
- ◆ Portaans kyläraitti ja vanha tielinja: kyläkauppa, kylätalo, suunniteltu kahvila ja käsityömyymälä, Syrjälän talo, neuvontatarvetta rakennusten kunnostamiseksi
- ◆ nahkurin verstaas sillan kupeessa (kahvila?), ateljé Hammarberg
- ◆ Portaansjoen kunnostussuunnitelma (maaseutukeskus), melontareitti
- ◆ Rekolan tila ja Rekolantie, koivujen istutus tien varteen, Suomen vanhin sähkölinja halkoo laaksoa
- ◆ lehtikuusimetsää

- ◆ lammashaan perustaminen suunnitteilla (Sirpa Rauhala)
- ◆ vanhan kievarin paikka

Ruostejärven metsäjakson erämaaelämykset

Tammelan järviylänköalueen metsäselänteen nähtävyydet ja matkailijoille tarjottavat elämykset liittyvät alueen luontoon. Laajat ja luonnonmukaisesti hoidetut metsäalueet ovatkin mitä parhain luontomatkailemisen kohde. Ruostejärven virkistysalueen yhteyteen ollaan suunnittelemassa rakennettavaa luontomatkailemiskeskusta (Metsähallitus) lähivuosina. Luonnossa tapahtuvaa liikuntaa ja muuta monipuolista urheilulomailua tarjoaa Eerikkilä urheiluopisto, joka tulee myös laajentamaan toimintaansa. Eerikkilän urheiluopistossa on myös tarjolla hotellitasaista majoitusta sekä ravitsemispalvelua. Alueella risteilevät monipuoliset ulkoilu- ja retkeilyreitit jatkuvat aina Saarenkartanon kansanpuistoon, Torronsuolle, Ypäjälle ja Liesjärven kansallispuistoon saakka. Tien pinta välillä Liesjärven liittymä - Eerikkilän urheiluopisto on huonokuntoinen mm. pyöräilyä varten - päällystäminen olisi tarpeen.

- ◆ paja, Aittalan tila
- ◆ uimaranta
- ◆ Eerikkilän urheiluopisto
 - kehittämissuunnitelma on, retkeilymajoitusta tarjolla luontomatkailemisen
 - opastus ja luontokeskus (Metsähallitus)
 - eräopas, kansallispuistoon menevät reitit
 - kilometritolppien maalaaminen tarpeen
- ◆ Kivilammin torppa, Saarenkartanon maila, palvelukohteeksi (kahvila, kulttuuriopastuspiste, Saarenkartanon historia
- Liesjärven tienristeys: vanhat rauhoitetut puut (männyt, kuuset), Talosen vanha kestikievarirakennus

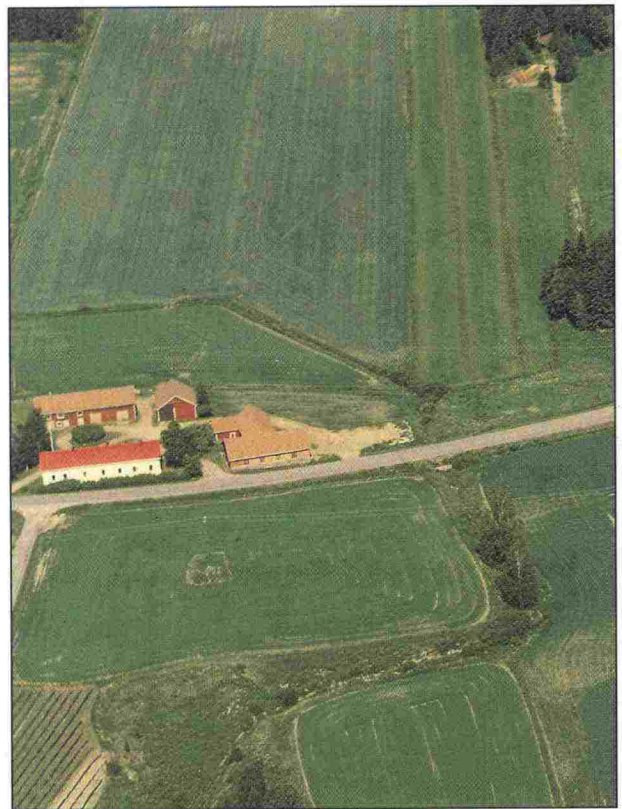

Letkun hämäläinen maalaiskylä

Letkun kylä on porttikohta Hämeeseen Turun suunnasta saapuville. Se on maisemaltaan edustava pienipiirteinen hämäläiskylä. Letkulla on aktiivisesti toimiva kylätalo, jossa järjestetään erilaisia jokavuotisia tapahtumia kuten puurojuhla ja elojuhla. Lautaojassa järjestetään myös laskiaistapahtuma. Hieman syrjempänä kylästä on vanha mylly, jonka korjaus ja kahvilaksi muuttaminen on suunnitteilla. Kylän itäreunasta lähtee vanhan Härkätien linja. Polun pätkästä voisi tehdä kulttuuripolun Härkätie-opastauluineen jalkaisin tutustuttavaksi kohteeksi.

Kyläläiset ovat myös innostuneet tien luisien maiseman kaunistamisesta: Härkätien reunoille on suunnitteilla kylvää (Heikki ja Mervi Puosi) kukkareunat, jonka lajeina on esim. hunajakukkaa, auringonkukkaa, pelavaa ym., riippuen siementen hinnasta. Pienessä määrässä myös yrtejä ja vanhoja perennoja voisi kuulua lajistoon.

- ◆ vanha mylly, jonka korjausta suunnitellaan (kahvila)
- ◆ Lautaoja, laskiaistapahtuma
- ◆ kylätalo, puurojuhla, kesäjuhla, elojuhla, kauppa, kylämiljö
- ◆ hyväkuntoinen entinen kestikievari
- ◆ Kuninkaanmäki, jossa Ruotsin kuningas iski hevosenkengän kallioon
- ◆ vanha paja, ei käytössä

Letkun kylän peltomaisemaa

 Tielaitos
Hämeen tiepiiri

 HÄMEEN LIITTO

 OLT
KONSULTIT

Hämeenlinna

Hattula

Renko

Loppi

Tammela